

אלכה נא להקריב חלק שני משו"ת הלכות קטנות לך אזבח זבח תודה ובשם ד' אקרא
עיינ בהקדמת א"א ז"ל שהודפסה בח"א הכי קרא שמו יעקב ישראל אשר הוסב שמו
בחוליו ונתן תודה לאלהינו ית' וית' על כל הטובות שגמל אותנו כן יגמול תמיד נס"ו:
(א) שאלה מי שברך הגומל בקהל עם וחזר והלך לביהכנ"ס אחר מהו: תשובה אפשר
דכל כי האי ליזל ולברך וכי היכי דחייב להודיע צערו לרבים (מו"ק ה' ע"א) כש"כ
דחייב להודיע שבחו של מקום לרבים ולברכו וכדאיכא פנים חדשות וכההיא (ר"ה כ"ח
ע"ב) דנזדמן לו צבורא אחרינא.

וכיון דברכה לבטלה הויא מדרבנן כמ"ש הר"ן ובתוס' (קפ"ט) [ר"ה ל"ג. ד"ה הא] גם
הוכחתי בלחם הפנים הוא פירוש הש"ע והב"י שלי דלהרשב"א [המובא בח"א סי'
רכ"ח] לאו דוקא דברכת שהחיינו רשות אלא ה"ה כל ברכת הודיה כמ"ש ואין לחוש
כ"כ:.

ועוד הא אמרינן ברוך ד' אלדי ישראל. ואמרינן התם שמע ישראל מלכות (ר"ה ל"ב):
ולרב דלא בעי מלכות (ברכות מ ע"ב) הא אמרינן ברוך אתה ד' למדני חקיך.

ועמש"ל סי' ח' אלא שיש לדחות דבקורא כקורא בתורה אין קפידא גבי קדושה דיוצר
ודסדרא (או"ח סי' נ"ט ס"ג) ומ"ש ומיהו יש קצת סמך מההיא (שם ט' ע"ב) דקורא
מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה: ועוד יש להביא ראיה מההיא (שם נ"ד):
דבריק רחמנא דיהביך לן וא"ל פטרתן הרי שמצאוהו חברים אחרים ובטרם יקרב אליהם
יברכו תאמר שהוא ברכה לבטלה א"כ הי' צריך להכריז בבהכנ"ס שכבר אמרו עליו
ברוך.

נולד מזה שכשם שאחרים מברכין עליו כל שרואהו ה"נ יכול לברך בפני אחרים. ועוד
הרואה את חבירו אחר ל' יום שמברך שהחיינו אפילו אלף רואין אותו כל אחד מברך
דפנים חדשות באו לכאן דומיא (כתובות ז): דברכת חתנים.

(עי' עקרי הד"ט או"ח סי' י' אות כ"א ושדה חמד אסיפת דינים מערכת ברכות סי' ב'
אות י"א): (ב) שאלה למה חלקי הטומאה מתאחזין ולא יפרדו: תשובה גבי ההיא (שבת
קכ"ח): דאין מרחמין על בהמה טמאה שילדה בשבת כדי שתקרב ולדה אמרי' גמירי
דלא מרחקא ואי מרחקא תו לא מקרבה: והכוונה שקשר רשעים צריכים להתחזק זה
עם זה שאם יתרחקו אין מי שיקרבם אבל מצד הקדושה אף אם יתרחקו לשעה יש מי
שרוצה בקיומם ע"ד בא ליטהר וכו' (ע"ז נ"ה).

(ולכן הזהירה תורה ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי
שנתמלאת סאתם ומחמת טומאתם קאתה אותם ושוב לא היה להם תקנה דגמירי דטמאה
כיון דמרחקא שוב לא מקרבה ולפיכך חסד עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים ב' שנים
לנושנתם (סנדרין ל"ח.) שלא ידחו מחמת טומאה ישנה ששוב ח"ו לא היה להם תקנה
ונושנתם בגימטריא טומאה ישנה במילוי אותיות כמספר הניתן ליחשב בסטרא אוחרא:
(ג) כונת עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגבור כארי (אבות פ"ה) תשובה גבול יצה"ר הוא
הד' יסודות דרך משל: כשגובר יסוד האש ומתלהב באדם וכלפי שמים ימלל וירוץ לדבר
עבירה נורא בי עמרם(קדושין פ"א): כשגובר יסוד הרוח יחשוב מחשבות רעות והרהורי

עבירה מושכי העון בחבלי השוא כשגובר יסוד העפר ירדוף אחר התאוות לעדן את בשרו: וכשיגבור יסוד המים יתגאה על בני אדם ויעיז פנים כנגדם ויהרוג וישלול אין מציל כדכתיב (נחמי' ט') מים עזים וכת' המים הזדונים (תלים קכ"ד) וכנגד ארבע אלו יש תקון בתורתנו הקדושה התורה נמשלה לאש אשר דת למו.

הלא כה דברי כאש. ולמים (תענית דף ז') לעפר אין ד"ת מתקיימים אלא במי ששם עצמו כעפר וכו' צדיקים נדמה להם כהר (סוכה נ"ב).

(והסירותי את לב האבן. וכפשיט יפוצץ סלע את הכל התורה מתקנת (עי' קדושין ל':) לרוח.

רוח ה' דבר בי (ש"ב כ"ג) הנמר גובר בו יסוד המים לפיכך הוא עז: הנשר יסוד הרוח: הארי יסוד האש: הצבי דע כי הוא גס וכבד בשר הרבה אלא שהב"ה דחק את בשרו בתוך עורו עד מאד שמחמת כך הוא רץ והוצרך לו זה לפי שהוא גדל בהרים במדברות ואם לפי כובד בשרו היה מהלך לא היה מגיע למקומות הצריכים לו להתפרנס ולברוח מפני החיות ומאחר שנשאר בשרו דחוק בתוך עורו אין מונע ממנו המרוצה לכך אמרו ז"ל (גיטין נ"ז) צבי אין עורו מחזיק את בשרו הרי לך שהצבי לכובד בשרו הוא כנגד יסוד העפר וכנגד ד' יסודות אמר שירגילם לעשות רצון אבינו שבשמים: ד) שאלה מי שיש לו עבדים עברים או משרתים שצריך שישמשוהו ג"כ בבוקר כיצד יעשה משום במה נחשב הוא (ברכות י"ד):.

תשובה יזהרם מבערב רחצו הזכו ויברכו מאשר יצר עד ואני אברכם ויקראו פ"א של שמע עד ובשעריך וילמדם לקבל עליהם עמ"ש ליחד שם אלהינו ושכולנו גדולים וקטנים משועבדים לאלהותו ית' כי משגיח בד' פינות העולם ואב א' לכולנו: ואח"כ יצו עליהם במפגיע עד שיתפללו כי אז אפים ארץ ישתחוו לו (עי' שבו"י ח"ב סי' כ"ב ופח"י ע' נטילה): ה) שאלה ע"ד אותו שרץ המים שהיו בו קשקשים שאסרתי אותו בח"א סי' רנ"ה לפי שלא היה לו סנפיר והיו לו ידיים ורגלים כבני אדם נסתפקו אם היו לו סנפירין מהו.

תשובה שם כתבתי דאפשר דמותר ואפשר שגם בזה לא בחר ה' מאחר שהוא דג חלוט וסימניך (כלים פ' י"ז מי"ג ועי' תויו"ט שם רפ"י) כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה ועוד ראייה דהשלך יש לו קשקשים וכנפים ושט במים ואינו דג. לשם פרשתי הא דתנן (נדה נ"א): כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ואמרי' אי הכי לכתוב רחמנא קשקשת ולא בעי סנפיר ומשני יגדיל תורה ויאדיר וקשה וכי משום זה ימלא תורתו קשקשים וכתבתי שם דאפשר דלרבות אתא הורה לנו דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר לאפוקי היכא דאין שם סנפיר דלא וזה אין לו סנפיר דידיים ורגלים כבני אדם יש לו ולהלך בהם על הארץ ואפי' יהיו לו סנפיר יוצא מכלל דג טמא מההיא דפי"ז דכלים דעור הדג טהור ועור של כלב המים טמא מפני שכשרוצין לצודו בורח ליבשה כ"ש זה שנבראו לו כלים שמחכמת הבורא ית' לא נבראו לשום דג לפי שאינו צריך להם מכלל שזה יוצא ליבשה.

וא"ת אמאי לא חשיב זה בהדי כלב דאין צורך דעורו מאוס. ועוד כיון שדרכו לצאת תמיד.

מיהו זכורני באיטלייא הראו לי כלב הים והיו אומרים עליו שדרכו היה לצאת ולהשחית בכרמים: י"ל אין למדין מן הכללות אפ"ל במקום שנא' בהם חוץ (קידושין ל"ד.): (ו) שאלה מה שמסננין המים בסודר מיוחד מהו.

תשובה פעמים שהוא מתהפך ויותר היה ראוי לשתותן מבלי סינון זה כי קודם סינון ספק פרשו ספק לא פרשו אבל כשסינון נדבקו בבגד ואם מתהפך נופלים למטה וצריך לעשות שפה למסנת שלא יתהפך: (ז) שאלה המלעיג על דברי חכמים מה דינו תשובה כל הקודם להורגו זכה והרי הוא בכלל המינין שמורידין ולא מעלין (ע"ז כ"ו: ח ט) שאלה הנופל למשכב מהו שיברך.

תשובה אומר דייך האמת בשם ומלכות וכן על כל מה שהוא מצטער עליו אבל לא ראיתי נוהגין כן גם יש לברך מן הדין על נכנס לבית האסורין אבל ים ומדבר דמדעתו לא אם לא שהוא מוכרח כדי להביא טרף לביתו וכההיא דס' החסידים דא' שהוכרח לישא אשה שלא היתה הגונה לו מפני דוחקו שמברך ב' הטוב על הממון ודיין אמת אל הלקח דבר שאינו הגון ומכאן ראייה למש"כ בסי' א' ועיין סי' [קפ"ט] (עי' מג"א סי' רכ"ב ולעיל בח"א סי' ז'): דהרי לך בהדיא ובמה שגיליתי לך אוזן בחלק א' (בסי' רס"ד) דבברכות ההודיה אין קפידא לברך וכל א' לפי תבונתו ותבונת לבו לשבח את ה' יש לו לברך שהרי התקין ברכת דייך האמת לאותו נושא אשה מה שלא הוזכר בגמ' וטעמא דאקרא חדתא רשות (עירובין מ'): לאו דוקא אלא כל מיני שבח במשמע: וקרוב לזה יש להוציא מדברי רשב"א והם אמרו (ברכות כ"א).

(הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו מיהו מדברי הרמב"ם (פ"א דתפילה ה"ח) משמע דבעי טענה כל דהו: י) שאלה מכה של חלל שאחז"ל (ע"ז כ"ח.) אי הוי דוקא מכה תשובה כל כאב חזק כגון קולגנא שקורין קוליקא וכן כאב חזק שבכסלים שקורין דולור די איגאדה שמצוין הרופאים שישמרו הכחות כדי שמרוב הכאב והצער לא ישאר התולה בידים ותפרח נשמתו כל זה בכלל מכה של חלל היא אבל מיחושים בעלמא לא מיקרו מכה של חלל כמש"כ הר"ן (פי"ד דשבת בשם הר"י והרשב"א ועי' או"ח סי' שכ"ח ס"ג וס"ז): יא) שאלת הא (פסחים מ"ט).

(דקפדי דכהנת לא תנשא לישראל אם יש בו מזרע כהן מהו תשובה היה מקום לומר דמי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר (ברכות נ"א.): וי"ל דמצא מין את מינו: מיהו מההיא דר' (כתובות ס"ב:) לא משמע הכי דאיעסק ליה לבריה בדר' חייא ולא עלה יפה שזה היה מן האב מדוד וזה מן האם: יב) שאלה מהו הגבול שגבלו הראשונים לימי האבל.

תשובה יום א' אונן ג' לבכי ז' להספד שלשים לגיהוץ ולתספורת (מו"ק כ"ז:) וי"ב חדש למיני שמחה. לפי שאיבד המת השעות והימים והשבועות החדשים והשנים.

אנינות יום א' דאפשר לו להתקיים אפי' שעה א' ואח"כ יום ב' שלם. בכי כנגד הימים דביום ג' מקצת יום ככולו (עי' גינת ורדים יו"ד כלל ה' סי' ד' ולחם יהודה על רמב"ם פ"ה דאבל ה"ח).

וחכ"א בקונ' מצבת משה סי' ד' ושד"ח אבילות סי' ח') כנגד השבועות ז' להספד שלשים במספר ירחים וי"ב חדש כנגד השנים: יג) שאלה הא דקאמר התם פ' מי שמת (ד' קנ"ח:): ש"מ בן עזאי ת"ח לרע"ק הוה מנלן תשובה לשם פ"י רשב"ם משום דקא"ל שבאת לחלוק עלינו את השוין ולא קאמר ליה דקאמר מר ירצה לדמותה להיא דפ' תפילת השחר (כ"ז:): ר' ירמי' א"ל לרב מי בדלת ודייקינן התם מדלא א"ל מי בדיל מר ש"מ תלמיד חבר הוה: ובמחילה אלף פעמים שלא נמצא בכל המשנה שידבר התלמיד בתנאים כן אמת שקודם שידבר לפניו היה אומר לו תרשני לומר דבר ממה שלמדתי (ע"ז ט"ז).

(אבל לא הוצרך לא במשנה ולא בברייתא לפרש דרך דבורו שהיה מדבר עם רבו כי ידוע היה אבל הכוונה דא"ל על הראשונים אנו מצטערים אלא שבאת. כלומר באתלעולם להרבות לנו את המחלוקת ואין דרך לדבר כך בפני רבו: י"ד) ט"ו) מ"ז) שאלה למה איחר הכתוב (בסוף פ' תצוה) מעשה מזבח הקטרת אחר כל המעשים: תשובה מ"ח הרב המובהק מוהר"מ גאלנטי נר"ו תירץ) דאיתא בזבחים (נ"ט).

(שאם נעקר מזבח החיצון ממקומו אין לעשות הקרבנות אבל המזבח הפנימי אין מעכב (ויתנו הקטרת במחתה דומיא דלפני לפני ביה"כ) לפיכך נעקר ממקומו לומר שאינו מעכב והרמב"ם פסק דין זה (בפ"ג מהל' תו"מ): ואפשר לומר דאז"ל (יומא ע"ב:): דזר דארון כנגד כתר תורה ובשולחן כנגד מלכות ובמזבח פנימי כנגד כהונה והכהן מכפר וסומך כפרה לכפרה לכך סמך מזבח שרומז לכהונה לקטרת: אמר המני"ח עיין בס' קרבן מנחה" אשר לו דכתב זה שם סי' נ"ב: עוד דתנן בהתכלת (מ"ט:): שאין מחנכין את מזבח הזהב אלא בקטרת הסמים לכך בשעת חינוך הזכיר עשיית מזבח מקטר קטרת שלא יחנכנו בדמים אלא בקטרת מה שלא הזכיר עשיית מנורה ושלחן בשעת חינוך משום דשלחן אינו ראוי אלא ללחם הפנים ומנורה אינה אלא לנרות משא"כ במזבח הקטרת שראוי ג"כ לדמים עוד שמעתי משם ת"ח א' שמו הרי"ף מהא דתנן בהתכלת אין מחנכין את המזבח אלא בקטרת התמיד של בין הערבים בזה יתורץ יפה דלזה אחר שהזכיר עשיית תמיד של בין הערבים הזכיר עשיית מזבח מקטר הקטרת לומר שתחלת חנוכו בקטרת של בין הערבים: י"ז) שאלה הכותב לחבירו ולא כתב לו יצ"ו או שיחיה וכו' מהו: תשובה דבר זה נתעורר ממה שבא בתשו' הר"י מינץ ז"ל (בסי' י"ג) שאותו רב (ר"י מרגליות) משמע שנדהו לאותו ר"פ (ר"י פולק) שלא כתב לו פ' שיחיה אבל זה אפשר דדוקא במקום קפידא כההיא וכן בכל מקום שיש גדנוד עברה וזעם והדבר מסור ללב ואין לב"ד עסק בזה: י"ח) שאלה איך אנו מברכים ע"ד רז"ל אקב"ו: תשובה איברא דהוה חזי לברוכי אשר קדשנו לשמוע דברי זקננו כההיא דירושלמי (מובא בתוס' מנחות ל"ו: ד"ה ושמרת ונדה נ"א: ד"ה ולבני) אשר קדשנו לשמור חוקיו שהיא ברכה כללית ולא תקנו א"ק להסיר תפילין כי אינו בכתובים (ועיין לקמן) נהי דאיכא לא תסור ומצות ועשית ע"פ הדבר אבל למה פרט אקב"ו להדליק נ"ח.

ונתישב אצלי במה שראיתי בויניציאה כששליח אחד מן הערכאות מכריז איזה דבר אומר מעלת הדוכוס מודיע אתכם שלא תעשו כן והוא לא ידע מאומה אלא מאחר שהערכאות הושמו ע"פ רשותו מכריזין הדבר בשמו וההיא דלשמור חוקיו הוכחתי בלחם הפנים דדוקא כשחולצם בלילה למ"ד לילה לאו זמן תפילין או למ"ד מדרבנן שלא יפיח בהם (צע"ק מתוס' הנ"ל) וברכת לשמור חוקיו קשה מ"מ דלמה לא התקינו לחלוץ תפילין לזה י"ל משום דמחזי כמברך לבטל את המצוה וק' למה לא התקינו כן לסותר סוכתו (עי' תוס' סוכה ל"ט ע"א ד"ה אבל): י"ט) שאלה איך ולמה היה שונא לבן את יוצאי ירכו ויאמר להשמידם: תשובה דבק היה בע"ז שלו ובקש לעקור מתוכו כל שרש דבר נמצא בו מרשימו של אברהם שעבד את ה' וזהו ע"ד שאומרים שיורד דבר קדוש למקום שאינו לשידבקו בו הניצוצות של קדושה כך סבר להפך שיבא מזרעו של אברהם וילקט כל כיוצא בו שנשאר במשפחתו ואח"כ יעקרו לבן וישאר הוא לאלהיו: כ') שאלה בשבת רוחצים פניהם ידיהם וזקניהם במי הוורד מהו: תשובה קורא אני עליהם וגם את הזקן תספה דהרמב"ם הל' דעות (פ"ה ה"ט) פסק דשערו ככסותו דמי וכשם דכסותו אסור משום אולודי ריחא כדאמרין בביצה (כ"ג).

(לא ליסחוף איניש כסא גם בשערו איכא אולודי ריחא (עי' באה"ט ושער"ת ס"ס תקי"א באו"ח והד"ט או"ח סי' י"ד אות ד'): כ"א) שאלה אומרים שכשרוצים לזרוע הדלועים שורין הזרעונים עם שומין כדי שיצמחו במהרה מהו: תשובה בימי חרפי נסתפקתי בכיוצא בזה שנמצא בספרי הרפואות שהרוצה לעשות היין שיהיה בו כח ההרקה או בפת ישקה במקום השרשים במי הקולוקים טידא ויעלה לו כך.

והיה נראה מההיא (כלאים פ"ג מ"ה) דנוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא א' דלא חשו חכמים ליניקה כל שלא נזרעו יחד דמותר וממה שבא בעץ החיים' גבי כל סאה שיש בו רובע ממין א' ימעט (שם רפ"ב) וההיא דאין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח שתהא זורקת מימיה לתוכו (שם ספ"א) התם ב' מינין זרועים יחד: כ"ב) שאלה הא דא"ר זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפי' רואות טפת דם כחרדל יושבות עליו ז' נקיים (נדה ס"ו).

(מאי היא: תשובה איברא דאי במרגשת מדאורייתא הוא ואי באינה מרגשת כתם הוא ואדרבה עד שתראה כגריס מחינן לה אם תשב ואם להורות למה שהחמירו עתה ליחשב כזבה גמורה בכל זמן שרואות ולישב ז' נקיים מה ענין כחרדל פשיטא. ואפשר להורות בא שאפי' במרגשת ורואה בתוך ימי נדות דס"ד דוקא כשרואה בשופע שדרך זבות שבא הרבה כמעין הזב והנובע היה ראוי לחוש אבל תרתי בתוך ימי נדות ודבר מועט כחרדל קמ"ל דשפיר עבדי: כ"ג) שאלה מה נשתנה בגט שמתחילין שבקית ופטרית וכו' ואח"כ ופטרית ושבקית וכו' ואח"כ ותרוכית ושבקית: תשובה אפשר לדרשא אתי וסימניך שפ"ת פש"ת תש"ף כלומר שפת ממקומיך לשון דשף מדוכתיה (חולין מ"ב:)) שנתן בדעתו לגרשה לפי ששפה ממקומה ולא התנהגה בדת משה ויהודית ולא חזרה בה אלא פשת המספחת לכך תשו"ף ותטלק ממני ותיקון סופרים הוא זה.

(ע"י לק' בקונטרס לגיטין סי' ד'): כ"ד) שאלה ברוך על עצי בשמים עשבי מהו: תשובה אינו דומה מברך על פרי האילן פרי האדמה דלמ"ד (ברכות מ.) (יצא דהתם הוי טעמא דעיקר אילן ארעא הוא אבל מה ענין עשבים אצל אילנות.

(ע"י באה"ט או"ח סי' רט"ז ס"ק ט"ז בשם הב"ח). צ"ע במה שפירש רש"י תדשא הארץ דשא שאין לומר דשא פלוני דשא הוא לבישת הארץ כשהיא מתלבשת בדשאים אבל כל מין ומין נקרא עשב פ' ולפי זה קשה למה א"ר יהודה (שם ל"ה).

(דעל מיני ירקות אומר מיני דשאים דבדשאים אין שייך רבוי שהוא בעצמו הוא הרבוי כמו מים. שמים.

הי"ל ב"מ עשבים. איברא דאשכחן מים רבים לפי שחלוקות בעולם ולפ"ז אתי שפיר: כ"ה) שאלה הא דפ"ק דבתרא (ד' ט'.

(בודקין לכסות ואין בודקין למזונות עני הבא לפנינו בקרח בלילה ועד שיבדקו אחריו יצטער מהו: תשובה יכסנו משלו מיד ואם בדק ולא מצא יניח בגדו אצלו משא"כ במזונות שאין לו לבדוק אפי' אחר נתינה: כ"ו) שאלה מהו לפרוס סדין בפני הנר לשמש בשבת: תשובה בספ"ב דביצה (דף כ"ב).

(מתיר וידוע שאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד הא לשאר מילי אפי' בשבותין שוה. ועיין ב"י ס"ס שט"ו דדייק כל מחיצה שאינה לצניעות אלא להתיר וכו' מכלל שאם עיקרה לצניעות אעפ"י שיש בה היתר מותר.

וכן הביאו הרי"ף וב"י הא דאפשר במחיצה אע"ג דהרא"ש השמיטו לא שבקינן גירסת כל הגמ' שלנו ופרש"י וגירסת הרי"ף משום אישתמיטותיה דהרא"ש וצ"ל דלא חשיבא מחיצה המתרת כל שעיקר עשייתה משום צניעות והא דאסור לשמש לאור הנר צניעותא הוא וכל כי האי מותר כההיא (עירובין צ"ד).

וע"י בכורות מ"ד: דשמואל. ובפירוש אומר שם ספ"ב דביצה אין לו בית אחר ומשני יעשה מחיצה (ע"י באה"ט או"ח סי' שט"ו סק"ב): כ"ז) שאלה בית שיש בו אור היום ובמקום אפל יש שם נר מהו לקרות לאורו: תשובה ר' ישמעאל קרא והטה (שבת י"ב:): ששכח שהוא שבת כ"ש הדיוט ומה יועיל אור במקום עברה וה"ה היכא דיש נר מותר ונר אסור שלא יקרא לאור האסור (ע"י פח"י ערך נר שבת וע"י תוס' שבת כ"א).

ד"ה מפני: כ"ח) שאלה הא דא"ר יהודה דנפיק ביומי דניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וכו' (ברכות מ"ג:): אי הוי פרח או ציץ: תשובה בפ"ה הש"ע הוכחתי דבכלל לבלוב הוי הפרחים דהיינו השושנים וגם הניצנים שהם כמו לולבי גפנים (ע"י רש"י פר' קרח ע"פ ויצא פרח ויצץ ציץ וברא"ם שם וקה"י ח"ב סי' שי"ג) ושם מוכח דאין לברך אלא על אילני מאכל.

ומאמרו יוצא בימי ניסן משמע דעל פרחי השקדים שממהרים הרבה קודם ניסן אין לברך גם אין לברך אלא על ריבוי אילנות ודייק שם מדברי הרמב"ם (פ"י דברכות הי"ג) היוצא לשדות ולגנות. עוד דייק שם דמשגדלו הפירות אין מקום לברכה זו.

(ע"י באה"ט או"ח סי' רכ"ו וש"ת השיב משה או"ח סי' ח'): כ"ט) שאלה מאי דקאמר אם נאמר בכל מאדך ל"נ בכל נפשך וכו' (ברכות ס"א): דאם התנא עצמו מסופק מש"ה נכתב: תשובה המקשה היה מפרש בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו ושם נכנס ג"כ נטילת נשמה ולהכי פריך מאי נפשך ומאדך.

עד שביאר לו דמאדך היינו ממונך שיש לך אדם וכו': ל) שאלה אי איכא במי שמשוה הבכור לפשוט משום אעבורי אחסנתא (ב"ב קל"ג): תשובה אפשר דכיון דאימעט חלק בכורה מדין ירושה שאינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק (בכורות נ"א): דמתנה קרייא רחמנא (שם נ"ב): דאינו בכלל זה: ל"א) ל"ב) שאלה פועל ששלח שלוחו לתבוע שכרו מב"ה אי עובר עליו ועוד אם זכהו בה ע"י אחר אי עבר תו: תשובה אפשר דלאו כל כמיניה לשוויי שליח לחיוביה לזה.

ואין זה בכלל שלוחו כמותו וכעין ראייה ההיא דהמקבל (ד' ק"י): צא ושכור לי פועלים אין א' מהן עובר זה לפי שלא שכרן וזה לפי שאינן שלו ואפשר כמעט הוי בכלל אין שליח לדבר עבירה: ולענין אם זכהו ע"י אחר מהו. יש צדדין בזה ומסתברא שכל שביד הפועל לילך וליקח שוב אינו עובר בין נתרצה פועל בין לא נתרצה דהא ליכא לא תלין אתך (ע"י פת"ש חו"מ ס"ס של"ט): ל"ג) שאלה מי שברך ונתן אוכלין לתוך פיו קודם שהחידק יטעם לאכול מהו שיוכל לדבר במה שאינו ענין סעודה: תשובה מההיא (ברכות י"ד).

(דמטעמת אינה צריכה ברכה אין ראייה דהתם למ"ד אפי' בבולעת עד רביעית וטעמא דלאו לאכילה מיכוונא אבל במתכוין לאכול ונתן אוכלין לתוך פיו תחלת אכילה היא ושוב אין שם חשש דומיא דהא דאמרין (או"ח סי' תל"ב) דאין להפסיק בין ברכה לתחילת הבדיקה (ע"י באה"ט או"ח סי' קס"ז ס"ק ט'): ל"ד) שאלה אם מותר לערב נייר עם צמר: תשובה נייר שבא בגמרא הוא של מיני עשבים ונייר שלנו הוא שמניחין בלאי פשתן עד שמתעפש קצת וכותשים אותם מוכין ובדפוסין שיש לזה נעשה הנייר.

מצאתי בילקוט סוף רמז ל"ה הביא מפרקי ר"א שקין הביא זרע פשתן והבל צאן שלא נגזז אמר הקב"ה ח"ו לא יתערבו מנחת קין והבל לעולם אפי' באריגת בגד שנא' לא תלבש שעטנז ואפי' היא מרוקבת לא תעלה עליך שנא' ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך. ואעפ"י שאין למדין מן האגדות (ירושלמי פ"ב דפיאה ה"ד וש"ת רמ"ע סי' ל"ו ושד"ח כללים א' סי' צ"ה וק"נ).

ועץ חיים ברכות פ"ה מ"ד). מיחש מיהא חיישינן כ"ש שיש לומר דלא גרע מלבדין (בפ"ט דכלאים מ"ט) ואפשר דס"ל לפר"א דאפי' לארוג צמר ופשתין אסור דלא כש"ס שלנו ואולי דייק לה מצמר ופשתים יחדיו מ"מ אפי' באריגה.

ומ"ש אפי' מרוקבת חתני ה"ה הדיין כמוהר"מ נ' חביב נר"ו אמר דדייק לה מדכתי' לא יעלה ולא כתיב לא תלבש משמע שהוא באופן שא"א בדרך לבישה אלא בהעלאה וכגון שהוא מרוקב. ואולי איזה נוטריקון דריש משעטנז כמשז"ל (יבמות ה'): שוע טווי ונוז. ויוצא משעטנז עטן שנתנית הזתים בכלי נקרא מעטן (ב"מ ע"ד.) כדי שירקבו קרוי עוטן (ע"י מנחות פ"ו).

ועי' שיבת ציון סי' ל"ט. ובשו"ת שבסוף ס' חיי אדם): ל"ה) שאלה אם מותרות האשכנזיות לינשא ב' לספרדי א': תשובה אפשר כשם שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים (יבמות פ"ד): ה"נ תקנת רגמ"ה אקרקפתא דגברי מנח משום תיקון דידהו אבל אשה בכל דהוא ניחא לה ולתקוני אתי ר"ג ולא לעוותי וכן הורה הרב אור שרגא נ"ע והלכה רווחת ואין פוצה פה אעפ"י שיש לפקפק (עי' שו"ת בית שלמה אהע"ז סי' ה'): ל"ו) על ענין מה בין זורע למבשל שכתבתי בח"א (סי' רס"ו) ולא נתברר יפה החילוק הוא שכוהוא המטיל זרעים בארץ כאדם היורה ש"ז לתוך מעיה של אשה שנגמרה מלאכת הזריעה אבל נותן בשר ע"ג גחלים לא היה שם שום שינוי עד שתצלה ודו"ק.

צ"ע אותם בעיות דהזהב (נ"ו): חטין שלא השרישו אי כמונחין בכדא. מיהו בח"ג מה"ק שלי הוכחתי דמשמע דאין הזורע חייב עד שיזרע דבר שישריש או ינץ בו ביום (עי' מנ"ח סי' רצ"ח אות ח' ד"ה והנה): ל"ז) שאלה ההורג חרש ושוטה מהו: תשובה מההיא (ב"ק פ"ז).

(דפגיעתן רעה אין ראיה דהתם לענין חבלה דין הוא שישלם מה שהזיק דממונם הוא ליורשיהם ומצינו (שם קי"ט ועי' תוס' ע"ז כ"ו: ד"ה אני) באותם שמורידים ולא מעלים דממונם יש בו משום גזל אבל ההורגן כיון דאינן בני מצות פטור ולא יהיה יפה כחן מטריפה דההורגו פטור בדיני אדם (סנהדרין ע"ח).

(ואע"ג דהמזיק טריפה פשיטא שישלם לו החמשה דברים עיין לקמן] סי' נ"ב (עי' שו"ת מהרי"ל סי' קצ"ו ומנ"ח סי' ל"ד) ואפשר דנותן דמיו כדין עוברים וקשה שלא הזכירו כן בטריפה (עי' קצוה"ח סי' ת"י ס"ק ד' ומנ"ח שם): ל"ח) עוד נשאל אם מחללין עליהם את השבת: תשובה כפי מה שכתבתי בספרי החשוב "צרור החיים" שמו לתרץ ב' המאמרים (יומא פ"ה): חד אמר חלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה וחד א' [וכו'] נפקא מינה לחיי שעה ואמרתי כפי רז"ל (סוף תמיד) שהעה"ב נקרא עולם שכולו שבת וכפי דעת המקובלים שמי שלא השלים ימיו ורגעיו צריך שיתגלגל ט' חדשים בבטן המלאה לבא לאויר העה"ז מלבוש בגוף להשלים חוקו אפי' שעה א' ובתוך כך מאבד כל שבתות עה"ב הנקרא כולו שבת א"כ בכל גוונא מחללין אפי' על חרש ושוטה.

אבל לא מפני שאנו מדמין ומטעימין הדברים בדרושים נעשה מעשה לענין דינא אע"כ יש להתפלל שלא יחלה א' מהם בשבת כי יתשל כל אדם ואינו כשאר פיקוח נפש דהשואל מגונה. דהתם גברא בר חיובא הוא אבל הכא מי הכניסו.

כפ' מי שהחשיך (קנ"ג ע"א) גבי נותן כיסו לגוי. חמור.

וחש"ו.

מניח ע"ג חמור הני אדם פירש"י ויש במינו שחייב במצות ואתי לאחלופי והאי טעמא לא שייך אלא לחרש ושוטה דקטן אצ"ל משום שיש במינו אלא דאיהו גופיה אתי לכלל מצות כדאמרינן בכמה דוכתי אלא י"ל דהאי טעמא לא שייך אלא לח"ש ומשמע דאין נקראין אדם אלא משום דאתי לאחלופי כלומר בצורת אדם כמו הקוף (עי' ב"ק נ"ד ע"ב

וברש"י ד"ה מין בן דעת) ומטעם זה יש לומר דאין מחללין עליהם שבת ומדברי רש"י יש לחלק בין חרש לשוטה דלית ליה דעת כלל אבל חרש דעתא קלישתא אית ליה כדאיתא ביבמות (ק"ג).

(ע"כ וכפי הנודע החרש אין לו גרעון אלא חוש השמע ומפני שאינו שומע אינו לומד מבני אדם ומצינו חרשים פקחים עד מאד וכאן היה חרש א' כהן הוה חייט גדול שבעיר והיה לוקח סידור בשעת התפילה והיו רומזים לו ויודע ובקי בו ועומד בשעת התפילה ונושא כפיו והיה נקל ללמדו לזה כגון שיכתבו לו אלף ב' ואח"כ יביאו לו לחם ויורו לו הלמ"ד והח"ת והמ"ם וכעז"ה וקשה הדבר למה נחשב כבהמה דאטו משום דעתא קלישתא לא יקרא אדם ומאי שנא מההוא (שם ק"כ:) ששחטו בו רוב שנים.

ונראה דכל שחסר א' מן החושים החשובים רוחניים כמו הסומא החשיבוהו ללא אדם כמו שאמ' (איוב מ"א) למה נחשבנו כבהמה וכת' (ישעי' ו') ועיניו הכבד ואזניו השע ולפיכך איכא למ"ד (ב"ק פ"ז.) דסומא פטור מן המצות כמו חרש ונראה דזה תלוי אי דרשינן (מנחות מ"ו) וראיתם אותו פרט לכסות לילה אבל סומא חייב כפי זה חייב הסומא מדאורייתא בכל המצות דבנין אב הוא.

ולמ"ד וראיתם אותו פרט לכסות סומא פטור מן התורה (עי' מלא הרועים ערך סומא אות ו' ושד"ח ד"ח סי' ס"ט וניחא דלא גזר ר"י משום כסות לילה כלאים בציצית שבת כ"ה.: מאחר דאיהו דריש פרט לכסות סומא) ואפשר דחרש נמי דינו כסומא דסומא חסר לו חוש הראות שאינו יכול לעסוק בתורה שבכתב אלא בלשון תרגום (או בלשון אחר) כמו רב יוסף (עי' תוס' ב"ק ג': ד"ה כדמתרגם ובח"א סי' רי"ז) ה"נ חרש חסר לו חוש השמע שאינו יכול לשמוע ד"ת אבל כבר אמרתי שיכול הוא ללמוד ולעיין בלבו דהרהור כדבור דמי כהנהו אילמי דבי ר' (חגיגה ג').

(כמו שהוכחתי לעיל. א"כ דין חרש כדין סומא דתלוי במחלוקת ומסתפינא למימר הכי דבכל מקום חש"ו שנויים יחד ולפחות קשה למה לא חייבוהו חכמים כמו למ"ד סומא פטור מדאורייתא כתבו בתוס' (ב"ק שם ועי"ש בש"מ בשם הרשב"א) דמדרבנן חייב והדבר צ"ע (עי' באה"ט או"ח ס"ס שכ"ח ועי' שבת קכ"ח: דקאמר הש"ס לא צריכא בסומא ובאו"ח ר"ס ר"ל משמע דאף למ"ד סומא פטור מה"מ מחללין עליו השבת א"כ ה"ה חרש ושוטה).

ועי' במנ"ח סי' ל"ב במוסך השבת אות ל"ט שיבת ציון סי' ד' וחת"ס או"ח סי' פ"ג: (ל"ט) שאלה הנותן בפורים לעני א' שיעור ב' מתנות אם יוצא: תשובה מההיא (מגילה ז:) דקיימת בנו ר' ומתנות לאביונים דשדר ליה אטמא דעגלא תילתא משמע קצת דיצא דהוה בה שיעור כמה מתנות אע"ג דכת' ומתנות לאביונים ה"נ אשכחן ונתן לכהן הזרוע וגו' ואם נותן לכמה כהנים יצא אף אנו נאמר דאם נתן שיעור ב' מתנות לאביון א' יצא אלא שלכתחילה טוב שישמח הרבה ולא יהיה כההוא דמשגר מתנותיו לכהן א' (ערובין דף ס"ה).

(דאע"ג דיצא לא טוב עשה ודייק לשון רש"י (שם במגילה) דקאמר דיו לכל א' וא' מתנה א' (עי' באה"ט ושער"ת ר"ס תרצ"ד:) מ) שאלה ת"ח שיודע בדבר שהוא מותר

אם יוכל להקל על עצמו שברור לו שלא יבא לטעות ולהקל על אחרים: תשובה להפך מצינו (ביצה כ"א:) מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל בספ"ק דנדה (ד' י"ב:) גבי ההולכין לבית האבל ולבית המשתה אם נשיהם להם בחזקת טהרה בלשון דילמא אינהו קא מחמרי אנפשייהו מביא רש"י לישנא אחרינא שרצו לפרש מקילי אנפשייהו ומחמרי לאחרים כתב שם וחלילה לעשות כן ע"כ.

ואפשר דהיינו היכא דיוכל לבא לידי איסור כההיא דנדה מכוער הדבר שיקל לעצמו ויחמיר לאחרים אבל בדבר הפשוט לו שאין שם חשש אלא שצריך להראות לאחרים שלא יקלו באיסורים אז בינו לבין עצמו מותר (עי' שו"ת יד אלי' סי' נ"ה): מ"א) שאלה עבד שנכתב בידו גט כתובת קעקע ויצא לר"ה בשבת מהו: תשובה אם יצא כדי לינתן לה וכההוא דתנן (גיטין י"ט).

(וכותב על היד של עבד ונותן לה את העבד חייב דאחשבה לידי' ואם לאו הויא לה הוצאה שאינה צריכה לגופה ופטור ואם כבר ניתן לה פטור לכ"ע דבטל אגב ידא עיין סוף מקואות חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ ה"נ הכתב נראה ולא דמי למוציא שלהבת (ביצה ל"ט.) דפטור דשלהבת רוחנית.

מ"ב) שאלה א' הניח תפלה של יד וכשבא להניח של ראש קודם שתגע הקציצה בבשר אחר שהגיעה לאויר הראש הפסיק בדבור מבעיא אי אמרינן הכא כיון דסופו לנוח כמונח דמי או לא. עיין אם שייך בכה"ג קלוטה כמי שהונחה.

ועיין פ' הזורק (צ"ז.) ופ"ק דשבת (ד':) ובגטין פ' הזורק (דף ע"ט).

(כיון שהגיע הגט לאויר הגג ה"ז מגורשת ובפ"ב דזבחים דף כ"ה. אויר כלי ככלי דמי. ושם אויר שסופו לנוח כמונח דמי ובדף כ"ו אויר פנים כפנים דמי ושם ספ"ק דף ט"ו בעיא דנקטעה יד כהן קודם שהגיע דם לאויר המזבח ושם דף י"ט ע"א אם נכנסה לו רוח בכגדו והבדלתו מבשרו בשעת עבודה מהו והיינו שעבד עבודה קודם שנת הבגד ועיין חילוק דבר שנעתק והוא באויר דבהא איכא למימר שסופו לנוח אבל כשהוא בידו כגון בנ"ד י"ל דלא אמרי' בכה"ג שסופו לנוח (עי' באה"ט סכ"ה סק"ח והד"ט או"ח סי' ב' אות ס' ושו"ת בר ליואי אהע"ז סי' ס"ז): מ"ג) שאלה כיצד ע"י שאלת חכם יפטר ממלקות וממיתה: תשובה ממלקות הוא פשוט הנודר מדבר ונשאל עליו קודם שמתחזהו על העמוד וכן האוכל פיגול והביאוהו ללקות ונשאל בעל הקרבן עליו נשאר חולין בעזרה דלמ"ד הוי דרבנן ואפי' למ"ד דאורייתא (פסחים כ"ב).

(אפשר דאין לוקין עליו. אבל לפטרו ממיתה ע"י שאלה אמרתי בימי חרפי שמי שהוציא בשבת כזית תרומה דחזיא לכהן חייב סקילה ואם נשאל עליה חזרה לטבלה ואמרי' בגמ' (שבת קנ"ד:) טבל למאי חזי נמצא שלא הוציא דבר דחזי למידי ופטור וצ"ע דקרי ליה לטבל ראוי בפ' כירה (דף מ"ג).

(הואיל ואם עבר ותיקנו אי אמרינן מתוך לקלקלה ונראה דלא אמרינן להחמיר (עי' בח"א סי' קנ"א ולק' סי' רמ"ו ועי' פסחים ס"ב ע"א): מ"ד) שאלה אם מועיל שאלה בקדושין: תשובה לכאורה משמע שאין לה רגלים אבל כי מעיינת שפיר תמצא שורש

דבר במה דאמרינן בגמ' (קדושין ב'): דאסר לה אכ"ע כהקדש ובמה שכתבו התוס' רפ"ק ז.)

ד"ה ונפשטה) גבי המקדש חצי אשה דמדמה לקדוש דבהמה ושם מחלקין בין כשאומר לה בלשון הרי את לקוחתי או נשואתי לאומר בלשון הקדש הרי את מקודשת ע"ש ומ"ש בכתיבה מתגרשת וכו' (שם ה'). (היינו כשלא אמר לה בלשון הקדש א"נ שלא מצא פתח להתיר למפרע דאז מיגז גיז מכאן ולהבא ונקראת גרושה ואסורה לכהן אבל כשא"ל בלשון הקדש ומצא פתח ועקר והתיר למפרע או שהיא רחוקה מנא לך ונ"ל דאיתא בח"א (סי' כ"ט: לפילפולא בעלמא): מ"ה) שאלה חרש שמדבר ואינו שומע אלא ע"י שעושה כלי לאזנו כמין חצוצרות מהו: תשובה נראה פשוט שחייב בשופר וכי מפני שכבדה אזנו משמוע יפטר וחרש שפטור היינו שאבד ממנו חוש השמע מכל וכל והרי אמרו (סוכה ל"ז: ובתוס' ד"ה דבעינן) לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה אף אנו נאמר שמיעה ע"י דבר אחר שמה שמיעה (עי' בס' חיי ארי' סי' ל'): מ"ו) מ"ז) שאלה הא די"א דבתר תחילת סעודה אזלינן ויאמר רצה והחליצנו במ"ש (באו"ח ס"ס קפ"ח) עד מתי: תשובה מסתברא עד כדי שיתעכל המזון שאכל בשבת דאינו בדין שאם ישב לאכול כל הלילה ויום שלאחריו או יומים שיזכיר בבה"מ את יום השבת הזה דמיחזי כחוכא ואיטולא ואין ענין הבדלה לכאן וכיון שבאנו למדה זו אין לך חילוק גדול מזה וב"י הביא דמזכיר של שבת עד שיתפלל תפלה של חול (ועי' באה"ט שם): ואי לאו דמיסתפינא אמינא דלא אמרו בתר תחילת סעודה אא"כ שיאמר רצה והחליצנו וכו' השבת הגדול והקדוש ולא שיאמר הזה כי מה ענין האכילה שבמעיו לעשות מן החול קדש והא (ברכות כ"ז: דצלי של שבת בע"ש (ובעי' אי בדלת) אין בכרכת אתה קדשת תיבת הזה אלא השבח של שבת שאפשר היה לאומרו בכל שעה.

וא"כ הוא שלא יזכיר תיבת הזה אפי' אחר יום או יומים שנמשך בסעודה היה אפשר לאמרו והזכר צריך הכרע: מ"ח) שאלה לפעמים אומרים ג' וד' קדיש ביחד וא' מקדים לחבירו כיצד יענה אחריהם: תשובה אם באים כל א' תוך כדי דיבור של חבירו יענה עם הראשון ויעלה לכולם (עי' ח"א סי' פ"ה) או ימתין עד האחרון ואם יש הפסק ביניהם נראה שיענה אחר כל או"א: מ"ט) שאלה מעשה בתפילין שנמצא בהם קידור והיה אויר בין תיבה לתיבה שעור ששה או שבעה אותיות מהו: תשובה מצינו (סוכה י"ז).

(בסוכה שאויר פסול חמור מסכך פסול דאינו פוסל אלא בארבעה ואויר פוסל בג'. והכא שאם היה שם קלף היה פסול בג' אותיות כגון אשר או ט' יודין משום פ' סתומה כש"כ שבנקב פסול בז' אותיות (עי' בס' גן המלך סי' ג' והד"ט או"ח סי' ב' אות ס"ה): נ) שאלה סוכה שדפנותיה עשויות מסדינין דקין שהיתה הרוח מזיזה אותם אלא שהוא נתונה בחצר מוקף מחיצות גבוהות מהו: תשובה מההיא דסוכה העשויה במבוי דבעינן פס ארבעה (סוכה ז).

(ואם נתונה בחצר אין צריך הוה משמע דכשרה וצ"ע עם ההיא דעשויה בעשתרות קרנים דל עשתרות קרנים וכו' (שם דף ב'. עי' באה"ט או"ח סי' תר"ל ס"ק י'): נ"א) שאלה אם מותר ליקח מן הסכך למלאות בדפנות, ואם מותר להפוך מה שלמעלה למטה

ברצועה של יד ולעשות הקשר מצד של מטה דכיון דעלה שוב לא ירד: תשובה אם להכשיר הדפנות נראה דאין קפידא דכולה מצוה חדא הוא.

ונפיק מקרא דבסוכות בסכת. (סוכה ו'): ולענין הרצועה ראיתי מקפידים לשים סימן בטלית שלא יהפך את שלמעלה למטה ואפשר שלא ייש קפידא אבל לענין דינא כל שהוא גוף א' מה למעלה מה למטה כל שאין דרך גדילתו בכך כגון שופר ולולב (עי' באה"ט או"ח סי' מ"ב ס"ק ב' ושער"ת): נ"ב) שאלה מאי שנא חרשו דנותן לו דמי כולו (ב"ק דף פ"ה).

ותוס' שם ד"ה רואין) מסמא: תשובה אם הדברים כפשוטן היה משמע דכש"כ סמא משתי עיניו דנותן לו דמי כולו דהא סמא איכא למ"ד (שם פ"ז.) פטור מן המצוות ובחרש (שמדבר ואינו שומע) לא פליגי.

אבל מה שהיה עולה בדעת לומר דחרשו היינו שעשאו כחרש שדברו בו חכמים בכל מקום (נדה י"ג): שהוא דומיא דשוטה ובו אמרו נותן לו דמי כולו וכן אם השטהו עיין סי' ל"ז (עי' בס' חיי ארי' סי' מ"ב מש"כ ע"ז מנובי"ק אהע"ז י"ג ובס' שדה חמד דברי חכמים סי' י'.) נ"ג) שאלה מ"ש דזימנין אמרינן רובו של א' כמוהו כמו בשחיטת סימנים ובמקומות אחרים לא אמרינן: תשובה דבר שיש לו שיעור או מדה או משקל או מנין אין אומרים רובו כמוהו ודי ברובו והראיה במ' סאה הוא טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול.

(ר"ה י"ג.)

אם לא מטעם ביטול כגון (יבמות פ"ב): י"ט סאין שאובין דאזלינן בתר רובא כמו בסנהדרין אבל מטעם רובו כמוהו אין שם כלל אלא בסימנים שהרי אגמריה רחמנא שחוט רובא (חולין כ"ח): אבל כגון (סוכה ל"ב): שיעור לולב ד' טפחים הדס ג' שופר טפח שליא טפח (נדה כ"ו.) לא.

ויש בענין שיריים אם נשתייר רובו שלם וצ"ע גבי רובו של כוס אי רוב רביעית סגי ואם יש גרדומין בלולב ושאר מינין כמו בתכלת ובאזוב. (מנחו' ל"ח): ועי' בההיא (סוכ' ל"ו).

(דהוימטבל באתרוג (עי' תחילת חכמה שער הלכה סי' ס"ד וחת"ס או"ח ס"ס ק"מ וצע"ק עליהם מנזיר מ"ב ע"א): נ"ד) שאלה הא דבן י"ג ויום א' וכן בת י"ב ויום א' אם יש לומר שם מקצת היום ככולו: תשובה מההיא דאמרינן בריש ר"ה (ב'.) מלך שעמד בכ"ט באדר וכו' מונין לזה ולזה משמע דבכל ענין אמרינן מקצת היום ככולו.

וס"פ יוצא דופן (מ"ד.) משמע דיום א' שאמרו היינו לומר שיהיו הי"ב והי"ג וכו' שלמים מעת לעת.

ובענין כל תאחר שם פ"ק דר"ה (ה'): לא אמרינן מקצת היום ככולו גבי שהומם בתוך הרגל נמצא דזימנין אין מקצת היום ככולו כמו זבה וזימנין בתחילה ולא בסוף כנדה ולפעמים בתחילה ובסוף כאבל. וגבי שביעית (ר"ה י'): יום שלשים עולה לכאן ולכאן (עי' מג"א סי' נ"ג ס"ק י"ג ועי' שו"ת גינת וורדים או"ח כלל א' סי' ח' ושו"ת כפי אהרן

יו"ד סי' י' ובס' כרם שלמה יו"ד סי' ט"ו): נ"ה) שאלה מה שמסיימים בא"י על הארץ ועל מחייתה (ועל כלכלתה) וכן על הארץ ועל פרי גפנה אי שפיר עבדי: תשובה צריך לראות שבברכת מזון מסיימין על הארץ ועל המזון ולמה א"א ועל מזונה.

והיה נראה ששבח א"י בשבעה מינין אלו לפי שהם מזון ואור ומשמחין את העולם לפי שברוב מקומות אין נמצאין כולם ביחד יש איקלי' שאינו מוציא חטים ויש שאין בו תמרים ויש שאין בו גפנים וזתים ומכלל שבחי א"י דמלבד כל שאר פירות שידועים בעולם אלו השבעה שהם ראשים וטובים מן הכל נמצאים יחד ולכן יש לשבח על הארץ ועל כל פירותיה יחד אבל גפנה או על מחיתה שהם דברים פרטים אין בהם שבח כל כך ולפי זה על היין יותר טוב שיחתום ועל פירותיה כמו שפסק בש"ע סי' ר"ח ולענין על מחייתה אין לשנות מנהג ראשונים (עי' יד אפרים שם) דאע"ג דאם בדיעבד סיים על הפירות במקום על המחיה נראה דאפשר דיצא מ"מ לכתחילה לא ידענא.

וצ"ע בש"ע דין י"א עם דין י"ב סי' ר"ח (עי' מג"א שם ס"ק כ').) ומ"ש בב"י משם רמב"ם (פ"ח דברכות הלכה י"ד) שאינו בנוסח שלנו: נ"ו) שאלה מ"ט אין מברכין על הבשמים י"ט שחל אחר השבת: תשובה אין לי עסק בנסתרות אבל מה שבא במרדכי בקצור ה' פסח הוא שמא יקטום הדס בי"ט (עי' תוס' ביצה ל"ג: ד"ה כי) וי"ל שזהו הטעם גם שאין בשמים במוצאי י"ח שחל בשבת שהוא מצטער בתענית ושמא קודם שתחשך לגמרי יקטום כדי להבדיל מיד שאינו יכול לאכול עד שיבדיל) וא"ת נר נמי ידליק כיון שאין לברך אלא על נר ששבת (פסחים נ"ד).

(אית ליה היכרא) והרי מצינו (עי' שבת קי"ד: וטור או"ח ס"ס תר"ט) שהתירו לקנב ירק מבערב כדי שימצא הכל מוכן ואין לומר א"כ יקטום הירק מן המחובר זה אינו דכל שהוא צורך אכילה דרך להניחו מאתמול: נ"ז) שאלה אם מותר לדבר בעשיית מצוות במקומות שאינן נקיים כגון נלך ונקנה לולב טוב וכיוצא כגון להרהר היאך יעשה סוכה נאה וטלית נאה וכו': תשובה עד שאתה שואלני אם מותר להרהר בהם שאלני אם מותר לעשותם במקום שאינו נקי שמצינו (יו"ד סי' י"ד) שוחטין ובודקין בבית המטבחים ושם אי אפשר שלא להרהר בד"ת שלא לשהות ושלא לדרוס וכשבודק הריאה איזה ספק שיזדמן צריך להעלות בזכרונו זה אליבא דפלוני כשר ולפלוני פסול.

גם נכנסים בציצית לבה"כ ולפי זה נאמר דגם יטול שם לולב ויתקע שם שופר אתמהה בדיעבד לא קאמינא או היכא דהוי כבדיעבד שאין שם מקום אלא הוא שיוצא אבל לכתחילה ודאי אסור שלא יהיו מצות בזויות עליו כההיא (שבת כ"ב.) דלא יכסנו ברגל.

ודבור אסור במקום שאינו נקי כל מקום שיבא לידי הרהור ולחשוב בשיעור אורך ורוחב או הכשר המצוה כפי התורה והשוחט ובודק במלאכתו הוא עוסק וכבר הוא בקי בה ואינו מעלה בדעתו שום דבר הלכה אלא כיצד יטול מלמולי הבשר אבל כשיזדמן לו ספק שצריך הרהור יצא לחוץ ידבר והציצית מכסין אותם (עי' עקרי הד"ט חלק או"ח סי' ה' אות ט"ו): נ"ח) שאלה הא דתנן (מו"ק ח').

(לא יעורר אדם על מתו ל' יום קודם לרגל אם נכנס בזה מה שנוהגות כאן הנשים בכל שנה לעורר ביום שמת להם מת וסופדות ומקוננות ונשים באות לענות אחריהם: תשובה

כפי פרש"י (שם) שזהו שמת לו מת חדש או ב' חדשים קודם הרגל שאין לעורר עליו אבל זה שעושות בכל שנה שטות הוא והרי ארז"ל (מו"ק כ"ז:) כל המתאבל על מתו יותר מדאי על מת אחר הוא בוכה אלא ג' לבכי ז' להספד וכו' ובפרט מי שיש לה בנים או אחים ומת א' מהם (ועברו הי"ב חדש) למה לה לילך להשתתף עם המקוננות להביא עליה קינה חדשה: נ"ט) שאלה אוכל מליח בתחלה ופת עמו מברך על העיקר ופטר את הטפילה אם אכל מן הפת כדי שביעה מהו: תשובה אפשר דהוה ליה כההיא (או"ח סי' קס"ח ס"ו) דהתחיל לאכול פת הבאה בכיסנין ואח"כ מילא כריסו מהם שמברך ברכת מזון דמה שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך כדתנן בסוף עירובין (ק"ד).

(ולכך לא התירו בלחמניות אלא כשלא אכל שיעור שחייב מן התורה שהוא כדי שביעה וה"נ דכוותה וראיה דמוקי' גמרא (ברכות מ"ד.) ההיא באוכל פירות גינוסר שאכל מהם והם מתוקים ודרך לאכול מהם הרבה ואח"כ מביאין מליח ופת ואחר ששבע מן הפירות אין בפת כדי שביעה (עי' בח"א סי' ס"ו): ס) שאלה ישראל וגוי שבאו לפניך לדין ונתחייב הגוי שבועה בין בדיני ישראל בין בדיניהם מהו: תשובה אפשר שגם בזה נאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלם שאין לדיין להשביעו בע"ז שלו משום לא תזכירו (סנדרין ס"ג:).

ואם יבא אפי' בקצת לידי חילול השם ח"ו יפטר ביניהם (עי' עורה שחר מ אות י"ז): ס"א) שאלה מהו אשר הציל דיתרו ב' פעמים: תשובה י"ל שתי הצלות היו א' למשה ולאהרן כשהיו הולכין בשליחות שלא יפגעו בהם המצריים או פרעה בכניסתם לפניו ואח"כ הצלת העם מתחת י"מ שהם היו המחזיקים במ.

כאחז"ל (מד"ר שמות פ"א) שהורידו אותו ג"ח. א"נ מתחת יד מצרים הוא השר של מעלה ודרך הלציי ומיד פרעה שהוא אשר הציל את העם בתחילה מתחת יד מצרים עד שהורידוהו.

זה שייך בס' "פרי חדש" ופלטו קולמוס כאן: ס"ב) שאלה אם נתעכלה העטרה או האבר ונשארה הערלה אם חייב למול. ומוהל שלא בירך על המילה וחתך ערלה ועטרה יחד אם יברך אח"כ: תשובה כיון דמאוסה הוא הערל' וחז"ל (ב"ר פ' מ"ו) קראוה עוקץ ונומי ומום היה נראה שחייב למול ולברך אבל מאחר שלדברי הכל בטעם המילה הוא כדי לתקן האבר ולמעט הנאתו היכא שנתעכל כל האבר נראה דאין שם חיוב כלל אבל בעטרה בלבד שעדיין ראוי לביאה אלא שאינו מוליד אפשר שימול ויברך ומכאן נפשטה גם הב' (עי' עקרי הד"ט יו"ד סי' כ"ח אות י"ג): ס"ג) ס"ד) בתשובות הרדב"ז סי' תקע"א הביא מר' סעדיא פרשת בא.

כשיתעטף בציצית צריך שישליך ד' כנפות על צד שמאל לא יהיה בהם כלום ע"צ ימין לתקן את היצה"ר דכתי' ולא תתורו. ומ"ש דמיחזי כאבל אם הוא עוטה על שפם ודאי דמיחזי כאבל בשבת אבל אם מתעטף למטה מגרונו ש"ד וכו' ור' יוסף טוב עלם כתב שנותן ציצית א' מלפניו מימין וכן משמאל וכ"כ התוס' בסוף ערכין.

ואני מצאתי במדרש סוף דבר על פ' כל עצמותי. בצוארי עטיפת ציצית בחזה אני משים הציצית כנגד הלב כל זמן שאני קורא ק"ש שנאמ' על לבבך מלפני ומלאחרי אני משליך ב' כנפים של טלית כשאני עומד בתפלה (ע"כ לשון הרדב"ז).

מש"כ דבשבת מיחזי כאבל מכלל דבחול ש"ד יש לדקדק דאם יוצא בשבת למה יתעטף בחול כאבל. ואם ברית כרותה לשפתים (ברכות י"ט).

(אפשר גם לעושה מעשה ודרכיה דרכי נועם כתיב כמ"ש בכמה דוכתי בגמ' (סוכה ל"ב.) עוד כתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב ואולי דכיון דלהכניע היצר הוא בא וכל מידי דכייף טפי מעלי אפשר שבבית יתעטף כך אבל ברבים יתעטף תחת סנטרו ודיו כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק (עי' באה"ט או"ח סי' ה' ס"ק ג'): ס"ה) ס"ו) ס"ז) שאלה קטנה שאין לה אב אם מותרת לכהן גדול אם קדשה בדיעבד: תשובה מדכתי' יקח משמע שיהיו לו בה קדושין וקטנה שאין לה אב אלא שמיאין אותה אמה או אחיה אין קדושין תופסין בה מד"ת כי אם מד"ס ויכולה היא שתמאן בו וא"כ אין כאן קיחה ובזו נבא לבאר אותו ק"ו שהביא מהר"ש בס' כריתות משם ירושלמי ז"ל.

ומה אשתי שאני מותר בה אסור בבתה זו שאני אסור בה אינו דין שאהא אסור בבתה ומשיב שם פרנס לי כ"ג ואני אפרנס כל העולם פי' שלא תמצא אשה לכ"ג שהרי אמה בעולה ואסורה לו כתב מהר"ש דזה הק"ו סתר אותו מסברא וכו' ונראה דאין זה סברא אלא כלומר כ"ג יוכיח שמ"ע עליו ליקח אשה וא"א בלא שתהא אמה אסורה עליו אף אני אביא וכו' עוד כתב מהר"ש בימי חרפי הקשיתי שיוכל כ"ג להתפרנס כשנתעברה אמו מאמבטי (עי' שו"ת בר ליואי אהע"ז סי' א') ויצא דרך דופן וזה הבל שיצטרך שגם זו האם נהייתה ככה גם אם אמה ע"ס כל הדורות למעלה דאם לא כן תהא האם אסורה וכ"ש הבת ע"כ.

ואני שמעתי ולא אכין דמה שהציע שנתעברה האם באמבטי גם שיצאת דרך דופן כלומר שלא תהא בעולה או בלא בתולים דמוכת עץ אסורה לכ"ג צריך שהוציאוה דרך דופן ונשארו בתוליה קיימין ודחה זה שיצטרך שיהיו כך לעולם ואני מוצא גדולה מזה דתינח למ"ד (יבמות י"ב:) קטנה מתעברת ויולדת אלא למ"ד שאינה מגעת לכלל לידה אלא גדולה.

א"כ כבר כלו בתוליה וחזר הדין דאמה אסורה ואפי' למ"ד קטנה יולדת כפי מה שבא בשאלה דכה"ג אין יכול לישא קטנה שאין לה אב מפני שאין לו בה קדושין צריך שימתין עד שתהא נערה ואז כבר כלו הבתולים של אמה וחזר הק"ו למקומו דאמה אסורה לו וכו' למ"ד לא ישא את הבוגרת פ"ו דיבמות (דף נ"ט ע"א עי' בלימודי ה' סי' קל"ח): ס"ה) בסוף כלאים עושה ירושלמי ק"ו דאסור לרכוב על הפרדה אם צמר ופשתים שמותרים בלא עירוב אסורים שניהם יחד וכו' (עי' רע"ב פ"ח דכלאים ורא"ש הל' כלאים ותוס' חגיגה ב':).

ד"ה לישא ועי' ש"ס מכות כ"ב.) אמרתי דאי הוה בעי רחמנא דליתסר פרדה הול"ל לא תחרוש בסוס ובחמור יחדיו שאתה יכול להוציא כלאים מביניהם ובזה היה אסור הפרד

וראי' מפ' מרובה (דף ע"ז:) כשאומר שה ועז מרבה כלאים שאתה יכול להוציא מביניהם וכשאומר שור ושה מוציא את הכלאים.

ובתוספ' דחולין דף ע"ח: ד"ה או לרבות את הכלאים וא"ת דאצטריך שור גבי לא תחרוש לג"ש דשור שור משבת הרי איכא חמור דהתם (ב"ק נ"ד:) נמי עביד ג"ש מחמור חמור ומדכת' רחמנא שור וחמור דאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם שאינם מולידין זה בזה ש"מ אין אסור בפרדה כלל (עי' בס' ויקן יוסף דף קס"ג מערכת רוכב): ס"ט) פ"ז דנזיר (נ"ב).

(איבעיא להו שדרה וגולגולת תנן ת"ש וכו' הא לרבנן עד דאיכא שדרה וגולגולת ומשני לא ע"כ ל"פ רבנן וכו' אבל היכא דאיתיה בעיניה אפ"י חדא מנהון ופסק הרמב"ם (פ"ז דנזירות) הכי הלכתא דס"ל דהא דקאמ' בגמ' לא ע"כ לא פליגי דהוי פשיטותא ולא דחייה. ואלו בבעיא דלקמן (שם ע"ב) גבי רובע עצמות מן השדרה וגולגולת מאי ת"ש שמאי אומר וכו' ומשני דלמא ע"כ לא פליגי וכו' ופסק רמב"ם דהוי ספק.

משמע משום דקאמר דילמא. ובפ"ט דה' תרומות (ה"ה) גבי מעוכב גט שחרור פסק דאינו אוכל בתרומה.

כתב כ"מ דבעיא היא ולא אפשריטא. ונראה דס"ל להרמב"ם דאפשריטא דקאמר בגמ' (גיטין מ"ב).

(אבל מעוכב גט שחרור לאו קנין כספו הוא ולא קאמר דילמא. וצ"ע בהשוטט דף ל"ט ע"ב ובס"פ המביא אשם תלוי הדין שהביא הרמב"ם אחר זה דה"ז ספק בכ"מ מה שפירש ברשב"ג דלא כדמשמע בגמ' ותוס': ע) שאלה מה שאוכלין בני אדם הבוטארגו הוא ביצי דגים מלוחים לעורר תאות המאכל בתוך הסעודה מהו: תשובה אע"ג דחמירא סכנתא מאיסורא (חולין י') והחמירו"ל (ביו"ד סי' קט"ז) לאכול דגים אחר בשר או להיפך משום סכנה האי מלתא כיון דדשו בה רבים צריך למצוא להם היתר ולומר דביצים לאו בכלל דגים הם ועוד שהם גמורות והו"ל כביעתא בכותחא: [מן סי' ע"א עד סוף סי' ע"ח כבר נדפס בספר תחילת חכמה' אשר עם ספר הכריתות: המבלבה"ד:] ע"א) שאלה מ"ט רבינו הקדוש שהוא תנא ולפעמים חשיב ליה אמורא.

תשובה סוף התנאים ותחילת האמוראים וזה כי בהיות שבזמן רבי נחו שקטו היהודים מן העבודה הקשה מן השמדות שהיו גוזרין עליהם הרומיים ומחמת שנתגדל רבי עם אנטונינוס כידוע (עי' תוס' ע"ז דף י': ד"ה אמר) מחמת גזרת המילה היה ריוח והצלה ליהודים וראו החכמים שבאותו מעמד שהיו חברים עם רשב"ג הנשיא אביו לסדר הדינין וההלכות ולסתום אותם תלו הכל ונקרא ע"ש רבי אעפ"י שהיה בחזר וכתלמיד יושב בפני רבו מפני ב' טעמים א' להיותו נשיא בנן של נשיאים ועוד כיון שבשבילו ניצולו כולם.

וראיה שרבי היה תלמיד כשחברה המשנה שרוב הנזכרי' בה הם תלמידי ר"ע (עי' יבמות ס"ב:) ר"מ ור"י ור"א ור"ש ור' יוסי ור' נחמיה (עי' תוס' יומא מ': ד"ה כיון.) (והוא היה לומד אצל ר' אלעזר (יומא ע"ט:) ואמר שלא זכה לראות את ר"מ אלא מאחריו (עירובין י"ג).

(נמצא שבית דינו הצדק הם שסתמו וחתמו הדברים אעפ"י שהוא לא היה מסכים לפעמים וכן תמצא (ב"ק י' סנהדרין ג').) מתני' דלא כרבי (עי' שו"ת הרי בשמים ר"ס י"א): ע"ב) אחרי שנסתמה המשנה ע"פ ב"ד הגדול ונקראת ע"ש רבי להיותו נשיא כמו שאמרתי ואמרתי (ביצה ב'): מאן סתמיה למתני' רבי ר"ל הוא וב"ד או ב"ד בלא הוא.

ועכ"ז בהיותם קיימין הוסיפו ברייתות ותוספתות והיה שונה אותם ר' חייא ור' הושעיא וכל אלו הדברים קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם שלא להוסיף ושלא לגרוע ע"מ שנעשה באותו ב"ד אלא לפרש דבריהם כל א' כפי אשר קבל מרבו ולפיכך עד אותו זמן נקראו תנאים. ר"ל שונים ומלמדים משם ואילך נקראו אמוראים הכוונה כדאמרין בעלמא (גיטין מ"ג).

(אוקי אמורא עליה. פי' מתרגם ומפרש כך משעת חתימת המשניות והברייתות לא קם ב"ד עוד שיבטל דבריהם אלא שיפרש אותם לכך נקראו אמוראים כלומר מתורגמנים.

זולתי בב' מקומות שנכדו של רבי נקרא ג"כ ר' יהודה הנשיא וב"ד שהתירו בשמן (ע"ז ל"ה): שאין הציבור יכולין לעמוד ולא פשטה. ובההיא דר' יוסי דגטין (ע"ו).

(אם לא באתי וכו' (עי' תוס' ע"ז דף ל"ו ע"א ד"ה אשר בשם הירושלמי): ע"ג) ואפילו רבי בעצמו שהיה בא לומר בהפך ממה שסתם במשנה לא היו שומעין לו כדאיתא בירושלמי דאין שם פ' הזהב אלא פ' הכסף קונה את הזהב ורצה רבי להחזירו לר"ש בנו שישנה הזהב קונה את הכסף א"ל ר"ש בנו בילדותך שנית לנו הכסף קונה ועכשיו אתה שונה הזהב קונה אינו חוזר בי.

וז"ל הירושלמי כד חילך עלך שנית לנו וכו' כלומר בעוד שהיו שם אנשי המעמד ובית דינך שנו כך עכשיו אין בידך. ובגמ' דידן (ב"מ מ"ד).

(איתא נמי הא דבילדותו שנה הכסף קונה וכן בע"ז (נ"ב):) גבי ישראל שבטל ע"ז של נכרי שינוי מזקנותו לילדותו ואי לא דאשכחו טעמא למה ששנה מזקנותו לא היו חוזרין כמשא"ל ר"ש בנו כד חילך עלך: ע"ד) נמצא שאחר חתימת המשנה והברייתא עפ"י הזקנים נשאר רבי ובניו ור' חייא ובניו בכלל התחלת האמוראים.

אעפ"י שבא במשנה ובברייתא ר"ש ברבי ור"ג בר רבי ור' חייא. ובפ' אלו טרפות (דמ"ו).

(מוקי ב' סתמות גבי כזית דכבד הא ר' חייא הא ר"ש ב"ר וכן הא מני חזקיה הוא (ב"ק ל"ה) הוא בנו של ר"ח לפי שראו הגדולים את דבריהם וקבעום כמו (סנהדרין מ"א.) מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנה דאותו זמן תלמיד יושב בפני רבו היה וכן קבעו דברי ריב"ל בסוף המשנה אעפ"י שהוא אמורא.

ואעפ"י שהם אפשר שהיו מחשבין עצמן לתנאים אין אנו פוסקין כמותן כשחולקין עם תנאים כדאמרתי (כתובות ח').) מתניתא קמותבת עליה דרב רב תנא ופליג ואפ"ה לגבי דידן אינו נחשב תנא.

ועין לקמן סי' קי"א: ע"ה) תמצא דר' חייא לפעמים חשיב ליה תנא וסתם משנה כוותיה כמש"כ לעיל מאלו טרפות. ולפעמים מביא דבריו בלשון אמורא והכי איתא בריש מציעא (ה').

(גבי אם איתא לדר' חייא ע"ש ובתוס' (בד"ה ר"ח) ובפ"ג דנדה דף כ"ו. כתב בפירש"י דר' חייא תנא ואמורא היכא דאמר משמיה דנפשיה בלשון מימרא הוי שמעתא.

ה"נ אשכחן גבי רבי שבא בברייתות ומעט במשנה וזימנין מייתי גמרא דבריו בלשון אמורא בפ"ה דע"ז (דף ע"ה. ועי' יד מלאכי סי' ה' ויעיר און אות א' סי' ל"א עי' יבמות ל"ב): איתמר רבי ור' חייא ולא אמר בלשון תניא או ת"ר.

ובפ"ק דפסחים דף י"ג. גבי ואף רבי ס"ל להא דרב נחמן וכו' ואמר רב יוסף כמאן אזלא הא שמעתא דר' וכו' וזה לשון שמעתא הוא מיוחד לאמוראים כגון שב שמעתתא דריש אלו טרפות ודכולי ש"ס ובפ' הגוזל בתרא דף קי"ו.

איתיביה רב לרבי ואין זה אלא אמורא לאמורא (עי' ע"ז נ"ב: נדה כ"ו): לקיים מה שנאמר שכשנסתמו דברי התנאים ומתו הגדולים ונשאר רבי ובני דורו ר' חייא ורב וכו' בערך אמוראים (מובא בס' הדורות ערך ר"י הנשיא): ע"ו) וכן בחתימת הש"ס היה בבית דינו הגדול של רב אשי ורבינא ועל פיהם היו סותמין ופוסקין ההלכות ואפי' רב אשי שהיה ראש ישיבה אם אמר דבר אשר לא ייטב בעיני הועד היו אומרים עליו (יבמות פ"ב.

(הא דרב אשי בדותא היא (עי' קה"י מע"ל ח"ב סי' קי"ז) כלומר חוץ מן ההלכות אלא שנקרא ע"ש כמש"כ במשנה עם רבינו הקדוש ואחר חתימת הש"ס היו רבנן סבוראי ליתן סברא ולהטעים הדברים: אמר המני"ח עי' בשו"ת חדשים מקרוב באו מאחד מן המיוחדים שבגאוני אשכנז ה' ויאריך ימיהם והם נקראו בשם חות יאיר סי' צ"ד ותמצא אתה הקורא המשכיל מרגוע ומנוחה לנפשך בכללים האמתיים אשר יסד ובנה בקיצור נמרץ כח כל תנא דפסקו כוותיה נגד התנא החולק עליו ע"ש ויאירו עיניך: ע"ז) כלל זה הניתן בפי המעיינים דלשתוק ולכתוב לא אמרינן נולד להם מדברי הרא"ם ומצאנו בגמ' היפך זה בריש קדושין (ד').

(גבי ויצאה חנם אלו ימי נערויות אין כסף אלו ימי בגרות בפירש"י סוף לשון דכי נמי כתב רחמנא וכו' ובגמ' דזבחים פ"ה דף נ' א"כ נכתוב בהאי ולא נכתב בהאי וזהו לשתוק ולכתוב. וכבר כתב לתרץ בעדו מוהרא"ם דלישתוק ר"ל בפרשה א' ולכתוב בפ' אחרת כהיא דעבד דמפ' משפטים לפ' ראה אין לומר כך.

וצ"ע ברפ"ז דבכורות (מ"ג) דפריך ולכתבינהו רחמנא כולהו מומין בחד או באדם או בבהמה והנך דליתנהו בבהמה לכתוב בבהמה והנך דליתנהו באדם לכתוב באדם וגרב וילפת הכא והכא וילפי מהדדי וכו' ע"ש: ע"ח) האמת שאין להתאמץ ולהתעצם בקושיות אלו אלא היכא דאשכחן בגמ' שאם באנו להקשות כל א' יצייר תיבות שאין להם שחר ויאמר לשתוק ולכתוב כן ובפ' בתרא דיומא (דף פ"א.

(גבי הא דלא כתיב אזהרה בעינוי משום דלא אפשר לכתוב וכו' לכתוב לא תאכל אכילה בכזית ואנן בעינן בכותבת. וכי לא היה אפשר לכתוב לא תאכל ככותבת או כתמרה גדולה.

ובריש יבמות (ה'): איתא מדלא כתיב בהדיא שוע טווי ונוז וכתב שעטנז לדרשא אתא וכו' (עי' מש"כ בס' תחילת חכמה שער ג' סי' קט"ו:) ע"ט) שאלה הנצרך לקטנים אם מותר להתפלל תשובה הא דאמרינן (ברכות כ"ג.) הנצרך לנקביו ומתפלל תפלתו תועבה איבעית אימא סברא דוקא גדולים דמימאיסי אבל קטנים לא כיון דלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד (שם כ"ה).

(וכ"ש בפנים דלא מימאיסי ובהרא"ש ריש פר' מי שהוציאוהו גבי הא דמותר לצאת חוץ לד' אמות אם הוצרך לנקביו כתב ר"י אלברצלוני בשם ר"ח דהאי הוצרך לנקביו השתנת מים והוצאת רעי ואנו לעניות דעתנו לא מתחזי לן דהוי בכלל הנצרך לנקביו אלא הוצאת רעי וכן הסכים הרא"ש ע"כ.

ואולי דוקא לענין עירוב ולענין לחזור ולהתפלל אפשר דלא יחזור (עי' באה"ט או"ח ר"ס צ"ב. בירושלמי פ' היה קורא סוף הלכה ג' א"ר אלכסנדרי שמור רגליך כאשר תלך אל בית האלדים.

שמור עצמך מן הטיפים היוצאים מבין רגליך הדא דתימר בדקים אבל בגסים אם יכול לסבול יסבול. ופי' הפ"מ כשצריך לקטנים אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה אבל בגסים שהיה צריך לגדולים אם יכול לעמוד בעצמו ולסבול יסבול עכ"ד.

אולם י"ל דהרב המחבר יפרש הירושלמי הנ"ל בענין אחר. דבאמת לא מצינו בשום מקום דהוצאת הרעי יכונה בלשון גסים.

ובכל מקום גדולים קרי להו וע"כ מאי דקאמר בירושלמי הדא דתימר בדקים ר"ל הטלת מים באונס ע"י חולי היוצא ממנו שלא בהרגשה ובלא כונה וכדרך שנשאל הרב הרמ"א ז"ל בתשובותיו סי' צ"ח. כגון דא אל יתפלל כיון שאי אפשר לו לשמור ולעמוד בעצמו מן הטיפים היוצאים.

אבל בגסים והיינו שמרגיש כשמטיל מי רגלים ואשר כח לו לעמוד בעצמו אם יכול לסבול יסבול:) פ') שאלה אם מותר לישב כשש"צ חוזר התפילה. תשובה בפ' יה"כ (פ"ז:) אמר בר המדורי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל והוה יתיב כי מטא שליחא דצבורא לאבל חטאנו קם אכרעיה אמינא ש"מ עיקר וידוי האי הוא.

ולעיל מהא אמרינן (שם) דש"צ אומרה באמצע התפילה ש"מ שהיה יושב. ויש לדחות דחולה או מצטער בתענית הוה.

וראיתי בק"ק אשכנזים בוירונוה יושבים. ובקה"ק של ספרדים כולם מעומד בחזרה והכי מסתברא (עי' באה"ט או"ח סי' קכ"ד ס"ק ט'): פ"א) שאלה מה שכורעים העם כשש"צ אומר והכהנים והעם אם יש טעם.

תשובה מהא דאמרי' [עי' מג"א סי' נ"ט ס"ק ג'.] שאין לעמוד בקדושה של יוצר משום דהוי סיפור למה שאומרים המלאכים וגם בקדושה דסדרא ובולך לבדך א"מ ובוצבא

השמים ל"מ היה נראה שאין צורך אלא שב"י (באו"ח סי' תרכ"א) מביא שכורעים וכן נהגו ואין לשנות: פ"ב) שאלה עדים שראו עובר עבירה בתוך מה שנצטייר במראה של זכוכית לבנה והכירוהכל בפירוש מהו.

תשובה קצת יש לברר זה מההוא (ר"ה כ"ד.) (דקדה"ח מקצתה ברקיע ומקצתה במים וכו' [עי' בח"א סי' רע"ד וסי' ר"ע שו"ת דב"ש סי' רמ"ב שו"ת עין יצחק אה"ע סי' ל"א מש"כ לענין עגונה ע"י היכר פאטא גראפיע שו"ת ברכת רצ"ה סי' ג' קה"י ח"ב סי' ת"פ]: פ"ג) שאלה פת של ישראל שאפאה גוי אם יש תיקון ע"י שיבשלנו.

תשובה אע"ג דיש בישול אחר אפייה אבל מכיון שנגמרה מלאכת האפייה ע"י גוי בלא סיוע ישראל כבר נאסר ומה יועיל בישול עי' שד"ח א"ד מער' בישולי א"י ופתן סי' א': (פ"ד) שאלה בגד שארג בו כלאים דאסור בכמה. תשובה נראה שלפחות יהיה כחוט מלא הסיט כדתנן פ"ג דערלה (מ"ג) גבי אורג וכו' וכן אורג בשבת בעי הכי (שבת ק"ה:): (עי' יו"ד סי' רצ"ט ס"א דאין לכלאים שיעור וכו' וכ"מ ספ"ג דבכורות ובלח"מ): פ"ה) שאלה גדול הנימול מהו מברך.

תשובה יברך הוא על המילה ולרמב"ם אקב"ו למול את עצמנו ושהחיינו כמו מי שאחר מניח לו תפילין שיש לו לברך. ובס' תשב"ץ נמצא שמברך אקב"ו ליכנס בבריתו של א"א ובח"א (סי' מ"ט) גבי המל את בנו כתבתי מענין ב' ברכות אלו כיצד יתנהג.

[עש"ך יו"ד סי' רס"ה ס"ק ב' וי"ז ובפת"ש שם סק"ב]: פ"ו) שאלה שנים שחתומים על השטר א' פה והא' איננו פה אם משביעו שבועה דאורייתא תשובה מההוא (ב"מ נ"ד:): דשמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון אפשר דלא ישבע. ואם פקח הוא יעלים שטרו ויתבענו בעד אחד: פ"ז) שאלה המדבק כלאים בדבק אם אסור.

תשובה י"ל דכשם דהמדבק ניירות בשבת חייב משום תופר (רמב"ם פ"י דשבת הי"א) ה"נ גבי כלאים. ובמשנה (פ"ט דכלאים) מדמה דין כלאים ודין שבת גבי תופר ב' תפירות דחייב משום כלאים ושבת: פ"ח) שאלה אלמנה נשתדכה לא' ודרך שהמשודך שולח לה בגדים לבנים לשמו ולשמה ותסר בגדי אלמנותה ולבשה בגדים אלו אם יש לה עוד דין אלמנה לענין לא תחבול.

תשובה אפשר שמכיון שנתנה עיניה באחר מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה שוב לא חס רחמנא עליה. דעליה דידיה קא סמכה דשארית ישראל לא יעשו עולה וגו': פ"ט) שאלה אז"ל (ב"ב ע"ה:): עתידים צדיקים להקרות בשמו של הקב"ה (וכו') שנא' ה' צדקנו מהו שיהא מותר למוחקו.

תשובה לא דמי לההיא דפ' שבועת העדות (ל"ה:): דשמות ההזיה דמיכה דמותר למוחקו וכן פסק רמב"ם (ספ"ו מיסוה"ת) דהתם הו"ל כמי שמלביש כלב בלבוש מלכות אבל איתא בפ"ק דסוטה דף י' אר"י שמשון ע"ש של הקב"ה נקרא שנא' כי שמש ומגן ה' אלהים אלא מעתה לא ימחה אלא מעין שמו של הקב"ה מה הקב"ה מגן על כל העולם אף שמשון מגן בדורו.

ה"נ י"ל דמעין שמו ית' אלא דאיכא לספוקי דמאחר שרוצה הב"ה ביקרם הו"ל כיבואו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך כי ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו וזהו

כשנקראים בשם ההויה. אבל לפי דעתי ה' צדקנו הוא כמו ויבן שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל דמתרגמינן וצלי עלוהו קדם וכו' (עי' מגילה י"ח).

(ה"נ אפשר כי צדקנו הוא שם הצדיקים וזה אשר יקראו לו במאמר ה' שיקראו צדקנו. ומה שקשה על המאמר אלא מעתה לא ימחה וכי אם יקראו לצדיק חנון ורחום לא ימחה והרי אלו משמות הנמחקים וכ"ש שמש ומגן אכ"מ עיין שם בתוס' (עי' בח"א ס"ס ס"ז והד"ט יו"ד סי' כ"ו אות ל'): צ') דבר טוב הוא מה שנוהגין פה ע"ק ירושלם תו' שכל שבת יש מדליק המאורות בבהכ"נ ברבוי כל א' כפי כחו ואותו שבת הוא י"ט לו ועולין אוהביו וקרוביו לס"ת נראה שלמדו כן מקרבן עצים (תענית כ"ו).

(: צ"א) שאלה א' נמשך בתפילת שבת התחיל באתה חונן וסיים בברכת השנים ואז נזכר שהיה שבת ונתן דעתו שהיה ימות החמה ושאל גשמים מהו. תשובה אין זה דומה למי שהזכיר מאורע שאר ימים ביום שאינו שייך שאין בכך כלום (וכבר הקשיתי על זה) [בח"א סי' ר"ס] דהתם לא אמרו שיסיים אותה ברכה אבל בשל חול אם התחיל חייבוהו לגמור משום דראויה היתה תפילה של חול ליאמר בשבת וכו' א"כ מאחר שהתחיל ברכת השנים חייב לגמרה כתקנה ואם טעה חוזר עד שיאמר ברכת השנים כתקנה ואח"כ הולך לשל שבת [עבאה"ט או"ח סי' קי"ז ס"ק ז'] : צ"ב) שאלה בהיות שיש באינגילטירא גוים שאינן עובדין את הצלמים אבל משתפין שם שמים עם דבר אחר ויש שמתנדב לבו לשלוח צדקה לעניי א"י מספקא לן אם מותר לקבל מהן לפרוע חובות הגוים שמצרים לישראל ויש סכנה בדבר (עיין בדין שבעי' לענין ארנונא דמלכא) ואת"ל שאסור לקבל מן הגוים מ"מ אבל להיות שבעונות נגזר שמד באותה מדינה והרבה מהם יש שנטמעו והוו להו כתינוק שנשבה לבין הגוים ואית לן למימר דאותם הנודרים מסתמא הן מזרע ישראל (וצ"ע מדין קבוע כמחצה וכו' וכן שתי קופות דמצא מין את מינו).

תשובה ש' זו נשאלה כמה שנים בתר דעביד עובדא השליח ולא נשאלה כהוגן שאם הציע בה שיש סכנה בדבר איך כתב אח"כ ואת"ל דאסור מ"מ שאם יש סכנה כיון שאין בזה אביזרא דע"ז למה יהא אסור לקבל לכתחילה. ולענין אם שם סכנה לפרוע לגוים אפשר דהוי כההיא (ב"ב ח').

(דאמיה דשבור מלכא וכדאמרינן (ב"מ ק"ח): אריא אברחת מינאי ולמאן דמתיר (ביו"ד ס"ס קמ"ח) לשאת ולתת אפי' ביום אידם בזמן הזה דמעשה אבותיהם בידיהם אפשר נמי דאין לחוש כ"כ כ"ש אם אינם עובדים ע"ז כמו שבא בשאלה [עי' מרש"א סנהדרין נ"ו: על רש"י ד"ה דיני קנסות. ורמב"ם פ"י דמלכים ה"י.

ועי' שו"ת שער רחמים או"ח סי' ה' ועי' רמב"ם ספ"ח דמלכים ושו"ת צלותא דאברהם סי' כ"ב ועי' מ"מ פ"י דמלכים ה"ז בשם הר"ש יפה על מאמר ר"י לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם וכו']. וטענה שהיה שם שמד וי"ל שישראל הוא הנותן.

האי מילתא תליא באשלי רברבי אם אותם אנוסים הם מחמת נפשות או שאינם יוצאין מחמת ממון ואדרבה זה גרוע דאיכא מילי דמן הגוי מקבלין ומן המשומד אין מקבלין

[ע"י יו"ד ס"ס רנ"ד ובאו"ח סי' קנ"ד סי"א] אין כאן מקום לזה. סוף דבר אם עבר וקבל ינתן לגוים בעלי החובות ואין שם בית מיחוש כלל: צ"ג) שאלה הא דאמ' (ברכות כ"ד.

(קול באשה ערוה במאי עסקינן: תשובה פ"י יוחסין (ע'.) פירש"י גבי ההיא דא"ל רב נחמן לרב יהודה לישדר ליה מר שלמא לילתא א"ל הכי אמר שמואל קול באשה ערוה שנא' השמיעני את קולך ואם אשאל בשלומה תשיבני.

כתב ב"י או"ח] סי' ע"ה (ומג"א שם) וכ' הרא"ש אמאי דאמרינן קול באשה ערוה פי' לשמוע ולא לענין ק"ש ולכן השמיט רבינו קול באשה. אבל המרדכי כתב בשם רבינו האי דכל הני לענין ק"ש ע"כ פי' הני דאמרינן פ' מי שמתו (כ"ד).

(טפח באשה ערוה ושוק וקול וכו'. ועוד הביא ב"י משם אחרים דקול באשה ערוה לק"ש הוא וה"מבשעה שמנגנת וכו' וקשה להלום זה עם ההיא דקדושין דהתם לאו זמן ק"ש הוה ועוד כשהיתה משיבה לא היה לה לנגן ויש לתרץ בזה דהא דאינו אסור לפי דעתם אלא קול של ניגון בשעת ק"ש ותפילה היינו כשהאשה היא מעצמה יושבת ומנגנת דאין צריך להמנע מלשמוע קולה אם לא בדבר של קדושה אבל לשאול ממנה ולתת לה שלום צריכה שתשיב וזה כמי שתאב לשמוע קולה שכן דרך דודים וזהו דכתי' השמיעני את קולך אבל אכתי קשה דשמואל קאמר למילתיה שם בפ' מי שמתו גבי הנך דטפח ושער ולדעת הני רבוותא לענין ק"ש איתמר ומנא ליה לרב יהודה דמיירי בכה"ג אם לא שנאמר דמכלל דבריו הוציאו דכיון דקול ניגון הוי ערוה לענין ק"ש א"כ השואל ודורש בשלומה לשמוע קולה מיחזי כתאב לה ודומה לעגבי' היא ודבר ערוה היא וכל אבזרתא אסור (ע"י בס' באר שבע בקונ' באר מים חיים סי' ג' ובס' זרע יצחק בקונ' פלפלת כ"ש:) צ"ד) שאלה מי שהיה בא בדרך בקרון וחשכה לו והוא יושב בתענית ואינו יכול לעמוד בקרון ולהתפלל ומצטער כי לא יגיעו למלון עד ג' או עד ד' שעות כיצד יעשה.

תשובה יקרא ק"ש וברכותיה ויתפלל מיושב ויאכל מעט וכשיגיע למלון יחזור ויתפלל מעומד כההיא דרב אשי (ברכות ל'.) ואע"ג דלא אמר התם שהיה אוכל יש להתיר במקום צער ולאו מטעם תפילת נדבה דאין נדבה בלילה (ע"י רמב"ם פ"י דתפילה ה"ו): צ"ה) שאלה הנכנס לבית בח"ל ורוצה ליתן מזוזה בפתח תוך ל' יום מהו שיברך.

תשובה אע"ג דאיכא למימר דהוי דומיא דטלית ותפילין וכו' (או"ח סי' ל' וסי' י"ח ס"ג) שאין לברך קודם שיגיע זמנם מיהו איכא למימר נמי התם הוא דלכ"ע לא חזי לברוכי הכא לכ"ע זמן מזוזה הוא ובפסחים דף ס"ט: מעין חילוק זה וע"ש דף ע"ב: גבי ניתנת שבת לידחות אצל תינוקות (ע"י לימודי ה' סי' ס"ב הד"ט יו"ד ר"ס ל"א השיב משה יו"ד סי' נ"ג בני דוד הל' מזוזה): צ"ו) שאלה האומר לחבירו להלוות לו אלף זוז ע"מ שכל פעם שיחזירם יתן לו כך וכך ואפי' אם יחזירם לו באותו רגע עצמו אם יש בזה משום רבית.

תשובה אעפ"י שכתבו גבי ההיא דפ"ו דכתובות (מ"ג ובתוס' יו"ט שם בשם המרדכי) דאין רבית במה שמוסיף הבעל שלישי על כספים כיון שאם היה מגרש מיד היה צריך להוסיף. לא דמי דהכא אנן סהדי שאינו נותן יותר אלא בשביל המתנה דבשביל רגע

כמימריה למה יתן דבר אבל התם משום כבוד אפי' על זמן מועט דרך להוסף ועוד חפצם ותאותם שלא יבואו לידי גבוי מעולם ואין שם שם הלואה אלא דרך מקח וממכר: צ"ז) שאלה אם מותר ליקח תרופה מרה ביום התענית תשובה כיון דאוכל דבר מר ושאינו מאכל בנ"א פטור ביה"כ (או"ח סי' תרי"ב ס"ו) אפשר דמותר משום רפואה בשאר תעניות וביה"כ מה שיהא מותר בשבת משום רפואה גם ביה"כ (עי' באה"ט או"ח סי' תקס"ז ס"ק ז' וט"ס מה שציין שם דב"ש וצ"ל הלק"ט): צ"ח) שאלה ההורג נפש ע"י שם או כישוף מהו.

תשובה אפשר דכיון דבדבורו עביד מעשה הו"ל דומיא דמימר וכזורק חץ להורגו ועליהם נאמר חץ שחוט לשונם (תלים קכ"ז): צ"ט) שאלה אם נתרצה הנתבע שיקבלו עדות שלא בפניו מהו. תשובה בדיני ממונות לא לא תיבעי לן דשומעין לו א"ת בדיני נפשות הא נמי אינה צריכה לפנים דכי היכי דאין מחייבין לאדם על פיו וגם אין בידו להאמין עליו ולקבל קרוב או פסול להענישו ולחייבו ה"נ לאו בדידיה תליא שיקבלו עדות שלא בפניו כי קא מיבעיא לן בדיני קנסות.

וכן אם קבל עליו קרוב ופסול ובאו והעידו עליו שגנב ואח"כ הודה (בזה אפי' העידו בפניו מיבעיא) ואפשר דכיון דבעינן מומחין יש לדמות קנסות לנפשות ואין בידו להכשיר הפסולים וכן שלא בפניו: ק) שאלה האוכל בא' מד' צומות כמה יאכל כדי להלקותו. תשובה תקנת נביאים הם ויש לומר דכעין דאורייתא תקון ואין מלקין מכת מרדות האוכל בהם אלא עד שיאכל ככותבת הגסה [כמו] ביה"כ ואפשר דמש"ה התירו (ברכות י"ד).

(למטעמת שתטעום עד רביעית ולא רביעית בכלל דמשמע דחצי שיעור אין בו עונש (עי' שד"ח בין המצרים סוף סי' ט"ו ובכללים ח"ש סי' ט"ז): (מן סימן ק"א עד סוף סי' ק"ז כבר נדפס בספר תחילת חכמה להרב המחבר ז"ל. המבלבה"ד): ק"א) הרא"ש בהלכות קטנות דייק מדהול"ל אפי' בלא ואו וקאמר אפי' בואו משמע דתרתו מילי אתא לרבוויי והביא, מיומא (דמ"ו).

(איברי עולה שנתותרו עושה להן מערכה וסודרן ואפי' בשבת דמדקאמר ואפי' תרתו אשמעינן ע"כ. (עתוס' מנחות מ: ד"ה תכלת) ודרכינו לדקדק בתוס' כשכותבין קשה בלא וי"ו או תימא ולפעמים אומרים וקשה ותימא בוי"ו לחפש אחר קושיא אתרת מבחוץ ומצאת כי תדרשנו.

(עי' שתי הלחם ססל"ו) אמר המני"ח החילוק שיש בין אפילו לואפילו ה"ז כשהוא אפילו ר"ל אותו דבר הפשוט שבו ועוד מה שמחדש בהדיא האפילו אבל כשהוא אומר ואפי' ר"ל דמלבד הדבר שמחדש בהדיא האפילו איכא עוד אחריתא המרבה לה הואו של ואפי' למהוי כמוה ר"ת ומייתי לה מפרק התכלת אתיה בהל' הרי"ף ריש הל' ציצית דף פ"ד ע"א הרא"ש ד"ה פרט לכסות לילה.

ואודיעך עוד מה שקבלתי חילוק בין אף ובין אפילו בהדיא אז אמרינן על השניה אף זו כראשונה וכן אף פלוני כפלוני אפילו לא אמרינן אלא כשהשתי חלוקות מחודשות דהיינו חלוקת הלא מבעיא וחלוקת האפילו ובתרווייהו אתא לאשמעינן מה דלא הוה שמעינן

עד השתא דאי חלוקת הלא מבעיא היא בהדיא לא הוה ליה למימר אפי' אלא אף דהיינו אף זו כזו שהיא בהדיא מדקאמר אפילו משמע דבר מההוא דהוא בהדיא אתא לאשמעינן תרתי דהיינו הלא מבעיא והאפילו.

והכי משמע בא"ח סי' תקנ"ב סוף הסי' דף שע"ט סוף ע"א הב"י כתב רב שר שלום ט"ב שחל להיות ביום א' או בשבת ונדחה ליום א' ש"ד למיכל בשרא ולמשתי יין אבל אנו אין אנו רגילין כך אפילו בשבת אין אנו אוכלים בשר ושותין יין בסעודה המפסקת ולישנא דאפילו דנקט וכו' לא מבעיא כשחל להיות באחד בשבת דהשתא התענית קבוע בזמנו וחמיר טובא אלא אפילו כשחל להיות בשבת ונדחה וכו' לא חמיר כולי האי דביום השבת שהוא זמנו חל כלל אפילו הכי אין אוכלים וכו' ואפשר דהאי ואפילו אינו מדוייק והוי כאלו כתב ואף בשבת אין אנו אוכלים וכו' ע"כ הרי דבתרוצא קמא הלא מבעיא והאפילו הווי מחודשים ובתרוצא בתרא משום דלא ניחא ליה תירוצא קמא למימר דחמיר כשחל ביום א' מכשחל ביום שבת ונדחה קאמר דואפילו אינו מדוייק והוי כאילו כתב ואף ואחתינהו לכשחל ביום א' וכשחל ביום שבת ונדחה בחדא מחתא וקאמר דכשחל סעודה המפסקת בשבת או משום יומיה או משום דחיה אף אלו דינייהו כמו בחול הרי דמשום דקאי לכשחל בחול דהויא מלתא דפשיטא קא עקר לה מלישנא דאפילו ואוקי לה בלישנא דאף (עי' קה"י מע"ל ח"ב סי' נ"ו פח"י ערך אף אפי' אע"פ אפי' בלא ו').

אע"פ שייך בטעמא דמלתא או בגופא דמילתא ולא אמרינן בה לא מבעיא וכן לא שייך למימר אף זו כזו או זה כזה כמו אע"ג דסד"א משום טעמא דאית בההיא מלתא הוה אמינא דדינא הכי קמ"ל דאע"ג דאיכא ההוא טעמא מ"מ דינא לאו הכי ועיין א"ח סי' תרפ"ז הב"י וכתב שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה אעפ"י שיש שהות ביום וכו' ומיהו דוקא כשיכולים אח"כ להשלים העבודה וכו' ע"כ עי"ש (עי' יד מלאכי סי' י"ב) והואיל כי היד כותבת הקולומוס פולטת להודיע לך עוד פרפראות אלו דאית מאי טעמא שר"ל היכי משמע סנהדרין פ'נגמר הדין דף מ"ו ואית מאי טעמא שר"ל באיזה ענין פ' ואלו מגלחין דף י"ט: אית מאי קמ"ל שר"ל פשיטא ואית מאי קמ"ל שר"ל דלא שמעינן מידי דמאי איכפת לן בזו הילפותא רשב"ם ד"ה מאי קמ"ל בתרא דף צ"א ע"א: אשכחן מאי טעמא דהיינו מה רוצה לומר פ"ק דכתובות (ה':) גבי ההיא דמפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתדות וכו' מאי טעמא אי לימא דמחלקן וכו': איתא הכי מצינו איכא דאמרי דלא פליג ואין מחלוקת אלא בנוסח המימרא כן הביא הרב המגיד הל' ברכות ה"ב וז"ל הני תרי לישני חדא טעמא אית להו ואין לשם חלוקה אלא בשינוי המימרא בלבד ויש מקומות בגמ' כזה דמקפיד על נוסח המימרא היאך היתה אעפ"י שאין ביניהם הפרש ואח"כ מצאתיו לכלל הזה בין כללי השארית יוסף כלל עשירי.

שני קושיות. ותירוץ אחד וכתבו התוס' דלא חייש לשינוי הקושיא האחרת פ"ק דשבת דף י' ע"א ד"ה טריחיותא למיסר: התוס' נוהגים לדקדק מדאמרינן אמר רבא ולא אמרינן רבא אמר אלמא לאו לאפלוגי אתא עיין מוהרי"ט ח"ב בח"מ דף ס"ו ע"ג.

שים עיניך להאי דלקמן הלכתא דדינא היכא דשייך בשני נושאים איזה מהם מקרי הלכתא דדינא הא דקיימא לן היכא דאיכא תרי משניות או ברייתות או מימרות דסתרן

אהדדי דנקטינן כההיא דמיתניא גבי הלכתא דדינא היכא דשני המקומות שייכי לההוא דינא הי דוכתא מנייהו קרינן הלכתא דדינא וכגון ההיא (דאו"ח) סי' תרצ"ו ס"ד כל דברי אבלות נוהגים בחנוכה ופורים ואילו בי"ד סוף סי' ת"א כתב אין אבלות נוהג בו והשתא דיני אבלות חשבינן הלכתא דדינא או דיני פורים חשבינן הלכתא דדינא.

י"ל דשמא דיני אבלות חשבינן הלכתא דדינא מידי דהוה אההיא דפ' אלו דברים הלכות הרי"ף דף מ"ג ע"ב רבינו יונה ד"ה לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה חובה. הרי"ף ז"ל פסק הלכה במסכת חולין שאחר שאכל בשר אינו אוכל גבינה וכו' אלא צריך לשהות ו' שעות ומקשים עליו מהא וכו' ותירץ וכו' ומה שלא דקדקו בלשון ולא אמר בין גבינה לתבשיל מפני שכאן לא היה מדבר הלא בענין הנטילה ומפני שאינו מדבר בהפרש שיש בין גבינה לבשר או בין בשר לגבינה לא חששו אבל במס' חולין כשהיה אומר הדין שיש בין בשר לגבינה וכו' דקדקו בלשון וכשהיה ר"ל בין גבינה ואח"כ בשר לא היה אומר אלא בין גבינה לתבשיל עכ"ל והרי התם דבמס' חולין הוי הלכתא דדינא ובמס' ברכות נמי הלכתא דדינא לענין נטילה וחשיב למס' חולין הלכתא דדינא טפי ממסכת ברכות משום עיקר הנושא הכא נמי אבילות עיקר הנושא וחשבינן ליה טפי הלכתא דדינא.

איברא דאיכא לפלוגי דלא דמי לההיא דשאני התם דלא איתמר בהדיא בין תבשיל ואח"כ גבינה חובה א"נ לא אתמר בין תבשיל לגבינה ובין גבינה לתבשיל חובה דאילו הוה תני תרווייהו ה"ל כאילו תני בהדיא תבשיל ואח"כ גבינה וכל כה"ג לעולם דחשיב שפיר גבי נטילת ידים נמי הלכתא דדינא דהא אתא לאשמעינן איזה דבר צריך נטילה אבל לא אתמר בהדיא אלא מדיוקא דסדורא דלישנא דקאמר בין תבשיל לגבינה הוא דבעינן למשמע דאחר שאכל בשר יכול לאכול גבינה וכל כה"ג כיון דכבר מפורש בדוכתא אחריתי דאחר שאכל בשר אסור לאכול גבינה אלא דוקא אחר שאכל גבינה הוא דיכול לאכול בשר א"כ הכא כי אתא לאשמעינן דיני נטילת ידים כי לא קפיד אסדורא דלישנא לית לן בה ולא דק כיון דמעיקרא גבינה אחר בשר לא מתאכיל כדאיתברר במס' חולין מהיכא תיתי ליה נטילה ומשום הכי לא דק בסדורא דלישנא ותני בין תבשיל לגבינה משא"כ אילו הוה תני בהדיא תבשיל ואח"כ גבינה או אי הוה תני בין תבשיל לגבינה או בין גבינה לתבשיל וכדכתיבנא והכא גבי אבלות בפורים בין בא"ח בין בי"ד מתניא בהדיא וחד סתר אאידיך.

וכפי מה שמצאתי מוגה בשלחן הטהור של מרי הרב מ"ז זלה"ה יחדיו חוברו חבר ואין נסתר. וזה לשונו בא"ח סי' תרצ"ו ס"ד כל דברי אבלות שבצנעה נוהגים בחנוכה ופורים וחייב לשלוח מנות ע"כ דאתי כההיא די"ד סי' ת"א ס"ז שכתב ומ"מ אין אבלות נוהג בו לא בי"ד ולא בט"ו אלא דברים שבצנעה נוהג וחייב לשלוח מנות ואעפ"י שאינו מתאבל בהם עולים לו למנין השבעה כמו שבת ודין חנוכה ופורים משכי אהדדי ויליף חד מחבריה ודוק.

הדרן לכללין. דע כי לפעמים מביא הגמרא פסוק א' אע"ג דלא נפקא מהתם מפני שהוא פשוט מגילה דף כ' ד"ה דכתיב וביום השמיני ועיין מועד קטן דף ח' ד"ה נפקא ליה

מכנגע נראה לי ועיין בסוכה דף ל' ד"ה כי יקריב מכם: ק"ב ק"ג) שאלה רב ולוי הלכה כמאן.

תשובה כתב ם כריתות דרב ור' חנינא הלכה כרב. ולוי היה כפוף לר' חנינא כדמוכח פ' הנושא דף ק"ג: דאתא לוי ויתיב גביה ור' חנינא אמר דאי משתכחא תורה מהדרנא לה מפלפולי (שם) והניחו רבי ראש ישיבה במקומו (עי' עין זוכר אות ח' סי' ל"א) ואם הלכה כרב לגבי רבי חנינא כ"ש לגבי לוי וכעין זה איכא בפוסקים ועיין מהר"ל ן' חביב סי' י"א ובפ' הזהב (מ"ז) גבי במה קונין בכליו של קונה וכו' אומר בתוס' דהלכה כרב נגד לוי עיין לקמן סי' ק"ד: אבל הרי"ף והרא"ש כשבאו לפסוק בההיא דקנין הלכה כרב כתבו חדא משום דרב אתי כת"ק ולוי כר' יהודה ועוד דמסקנא דשמעתא כרב סלקא וכשבאו לפסוק כרב נחמן נגד רב ששת דאין קונין בפירות כתבו חדא דהלכתא כר"נ בדיני (וכרב ששת באיסורא) ועוד דמסקנא כרב נחמן.

ומדלא כתבו גבי רב ולוי חדא דרב ולוי הלכה כרב ועוד וכו' משמע דלא ברירא להו מלתא: ק"ד) ובתוס' (ד"ה לאפוקא) כ' משמע דהלכה כרב מדקאמר לאפוקי דלוי ועוד דרב נחמן בפ' השולח (ל"ט:) ס"ל כרב ולא מייתי בתוס' כהרי"ף והרא"ש משום דרב כת"ק ולוי כר' יהודה יש להסתפק בדעת התוס' אם סוברים בעלמא רב ולוי הלכה כלוי ולפיכך אפי' אתי רב כת"ק הלכה כלוי כמו שאם היה אביי כת"ק ורבא כר' יהודה דהלכה כרבא כפי רוב הפוסקים (עי' יד מלאכי סי' קנ"ט) ועיין ב"י א"ח סי' תק"ס גבי עטרות חתנים דפסק כלוי נגד רב ושמואל.

ועיין מ"מ (עי' בספר הנ"ל ס' תקנ"ז תקנ"ט): ק"ה) צ"ע בהרי"ף פ"ע פסחים (ק"ט:) גבי אין מפטירין אחר מצה אפיקומן פסק כלישנא קמא משום דהוי סתמא דתלמודא ושביק מר זוטרא דאיירי בסוף. ובפ"ק דשבת (ט') גבי לא ישב לפני הספר פסק כרב אחא בר יעקב ושביק לישנא קמא דהוא סתם גמרא ואי משום דרב אחא בתראה מר זוטרא הוה בתרא טפי דהוה בזמן רב אשי.

(מנחו' ל"א.) (ורב אחא ב"י לא איעקר מפירקיה דרב הונא (יבמות ס"ד:) : ק"ו) בריש האומנין ת"ש כל המשנה וכו' בשלמא כל המשנה לאפוקי וכו' הקשו דלמה לו למקשן לפרש כל המשנה דאין לו להביא אלא מה שצריך לו דבשלמא בברייתא צריך לתקנה ולתרצה קודם שיקשה שלא יאמרו משבשתא היא אבל משנה אינה צריכה תיקון דאיהו מוקמה אנפשה: ואמרתי דזה שנוהגין לומר שאין המקשה מביא אלא מה שצריך לקושייתו היינו יחיד נגד יחיד אבל סתם תלמודא דרך להשמיענו אגב אורחין וכן כתבתי גבי כשמביא ת"ש הרבה וכשמביא הפך זה מזה רוצה לאוקומי הבעיא כתנאי: ק"ז) בפ"ה דבתרא דף ע"ט ע"ב מתני' יחידאה ר' נתן קאמר לה ע"ש רשב"ם דפסק כמתני' משום הא דיבמות (מ"ב:) דסתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משנה וכו' והיה נראה דהיא אתיא כר' יוחנן דאמוראי נינהו אליביה דהלכה כסתם משנה אבל שאר אמוראי לא ס"ל הכי: ק"ח) שאלה אם יש לעשות ס"ס מכתות הפוסקים תשובה נמצא באחרונים שעושין כן ואע"ג דהריב"ל במקום א' (בח"א סי' ס"ב) דחה זה כיון דבמקומות אחרים (בח"ג סי' כ"א ל"ג נ"ה ס"ב) נמצא להפך ולא ידעינן אי דקמייתא איכא למימר דעושין דהכי מסתברא דבגמרא איכא נמי ספקא היכא דלא אתמר הלכתא

לא כמר ולא כהו"ל ספקא א"כ בדעות הפוסקים נמי איכא למימר הכי וכן הנהיגו האחרונים לעשות ס"ס אע"פ שאינו מתהפך.

אמר המניח ראיתי להרחיב לך הדיבור ממה שנמצא רשום אשר לא יזיק לקורא לזכור אותו (פלוגתא דרבוותא) היכא דליכא חזקה לשום חד מינייהו והיכא דאיכא חזקה לחד מינייהו ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר. אי הוי מלתא דליכא חזקה לשום חד מינייהו אמרינן כל דאלימ גבר עיין פ' הנזקין דף ס' ע"ב א"ר הונא ברתחליפא השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל דאלימ גבר.

ולע"ד מיניה שמעינן דבמידי דאיכא חזקה לחד אוקמינן אחזקתיה והיכא דאיכא חזקה מאריה קמא והלה תפוס עיין חילוקיו פ' חזקת דף ל"ב ע"ב הלכתא כותיה דרבה בארעא רשב"ם ד"ה והלכתא כותיה דרבה וכו' ותוס' ד"ה והלכתא כותיה וכו' ע"ב ומיהו התוספות התם פליגי עליה דרשב"ם וס"ל דההיא דהתם לאו משום ספקא הוא אלא משום דהלכתא הכי אבל הא מיהא משמע דס"ל דהיכא דהוי ספקא דלא ידעינן הלכתא כמאן דאז מוקמינן אמאן דתפיס ומאי דתירצו עליה דרשב"ם ודעת רשב"ם עיין לקמן ("ק"ל פסק הלכה) ומיהו לרשב"ם ולתוס' פרק חזקת דוקא דלא מסתבר טעמא דחד מאן דפליג מאידך אבל אי מסתבר טעמא דחד מינייהו פסקינן כותיה וכן משמע מדברי התוס' פ' הנזקין דף ס' ע"ב ד"ה והשתא דלא אתמר וכו' א"כ הכא מסתבר טעמא דרב וכו'.

ע"כ והאי דלא פסקיה התם כרב אע"ג דמסתבר טעמיה היינו משום דקי"ל (בכורות מ"ט:) הלכתא כשמואל בדיני ומספקא לן אי היינו אפ"י היכא דמסתבר טעמיה דרב או לא ומשום הכי אמר כל דאלימ גבר ודומיא קצת לההיא דפ"ק דיבמות דף י"ד ע"א הנ"מ היכא דכי הדדי נינהו הכא ב"ש מחדדי טפי ע"כ אבל בשאר תרי רבוותא לעולם דאזלינן בתר ההוא דמסתבר טעמיה ומאי דאמרינן השתא ק"ל כפלוגי משום דליכא בדורות הללו מי שיוכל להכריע וכדכתב מוהריב"ל כלל י"ב סי' ע"ג דף צ"ד ע"ב.

(מוחזק מוציא תפיסה. ספק מחמת חסרון ידיעה.

חזקת מאריה קמא מאריה בתרא. קרקע מטלטל.

(ספקא דדינא פלוגתא דרבוותא לרשב"ם אוקמינן אמאן דתפיס אפ"י קרקע בין דהשתא אנן מספקא לן היכי הוי דינא בהאי מלתא בין דאיכא פלוגתא ומספקא לן הלכתא כמאן וטעמא דמילתא דמצי האי מאן דתפיס למימר משום דאתון לא ידעיתו מידן לי דלא ידעיתו היכי הוי דינא בעיתו אפוקי מנאי (וכה"ג איתא בי"ד סי' נ"ג דרישה וסי' נ"ז עיין עליו שאין כאן מקומו) מה שאין כן ספקא דתרי ותרי דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מארי קמא דהתם לאו משום חסרון ידיעת ב"ד הוא דלא פסקינן לדיניה אלא משום דאין ללוקח ראייה דאי לדידיה אית סהדי למוכר נמי אית סהדי ומאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני והוה להו סהדי דהאי ודהאי כאילו ליתנהו וכאילו לא הוה ליה סהדי לא למוכר ולא ללוקח וכיון דלמוכר אית ליה חזקתיה דהיינו מאריה קמא על הלוקח הראיה דאטו אי מעיקרא לא הוו מיייתי סהדי לא למוכר ולא ללוקח מי לא אמרינן ללוקח אייתי ראייה דארעא בחזקת מארי קיימא השתא נמי דכוותה דהא כולהו סהדי

חשבינן להו כאילו ליתנהו אבל ספקא דדינא דמשום חסרון ידיעתינו אין להוציא הממון ממאן דתפיס.

(ושייך לזה הרשב"א בית ד' שער א' דף ק"ב ע"א וז"ל ומ"מ כשהיתר והאיסור בפנינו ואי אפשר לעמוד על עיקר אעפ"י שהוא מאיסורין של דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן ואפ"ה אמרו (חולין צ"ז:) דבדידה משערין משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעין) ועיין י"ד סי' נ"ג בדרישה דכת' דחסרון ידיעה דלא בקיאינן אינו מזיק לס"ס ורמז סי' נ"ז ודכוותא איכא למימר בנ"ד ואע"ג דהתם לא אתמר אלא לענין ס"ס מ"מ שמעינן מינה דחסרון ידיעתנו קלה ומשום הכי מצי האי מאן דתפיס למימר לא מפיקנא ממונא מתותיה ידי אפומייכו דהא אתון לא ידעיתו דינא היכי הוי זה נ"ל דעת התוס' על פירוש רשב"ם פ' חזקת דף ל"ב ע"ב ד"ה והלכתא כוותיה דרבה בארעא.

ומיהו התוס' לא שני להו בין ספיקא דדינא לס' דתרי ותרי בכל גוונא אוקמינן בידא מאן דתפיס ואפי' במקרקעי ומשמע דס"ל דההיא דבר שטיא איירי דאכתי לא נכנסו לקוחות לתוך הקרקעות וק"ל דהתם פ"ב דכתובות דף כ' ע"א תוס' ד"ה ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי אבל במטלטלי אמרי' דהווי בחזקת המוחזק משמע דס"ל דהאי דבר שטיא כבר ירדו הלקוחות לקרקעות ואפ"ה מוקמינן בחזקת בר שטיא.

(תרי ותרי ואיכא חזקה לאיסורא) ספקא דתרי ותרי מדאורייתא חשבינן ליה כודאי וחייב חטאת משום דאוקמינן אחזקתיה פ"ב דכתובות דף כ"ב ע"ב תוס' פרק ארבעה אחין דף ל"א (ספק ספקא בממון פלוגתא דרבוותא) רוב ס"ס דפלוגתא דרבוותא עדיף מרובא דאע"ג דבממון לא אזלינן בתר רובא (ב"ק מ"ו:) לאפוקי ממונא משום ס"ס מפקין כן הסכים מהר"ם קלעי וכל האחרונים.

וכתב דאע"ג דמוהריב"ל סתרון דבריו אהדדי הכי נקטינן (עי' פחד יצחק ערך ס"ס בתרי גופי דף ע' ע"ב) וכמש"כ א"א ז"ל. ולע"ד טעמא דמילתא דרובא לא הוי גריעותא לאידך גיסא דספיקא אלא אלימותא להך גיסא טפי מאידך אבל ס"ס ספיקא בתרא הוי גריעותא לאידך גיסא דספקא קמייתא וגרע ההיא גיסא בנפשיה משא"כ רובא דלא גרע ההוא גיסא בנפשיה ואפי' בס"ס דלא מתהפך למ"ד דחשיב שפיר ס"ס שייך נמי האי טעמא דההיא גיסא גרע בנפשיה כיון דעיקרו של דבר גרע דנהי דלא מתהפך אבל הא מיהא בעיקרו איכא ספיקא ודמיא למאי דמחלקינן בין היכא דעיקרו של דבר תורה להיכא דעיקרו דרבנן ה"נ ס"ס אע"ג דלא מתהפך הא מיהא גרע עיקרו של דבר וסוגיית דכתובות דפתח פתוח דף ט' משמע דלא בענין ס"ס מתהפך מאי דמספקא ליה למהריב"ל ז"ל אי ס"ס דפלוגתא דרבוותא אי חשבינן ליה ס"ס או לא וטעמיה מההיא דפ"ק דכתובות דף ט' ע"א תוס' ד"ה ואב"א באשת ישראל וכו' דמשום אונס חד הוא ולע"ד שאני ההיא דנכנס ספקא בתרייתא דפיתוי קטנה בכלל שם דספקא קמייתא דאונס ומשום דשם אונס חד הוא אבל הכא בין אם אתה דן ס"ס משמייהו דרבוותא בין אם אתה דן כסברתייהו לא מצית לאכלולי חד ספיקא בשמיה דאידך.

ועוד נ"ל דדברי מהריב"ל דס"ס דדינא שום ס' דדינא חד הוא היינו לרשב"ם דס"ל דמשום חסרון ידיעתנו לא מפקינן מידא דמאן דתפיס ומשום הכי מה לי ספקא חדא מה לי ב' ספיקי כולא הוא חסרון ידיעתנו ועיין מש"כ לעיל בס' דדינא פלוגתא דרבנותא וכו' דכ' דברי רשב"ם ר"פ חזקת דף ל"ב ע"ב והלכתא כוותיה דרבה בארעא.

ספקא דדינא ופלוגתא דרבנותא אי חשיב כטוען טענת בריא או אי חשיב כטוען טענת שמא הוי פלוגתא ומייתי לה מהר"א ששון סי' כ"ג דף ל"ט ע"ש. ובערך מוחזק מוציא.

תפיסה דמהני אחר שיצאת מידו אשכחן דאפילו יצאת מידו הוי כאילו היית בידו עיין ח"מ סי' ק"ה על ס"ז וש"ע ס"ו סמ"ע סי"א ונל"ד דוקא לענין דלהוי מוחזק כאילו היה עדיין תפוס אבל לא לענין נאמנות במיגו כיון דליתיה השתא תותיה ידיה ועיין ח"מ סי' קל"ג והרא"ש כלל ק"ו ס"ב: תפיסה מנכסי יתומים קטנים להרשד"ם מהני התפיסה היכא דלא באו ליד היתומים עיין ח"מ סי' י"ד בתשובותיו.

תפיסה אחר שנולד הספק וטענת בריא הוי פלוגתא מייתי לה מהר"א ששון סי' כ"ג דף ל"ט ריש ע"ג, תפיסה אחר שנולד הספק וטענת שמא אין מוציאין מיד התפוס עיין הרי"ף ור"ש בר ברוך ומשמע דאיכא מאן דפליג מייתי לה הר"א ששון סי' ודף הנז' (תפיסה מוחזק מוציא מיגו חוץ לב"ד לא מהני וכשבא לב"ד תו לית ליה מיגו) ירושלמי פ' האומר (ה"ד) ומרדכי פ"ק דמציעא וספר אגודה פ"ק דמציעא חד בר נש קם עם חבריה בשוקא א"ל הב לי קיתונא דאית לי גבך א"ל הב לי דינרא דאית לי גבך א"ל הב לי קיתונא וסב דינרא אתא עובדא קומי ר' מונא א"ל את אודית ליה בדינרא והוא לא אודי לך בקיתונא זיל והב ליה דינרא ע"כ.

ומייתי לה הרדב"ז סי' רע"ג: וצא"ל היכי פשיט הרדב"ז דאינו יכול לומר אתה חייב לי חוב אחר דבהדיא איתא בח"מ סי' ע"ב וסי' קל"ג דמהימן במיגו. ואין לומר דהאי דהרדב"ז איירי דליכא מיגו וכגון דאיכא עדי ידע ועדי ראה דהא משום מודה ולא מודה קא נגע וכן ההיא דירושלמי דמייתי משום את מודית ואיהו לא מודי הוא ומינה מייתי ראייה משמע דעובדא דידיה נמי בדלא אתידע אלא ע"פ הודאתם איירי וההוא דירושלמי לדידן לא קשה ולא מידי דההיא איירי כדקמו אהדדי בשוקא ומכיון דאודי בקיתונא חוץ לב"ד תו לית ליה מיגו ואע"ג דבשעת דאודי בקיתונא חוץ דקיתונא קאמר נמי דאית ליה גבי דינרא מ"מ לא מהני מיגו אלא בב"ד ומכיון דהודה חוץ לב"ד קמי סהדי תו לית ליה מיגו וכשבא לב"ד: ואיתא להאי דינא בהרא"ש כלל ק"ו ומייתי לה בטור ב"י ח"מ סי' קל"ג ובש"ע ס"ג: ומלשון המרדכי כמדומה דמשמע כדברי הרדב"ז.

(מוחזק מוציא חיוב וספק) ספק בודאי חיוב אי מפקע הספק מידי ודאי חיוב חילוק כזה עיין מוהרי"ט י"ד סי' מ' בתשובתו ועיין ח"מ סי' ס"ו על סעי' כ"ג. כל תקנה או דרבנן שבא להוציא מדין תורה הבא להוציא מדין תורה מיקרי מוציא עיין מוהרי"ט שם.

(לוקח גבי בעל שדה) אשכחן דלוקח מוחזק ובעל השדה מקרי מוציא: ירושלמי דגטין פ' הנזקין גבי ההיא דסקריקון הם אומרים היה בידנו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידם ליקח הקרקע בחזקת הלקוחות שהמוציא מחבירו עליו הראיה ומייתי לה הרשב"א

סי' תתקט"ו וצ"ל הדבר במיתון משום דאיכא למילף מינה טובא ומהנהו כללי דלעיל ודו"ק.

(עי' שתי הלחם סי' מ"א): (מן סימן ק"ט עד סוף סימן קי"ד נדפס בספר תחלת חכמה הנ"ל. המבלבה"ד).

ק"ט) מה שנוהגין לדייק בדברי רש"י כשאומר פסוק הוא במקום פלוני כן מצאתי שדקדק רש"ל בים של שלמה של קמא גב פסוק הוא בס' משלי. (ערש"י חולין ו') וגם מהרי"ק מדייק היכא שאומר רש"י לקמן מפרש ואזיל או כדמפרש ואזיל בענין אונס בגיטין (עמש"כ בספר תחילת חכמה סוף שער ג') ק"י) כלל גדול הוא שכל דבר שהובא בגמ' או בדברי הפוסקים ללמוד דבר מדבר ולא נחית לדבר אחר אלא נקטיה אגב גררא או לפום ריהוטא שאין ללמוד מאותו דבר דכדי נסבה וכן כתב הר"ן ר"פ כל שעה גבי הני סכיני דפסחא ז"ל.

אבל רש"י כתב בפסקי הלכותיו שאין הסכין צריך אלא הגעלה וכו' וזו שאמרו פ"ק דחולין (ח:) גבי סכין של גוים שלבנה באור (משמע שצריך ליבון) לא מעייל נפשיה בדינייהו דסכינין אלא דרך קצרה תפס שטהר אותו טהרה גמורה: ובשאלות מוהרד"ך איתא שאין ללמוד מדברי הפוסק אלא מה שיש בגמרא שכשהוא דין מחודש אומרו בפירוש בלשון נ"ל: קי"א) דע שיש חילוק בין כשאומר תני בשם פ' או אמורא אומר משום פלוני התנא בלא תני וזה תמצאהו בהדיא בתוס' פ' נערה שנתפתתה דף מ"ד.

(ד"ה והלכתא) והוא מן הגמ' פ' הכותב (דף פ"ז). גבי אבא שאול בריה דאימא מרים כשאמר שמואל משמו בלא שיאמר תני אין לו כח תנא.

וכשאומר תני בשם אבא שאול וכו' הוא תנא: קי"ב) רפ"ב דתענית (ט"ו). ובהגהות הגאון רצ"ח שם) גבי ובקבלה הוא אומר.

כתוב בתוך דברי רש"י בשם תוספות מאן דהוא דכל דבור שלא דבר הנביא בשם ה' אלא מעצמו לא קרי דברי קבלה. ואיזה תלמיד כתב זה דהא בריש קמא (דף ב' ע"ב) דבעי למילף מנגיחה בקרן מצדקיה בן כנענה.

וכ"ת ד"ת מדברי קבלה לא ילפינן הרי דקרי דברי קבלה מה שבא בכתבי הקדש אעפ"י שלא דברו ה' כי בזדון דברו הנביא: (ולענין דברי קבלה עיין בהר"ן פ"ג דר"ה ד"ה מתחיל בתורה. ורש"י חולין דף קל"ז ע"א ד"ה תורת משה.

ומד"ר בראשית פ"ז ס"ב ומן הקבלה אתה מלקני ובמדבר רבה פ"ט ס"ח): קי"ג) בפרק הפועלים (צ"ב.) תנן אוכל פועל קשות אפי' בדינר ר"א וכו' וחכמים מתירים ופריך בגמרא חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו מלמדין ופסקו כחכמים.

מטעמם ולי נראה דהיינו טעמא דיש לפסוק כחכמים משום דקי"ל (סנדרין פ"ו.) סתם מתניתין ר"מ.

וכיון דלא איתברר הני חכמים מאן נינהו איכא למימר כל חכמי ישראל הם מלבד ר"מ דסתמא כוותיה ור"א שהוזכר בפירוש. דכיון דלא אשכחן יחיד דאית ליה האי סברא

דחכמים דנימא מאן חכמים רבי פלוני כדאמרין בפרק כיסוי הדם (פ"ה): ואותו ואת בנו ראה רבי דבריו של ר"פ ושנאן בלשון חכמים.

התם משום דאשכחן בהדיא ר"ש דס"ל שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה אבל מסתמא חכמים הוי כ"ע דאטו תנאי שקלת מעלמא: (ביצה דף י"ט ע"א ע"י יד מלאכי סי' תרס"א): קי"ד) טור ח"מ סוף סי' ע"ב כשנחלק הרא"ש אדידיה בין השאלות והפסקים אזלינן בתר הפסקים דהוי בתראי: וקשה עלה דהא גבי רבי ששנה בילדותו הכסף קונה וכו' ובזקנותו להפך איכא מ"ד (ב"מ מ"ד).

(כילדותי' מסתברא א"כ היה לנו לומר דאזלינן בתר הסברא או להחשיב דעת הילדות לאחר והשחרות לאחד ולצרפו עם אחרים. (ע"י יד מלאכי כללי הרא"ש סי' מ"ו).

קט"ו) שאלה ירקות שראויים לאכול ויש בהן ריח כיצד מברכין על הריח. תשובה מאחר שמברך על אכילתם בפה"א היה נראה שיש לברך על הריח הנותן ריח טוב בפירות כגון המינת"א שקורין בערבי נענ"ע הוא מין ירק שאוכלין אותו כשהוא חי לעורר תאות המאכל ויש לו ריח טוב ולא ראיתי שמברכין עליו אלא עשבי בשמים ולא ידעתי למה מיהו אם ירק שאינו נאכל כמות שהוא חי מריח בו חי יש להסתפק אם יברך נותן ריח טוב בפירות.

(ע"י באה"ט או"ח סי' רט"ז סק"ז ובזכ"ל"א או"ח בד"ה ריח): קי"ו) ב"י (או"ח) סוף סי' ט' גבי טלית של פשתן אחר שהביא המחלוקת כתב היכא דלא אפשר ליה מוטב שיעשה טלית של פשתן ויברך עליו משיתבטל וכו' ובס"ס תרמ"ט גבי לולב יבש מחמת סלע המחלוקת פסק שיטלנו בלא ברכה. צ"ע מ"ש.

ועיין ס"ס ל"ג גבי נפסקה רצועה אי מהניא תפירה שהניח הדבר בספק ושטוב להניחם מלהתבטל אם יברך: (ע"י בח"א סי' קס"ח. תוסד"ר סי' רס"ח ושד"ח אסיפת דינים מערכת ברכות סי' י"ט ושבו"י ח"א סי' א'): קי"ז) כתב ב"י (או"ח) סי' (י) גבי הטיל ציצית על ציצית ולענין הלכה נראה דאע"ג דהרא"ש מפ' כפירש"י כיון דרש"י מפרש הוא ולא פסקן הו"ל הרמב"ם והרא"ש חז' לגבי חז' והלכה כוותיה דהרמב"ם דמסתברא טעמיה ועוד שדברי ר' פפא (מנחות מ:) מפרשי טפי אליביה וכו'.

כלל זה אינו נראה כלל שדברי רש"י לקוחים מרבותיו הגדולים כמהר"י ך' יקר וכו' וכמעט מגיעים הדברים לרגמ"ה ואם הוא סבר וקביל שפשט ההלכה כך למה יגרע משאר פוסקים ולענין תפילין חשבינן ליה וכן לענין סבלונות ולכמה דברים וכן ראוי: (ע"י יד מלאכי כללי רש"י סי' ב' שם הגדולים חיד"א אות ש' סי' ל"ה): לו חוטי הגדיל ואין לו קי"ח) שאלה מי שנפסקו לו חוטי הגדיל ואין לו חוטים אחרים כיצד יעשה:תשובה אפשר שיתיר ג' חוליות עם ג' קשרים העליונים ויניח קשר התחתון עם חולייתו כדי שיהא פתיל וגדיל עד שימצא אחרים ואין משום תעשה ולא מן העשוי כיון שנעשה בכשרות: ועוד דיש מכשירין אפי' נפסק הגדיל כל שנשתייר כדי עניבה (באה"ט או"ח ס"ס י"ב): קי"ט) שאלה מי שהניח תפילין של יד וכרך ג' כריכות העליונות ולא ברך וסח בנתים מהו.

תשובה כיון דברכות אינן מעכבות שפיר מקרי סח בין תפילה לתפילה ומברך שתיים. (ע' באה"ט או"ח סכ"ה ס"ק ח'): ק"כ) שאלה אחד הניח תפילין של יד וכשבא להניח של ראש נפסקה הרצועה.

והוצרך להביא רצועה אחרת אם יברך שתיים: תשובה אפשר דאין צריך לברך ולא דמי לההיא (ירושלמי פ"ו דברכות מובא בב"י או"ח סי' ר"ו) דנסיב תרמוסא ונפל מידיה דחוזר ומברך דהתם אזיל ליה לגמרי אבל הכא הקציעה הוא העיקר ומשום דבטלה הטפלה לא בטל העיקר. (ע' באה"ט או"ח סכ"ה ס"ק י"ז זכלא"ת ד"ה תפילין): קכ"א) שאלה מה שהביא הב"י (באו"ח) סי' ע"ד בשם הר"י שאם האדם מחבק גופו בזרועותיו דיינינן ליה כהפסקה דבגד והא קי"ל דמין במינו אינו חוצץ: תשובה לא עת לרחוק מחבק משום האי טעמא דפ' י"ג דזבחים (ק"י).

(גבי המקריב קדשים ואמוריהם בחוץ חייב. פרכינן והאיכא חציצה דבשר בין האש לאימורים אמר שמואל כשהפכן ור' יוחנן אמר וכו' הא מני ר"ש היא רב אמר מין במינו אינו חוצץ וכתבו בתוס' דהא דתנן לעיל רפ"ב (ט"ו:) על גבי רגלי חבירו פסל משום דאין דרך שירות בכך ע"כ והשתא מצי הר"י למימר דכיון דר' יוחנן לא יהיב טעמא משום מין ומינו משמע דלדידיה חוצץ וקי"ל כר"י לגבי דרב. (ע' לק' סי' רי"ז. ור"ה כ"ז.)

(וקשיא לן עלה חדא דמדמייתי גמ' דברי רב לבסוף איכא למימר משום דמסתבר טעמיה ואפי' תימא לר' יוחנן ושמואל הא דלא חשיב לבשר ואימורים מין במינו משום דבשר אינו ראוי להקרבה ואימורים בני הקרבה נינהו אבל רגל ע"ג רגלי חבירו לאו משום חציצה אלא כמ"ש בתוס' משום דאין דרך שירות בכך ואפי' את"ל דמשום חציצה נגעו בה ה"מ רגלי חבירו אבל הוא בעצמו אינו חוצץ דאין לך חציצה גדולה מן החוזה שהלב נתון בתוכו ואינו חוצץ ובזה אתי שפיר מה שהביא הב"י (בסי' צ"א) בשם א"ז ותה"ד. דאם נתן ידיו על ראשו לא מיקרי כיסוי אבל יד חבירו חשיב שפיר כיסוי: קכ"ב) שאלה מה שמתפללין על הסופ"א אם יש חשש בדבר. תשובה אלו המיטות עשויות מעץ או מאבן החולקות את חצי הבית כמין אצטבא וקבועות בקרקע ובכותל נראה דכרקע דמו ואין דינם כמיטה לענין (ע' יו"ד סי' קט"ז ס"ה) שלא להניח תחתיהם אוכלין.

וכן לענין אבל שלא ישב אלא בקרקע ע"ג סטי. זה נראה דיותר אמנם כשמתקבצים לבית להתפלל וכולם או רובם למטה נראה דלאו שפיר עבדי היחידים העומדים למעלה אם לא במקום דאי אפשר (ע' באה"ט או"ח ר"ס צ'): קכ"ג) שאלה ש"צ שטעה במקום שמחזירין אותו ולא נזכרו עד אחר שנתפזרו איש לדרכו מיבעיא אי מחייבינן להו לאיכנופי ואם עבר זמנה של אותה תפלה אם יש תשלומים לצבור.

תשובה מהא דתנן בפ' התכלת (מ"ט.) לא הקריבו כבש בבקר יקריבו בין הערבים משמע דאם לא התפללו שחרית ישלמו בין הערבים אבל לא אם התפללו מנחה שוב אין תקנה דכיון דאין צבור מתפללין נדבה קרינן ביה עבר יומו בטל קרבנו אבל יחיד כיון דמשום רחמים נגעו בה והלואי שיתפלל אדם בכל יום אמרו עליו (ברכות כ"ו).

(שאם לא התפלל מנחה יתפלל ערבית שתיים. ולענין אי מטרחינן להו להתקבץ פעם שניה אפשר דכיון דהוי טרחא יתירא אמרינן בכה"ג הרי תפלת מנחה לפניו שישלם כי היכי דאמרינן (באו"ח סי' קכ"ו סעיף ג' באה"ט שם ס"ק ב') היכא דטעה ר"ח בשחרית שהרי תפלת המוספים לפניו: קכ"ד) שאלה איזו נוסחא הוא הישרה בדברי הרמב"ם בענין חזרת ש"ץ בלחש.

תשובה נוסחת הטור סי' קכ"ו מחוורתא דלעולם אינו חוזר ומה לי ג' ראשונות או אחרונות כי מה שמתפלל בלחש הוא להסדיר תפלתו ולהתפלל עם הצבור ולמה יטריח הצבור על לא דבר ואפשר כוונת הרמב"ם שטעה בג' ראשונות ונזכר מיד דכדי חזרת ג' ברכות דבר מועט הוא וליכא טרחא (עי' מג"א שם בסק"ה): קכ"ה) שאלה כהן ששתה יין בתוך הסעודה אם נושא את כפיו.

תשובה אע"ג דאמרינן בפע"פ (דקי"ז: רשב"ם בשם ירושלמי) דיין שבתוך הסעודה אינו משכר אין למדין ממנו לענין ברכת כהנים דאינו משכר דקאמר התם היינו דאינו טורדו כ"כ שלא יוכל לומר את ההלל אבל לא יבצר שאין דעתו צלולה ואעפ"כ לא חששו והרי הוא שותה ב' כוסות אליבא ריקנא כל אחד מרביעית א"כ כשנאסר הרביעית היינו משום שבוש מעט וטעמא דמילתא דהנכנס לעבוד לפני ה' בעי דעת צלולה לגמרי: (עי' באה"ט או"ח סי' קכ"ח ס"ק ס"ד): קכ"ו קכ"ז) שאלה הנוטל ידיו ולא כיון לסעודה מהו: תשובה בפירוש הביא זה הב"י סי' קנ"ח (ועי' בב"ח שם) אגור בשם שבולי הלקט דלא מהני ואיכא למשדי ביה נרגא מההיא דפ"ב דחגיגה (דף י"ח:): גבי טבל ולא הוחזק כאלו לא טבל בגמרא שם דלחולין אין צריך כוונה ולשון הרמב"ם פי"ג מהן אבות הטומאות (ה"ב) וכן הנוטל ידיו או הטביל' צריך כוונה אפי' למעשר משמע לחולין לא (צ"ע דהא הרמב"ם מסיים אבל לחולין א"צ כונה ואולי גירסא אחרת נזדמנה להרהמ"ח ז"ל).

ומה שהביא בסי' קנ"ט ראייה מדאמר רב (חולין ק"ו: ועי' בחי' הרשב"א וריטב"א שם) נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהן כל היום וקאמר דההיא בששימר ידיו אין משם ראייה דהתם כשלא שימרן הוין סתם ידים עסקניות וחיישינן שמא נגעו במקום טומאה. אבל נטל ע"מ לנקות ידיו ומיד נתן בדעתו ע"מ לאכול או שהיה אדם אחר עומד עליו ורואה שלא נטמאו ידיו מנלן דלא מהני.

ומה שהביא משם הרשב"א דבעינן כוונת נותן או נוטל לו יהי כדבריו לאו משום דחולין בעי כוונה אלא דכשלא נטלן ע"מ לאכול איכא למיחש שמא לא נטלן יפה אבל אם יש רואה או שהוא זכור מיד כגון ההיא דתנן במכשירין (פ"ד מ"ז) פירות שנפלו לתוך אמת המים פשט מי שהיו ידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות ודוחק הוא מה שדחה הרשב"א לענין מגע איתמר (קשה דאי לענין מגע איתמר אף לתרומה שרי עי' תוס' חגיגה י"ח: ד"ה כאן) ומה שהעלה הב"י דכיון שהפוסקים לא כתבו בפ"י שאין צריך כוונה כלל נקטינן כדברי הרשב"א תימא הוא דאטו דין כזה לא היה להם לפרשו ובפרט הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל דלמעשר צריך כוונה למה לא כתב כן לחולין והרי סתמו כפירוש ו עוד דהב"י עצמו הביא דברי שבולי הלקט דבין נתכוין בין לא נתכוין יצא לחולין.

אלא שצ"ע דבריש סי' קנ"ח הביא אגור בשם שבולי הלקט דבעיכוונה וכמש"כ לעיל וצריך לחלק כמו שכתבתי דמש"כ אגור משמו היינו שנטל ידיו ואינו זכור אם נטלן יפה אבל אם ידוע שנטלן יפה אלא שלא נתכוין טהורות ועיין לקמן סי' ק"ל (עי' מג"א סי' קנ"ח ס"ק י"ב וסי' קנ"ט ס"ק כ"ה ופח"י ערך נטילה): קכ"ח) שאלה השותה בידיו אם צריך נטילה: תשובה ממ"ש הר"ן פרק ע"פ דשותה בכוס אין צריך נטילה דלא עביד דנגע במשקין משמע הא אם נוגע צריך ונראה דכיון דלא שכיח לא גזרו בה א"נ הו"ל כדבר שטיבולו במשקה שנוטל בלא ברכה ואם שותה בידו א' די שיטבלנה (עי' מג"א סי' קנ"ח סקי"א): קכ"ט) שאלה הספקות שטהרו חכמים במים כגון ספק נעשה בהם מלאכה וכו' (ידים פ"ב) אם יש לברך עליהן.

תשובה נראה דכיון דאכשרינהו רבנן בהדיא ע"מ שיברך הוא אבל ספקות דידן כהוא דדבר שטיבולו במשקין יטול בלא ברכה: ועיין כלל שהביא ב"י סי' קנ"ט בשם תה"ד כל היכא דאיכא פלוגתא דרבנן דהו"ל כשאר ספק בטהרת ידיים דטהור: ק"ל) מש"כ הטור (או"ח) סי' ק"ס ספק נטל ידיו טהור והוא מדברי הרמב"ם פ"ו הל' ברכות קשה דתיפוק לי' דהו"ל היסח הדעת וסתם ידיים עסקניות: ויש להקשות עוד מהא (חולין ק"ו): דנוטל ידיו שחרית שאמר שצריך לשומרם כש"כ כשלא נודע שנטלן ומ"ש ב"י שזהו פירוש למשא ולא משא (שבת ס"ב): לא מיחוור במחילה אלא אפשר לפרש דמיירי שהביאו לפניו ליטול ושכח אם נטל והיו ידיו כרוכות בשיראין שא"א לו שיטמאו ועיין לעיל סי' קכ"ו וקכ"ז (עי' מל"מ פ"ד דבכורות ובאה"ט סי' ק"ס סקי"א ופח"י ע' נט"י): קל"א קל"ב קל"ג) שאלה א' היה לו מכה על אצבעו וכרך עליה סמרטוט ונטל כדינו ובתוך הסעודה נפל הסמרטוט מהו תשובה אעיקרא דדינא קשיא לן על דברי הרא"ש שהביא הטור סי' קס"ב שרטיה שעל מכתו אינה חוצצת ואנן איפכא תנן רפ"ט דמקואות וגלד שחוץ למכה ורטיה שעליה והביאה הטור סי' קס"א ובית חדש תירץ לזה דהכא מיירי ברטייה שעל בשרו בשאין שם מכה אלא קצת מיחוש דיש לחוש שמסירו ויגע באוכלין וכו' ולכאורה דהכי דייק שהטור העתיק דתנן רטייה שע"ג בשרו וכו' וצ"ל דהו"ל גרסי במשנה הכי א"נ וגלד ורטייה שחוץ למכה ודוחק הוא כי לא נמצא כן בשום נוסחא ועוד דביוורה דעה (סי' קצ"ח) כתב בפ"י רטייה שע"ג המכה חוצצת.

אשר ע"כ היה נראה דכשיש לו מכה אינו מקפיד וכשאינו לו מקפיד א"נ לעולם מיירי במכה ויש מקפיד ויש שאינו מקפיד ודקפיד קפדין ליה ושאינו מקפיד הוה ליה כצבע שידיו צבועות שאם נטל עליהן אעפ"י שינטל הצבע ידיו טהורות ומעתה נפשטה שאלתינו שכיון שאין הרטיה חוצצת למאן דלא קפיד כל היד נשארה טהורה ואעפ"י שנפלה הרטייה אין שם טומאה כלל שאם אין אתה אומר כן נמצאו ידיים ניטלות לחצאים ובפ"ב דגיטין (ט"ו): אמרינן דאין ניטלות לחצאים: הגע עצמך שנפלה הרטיה אם תאמר שמה שתחתיה טמא אין לך לומר שיטמא את השאר דאפ"י היד אינה מטמא את חברתה דאין שני עושה שני כדתנן בידים (פ"ג) נמצא חצי יד טהורה וחציה טמאה וכשם שאין היד מיטהרת לחצאין כך אינה מיטמאה אלא ודאי אם יש לומר שטהר מקצת היד נטהרה כולה דמה שתחת הרטיה נטהר ג"כ כיון שאין חוצץ בשאינו מקפיד ודברי הרא"ש הביא הב"י מפרק כל הבשר צל"ע.

(ע"י באה"ט או"ח סי' קס"א ס"ק ב' ופחד יצחק ערך נט"י): קל"ד) שאלה בשר מתובלת שעברו עליה ב' ימים אם מותר ערב ט"ב: תשובה מההיא דפסק בי"ד סי' ק"ג שאם שמו תבלין בקדרה משויא ליה לשבח נראה דאסור (אבל המלח בלבד מיבש הבשר והו"ל כעץ בעלמא) ואפשר דבן סורר נמי נהרג על אכילתו (ע"י סנדרין ע') דטעמא דבעי כשלמים משום דממשיך והאי נמי ממשיך ואית ביה שמחה: קל"ה קל"ו) שאלה אם איתא שום לתא דמצוה לאכול סעודה המפסקת עט"ב: ואם שכח מלברך ברכת המזון עד שחשכה אם יאמר נחם: תשובה הביא הב"י (בסי' תקנ"ב) ירושלמי (ר"י בר אלעאי) רב מן דהוה אכול כל צרכיה הוה צבע פיסתיה אקיטמא כלומר היה מטבל פת באפר ואומר זו סעודת ט"ב לקיים מ"ש ויגרס בחצץ שיני וכתבו הרמב"ן וה"מ וכו' משמע דאיכא קצת מצוה להקדים סעודה מרה של אבלות ובין תנור וכירים דרך הבראה שעושין לאבל ועוד דאיקרי מועד ויהפכנו הקב"ה ליי"ט וכשם שנותנין אפר מקלה על הראש זכר לאבל ובמקומה לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר (תענית ט"ז).

(כך כיון שא"א לאכול בט"ב יש לאכול בכניסתו מאכל אבלים מה שהיה ראוי לעשות בט"ב עצמו אם לא היה מפני התענית ותחתיה תעמוד סעודה של ליתן העתידה בזמן גאולתינו במהרה בימינו אכי"ר ויש להביא סמך מדאמרינן (ברכות ח): כל האוכל ושותה בתשעי מעה"כ כאלו התענה ט' וי' שההכנה הנעשית לדבר גדול תחשב גם הוא לצדקה לפיכך ליום אדיר ונורא כיוה"כ צריך לקבלו בשמחה רבה מה שהיה ראוי שתעשה בעצם היום כי יום כפורים הוא ואין לנו שמחה גדולה כמו היותנו נקיים בפני ד' ולפיכך כשהשלימו בית המקדש ומזבח כפרה אכלו ושמחו ביה"כ כי כבר נתכפרו בכנינו ובהקריב עליו (מו"ק ט).

(וכן ביה"כ שירד מרע"ה [עם] התורה ודאי שלא התענו כי מי הגיד להם ולא ירד קודם לפי שבו ביום א"ל הקב"ה סלחתי כדברייך וא"כ הני ענויין כנגד מי (ובספרי החשוב אצלי צרור החיים' כתבתי טעם טוב שנראה שהוכרח מרע"ה להתעכב מ' יום לשתדבק ותתעבר התורה שבתחתונים בעה"ז כעצמים בבטן המלאה קחנו משם כי שלחתי להדפיסו לווינצייא יע"א ומשום הכי לא פטרו הקב"ה למשה מיד כשראה שהיו רוצין לעשות העגל) וכן גבי תשעה באב שהוא יום ענות אדם נפשו ולהתאבל על חורבן בית מקדשנו וא"א להתקיים בלא שיאכל האדם ואם לא היו גוזרין תענית בט"ב האכילה בו היה ראוי לאכול תמרורין וכיון שצריך להתענות בו ואין היכולת לקבלו בלא אכילה ראוי הוא שיעשנה כמו שהיה ראוי לעשות בט"ב עצמו והו"ל כאלו התאבל ח' וט': ולענין אם יאמר משחשכה נחם גם עננו נראה שיאמר דומיא דההיא שכתב הטור סי' רע"א וגם הרא"ש שאם גמר סעודתו מבעוד יום וקדש עליו היום מזכיר של שבת מידי דהוה אמי שלא התפלל בע"ש מנחה מתפלל שתיים של שבת כש"כ הכא דכמו שהוכחנו היא סעודה הבאה לשם ט"ב: ומטעם זה צ"ע אם בעט"ב עצמו יאמר נחם וכן כשחל ט"ו באדר בשבת לדידן אם יש לאמר על הנסים בסעודת יום א'.

(ע"י לעיל סי' מ"ו באה"ט ושער"ת ס"ס תקנ"ב) : קל"ז) שאלה בפ"י דברי הרמב"ם (פ"ה דתעניות ה"ט) מימינו לא אכלנו אפי' תבשיל של עדשים בעט"ב אא"כ בא בשבת: תשובה כמשמעו שבשבת היה אוכל תבשיל של כל דבר ושאר ימים לא היה אוכל אפילו

עדשים ומה שפירשו שבשבת היה אוכל עדשים שבוש הוא שאם התירו למלאת כריסו
בשרויין שלא לעורר אבל בשבת כש"כ שאין לאכול מאכל אבלים.

ואעפ"י שבשר ויין רשות אם רגיל בהם ונמנע משום אבל לאו שפיר עבד וכמש"כ הטור
(בס"ס תקנ"ב) ויכולה היא שבת שתחזירנו לקדמותינו כאז"ל (שבת קי"ח:) אלמלא
שמרו ישראל שבת א' וכו': קל"ח) יש בש"ע (או"ח) סי' תקנ"ט באיזה נוסחאות
שמתחילין אם חל ט"ב בשבת אין אומרים צדקתך באותיות גסות כסבורים העם שהיא
סברת מהר"י קארו ואיננה אלא דעת מהרמ"א ובכתב דק של הגה כתוב בש"ע שלי
דפוס הנוו"א כי כן דעתו בר"ה וביה"כ שחל להיות בשבת (בסי' תקצ"ח ותרכ"ב) ובס"ס
תקנ"ב כתבו ג"כ ההגה.

אבל דעת הש"ע להיפך כמ"ש שם ועיין מ"ש ב"י בשם הר"ן ביה"כ שהוא יום עינוי
וכ"ש בט"ב שחל בשבת ואי איקרי מועד גם ר"ה ויה"כ איקרי מועדי ה' ואין תלוי במה
שאינן נופלין ע"פ דבר"ה ויה"כ נמי אין נופלין ואנו אומרים צדקתך: קל"ט) שאלה מה
טיבן של איזה קינות שאומרים בט"ב: תשובה יש מהן ראויות ליאמר ומעוררין בכי
והספד ויש מהן שאין נכון לאומרן כגון הגמול הזה קוינו נראה כקורא תגר וכמתרעם
על מדותיו ומה גמול היה לנו לצפות אחרי אשר הרענו את מעשינו ולולא חסדיו שהפליא
עמנו אזי חיים בלעונו עוונותינו גם אותה של אליכם ע"ק אשאל מכם שאלות אותם
שאלות יש לשאלם לתינוקות כמו בליל פסח ולא לפני קהל וע"ק שכדי להטעים מה
נשתנה הלילה הזה מכל הלילות סדר דברים תפלים מבלי טעם מה הוקשה לו ממה שאנו
עושים בליל פסח לליל ט"ב הלא כבני כושיים אנחנו בזה ובזה עד ירחמנו עושנו אלא
ש'רמוז שאנו שמחים במצות עושין הכנות רמז לגאולה העתידה אבל במה שאנו בו כל
כך גולין אנו בפסח כמו בט"ב ולכן יש נותנין ביצה קשה בסל של מצוה לרמוז לט"ב
ולעתיד לבא בע"ה יותר נהיה שמחים בט"ב מבפסח ומ"ש עתה לא נוכל להתפלל צריך
להגיה לפי דרכו לא נוכל להלל ואין בו ממש קינה היא וקוננוה: והרוצה לתקן שלא
לאבד הנועם יאמר להפך בני הגמול הזה קייתי הלה' תגמלו זאת.

וישראל משיבים מה נעשה ששאור שבעיסה מעכב וגוים שנשארו בינינו המה הממונו
ורוב טובה שנתת לי אוי לי כי מריתי כי במקום שהיה לי להחזיק טובה להב"ה נהפכתי
וכו' וכעז"ה: טעם לומר ואתה קדוש בליל ט"ב אמר לי הח"ר יוסף מולכו נ"ע משום
דאמרו רז"ל (סוטה מ"ט.) עולם מתקיים אקדושה דסדרא והיא במקום תורה שאסורה:
ואני המני"ח שמעתי מבנו הרב הכולל החסיד מורינו כמהרי"ע מולכו נר"ו שהוא רמז
לגאולה כדי שלא יתיאשו העם ובפרט לרמוז לידת המשיח וכיוצא נמצאת נתקנה על
נכון: וטעם שאם חל במ"ש אין אומרים ויהי נועם הוא משום דעל הקמת המשכן נתקן
ועתה חרב בעוונתנו (עי' ט"ז סי' תקנ"ט ס"ק ג'): מרי הרב מ"ז ז"ל היה חוכך להחמיר
ולאסור לשמשי בהכ"נ שלא יסירו בשבת אחר המנחה הספסלאות והתיבה כדי לפרוס
המחצלאות כיון דקי"ל דאפי' כלי שמלאכתו להיתר אינו ניטל אלא לצורך גופו או מקומו
או שלא יגנב וישרף אך עתה שאינו לדבר א' מאלו מנ"ל דשרי ועוד נראה דיש לאסור
מטעם טרחא דאפי' בקופות של תבן ואפי' לצורך חששו (שבת קכ"ו:) לפנותו דהתם
לצורך שבת גופיה דכל לצורך חול אין להתיר והא ראייה (שם קי"ג).

ובתוס' ד"ה מקפלין) דאין מקפלין את הכלי ואת הטלית במנחה בשבת מפני שהוא צורך חול ועיין בטור סי' ש"ב וש"ח וראוי היה לצוות הדבר לגוים מע"ש כדי שיעשו אותו ולא שהשמשים עצמן זריזין הם לעשותו אחר המנחה. הוא ז"ל היה נוהג לשום תפילין בבית בלא ברכה וקורא בהם ק"ש ואח"כ מסירן והולך לו לבהכ"נ ואח"כ מצאתי מנהג זה בכתיבות הקדש להריא"ל ז"ל (עבאה"ט ושע"ת ר"ס תקנ"ה) : מאחר דפסק בסי' תקנ"א ס"ז דאסור לתקן מנעלים חדשים אפי' דאינו דבר חשוב שכן אין אנו מברכין ברכת שהחיינו (ע' או"ח ס"ס רכ"ג) א"כ יש להסתפק על מנעלים של בגד הנקראים ג' אפיניס אם עשאים חדשים מבגד חדש אם מותר לחנכם וללובשם הפ"א בט"ב : ואפשר שכיון שהוא זכר אבילות בלבד שיהי' מותר וטוב הדבר לחנכם ביה"כ והמחמיר תעב"ט (ע' זכ"א או"ח אות ט') : ולטיבן של הקינות ראיתי אני המני"ח שנתיסדו על פי הקדמה זו דידוע ומפורסם הוא שאף שהצרות והרעות הבאות על האדם אי אפשר בלי שירגישם האדם ויצטער עליהם עכ"ז שש ושמה שקט ושאנן מפחד רעה בבוא עליו כל מין צרה אפי' קטנה תחשב לו לגדולה וכ"ש אם היא גדולה ורעה רבה והטעם ידוע כי הוא דרך טבע ההפכי שיורגשו בעצמם כשיופגשו זה בזה וכמו אם תשים במכה דבר הפכיי לה שירגיש המכה כאב גדול כדמותו בצלמו בבוא הצרה לאיש אשר היה שמח וטוב יורגש ביותר ככה אנחנו בני ישראל בגלותינו שהיינו ברום המעלות לרכוב שמים ולחבק זרועות עולם עד היותנו כאלהים יודעי טוב ורע ועתה בעונותינו ירדנו לתחתיות בעומקא דתהומא רבא וידל ישראל עד מאד והוא מה שאמרו רז"ל (ב"ק צ"ב:) כד הוינא זוטרי לגברי השתא דקשישנא לדרדקי א"כ איפה ע"פ הקדמה זו כדי שיצטער האדם ויורגש בצער שהוא יושב יעלה בזכרונו הטובות והנחמות שהיה לו ועי"ז יצטער ביותר ולכן אפשר דעל זה נתייסדה קינת אש תוקד בקרבי בהעלותי על לבבי דהולך המקונן ומסדר הטובות שהיה לנו בצאתנו ממצרים וההפכים בצאתנו מירושלים וכן עד"ז הם הקינות האמורות לעיל, המזכירים מעלת הבנים על שולחן אביהם ואח"כ הגלותם מעליו דהצרה היא בכפלים ולדעתי שאם אדם ישים עצמו לקרוא שיר השירים אם יקראהו בכונת הלב יצטער ויבכה יותר משעה שהוא קורא ס' קינות כי בלומדו המעלה והרוממות והדבקות והחשק שהיה לשי"ת עם ישראל ועתה בעונותינו שרבו צווחינן.

צווחינן ולית דמשגח בן. יגדל הבכי והמספד ביותר ולכן גם בהשגחתנו מלחמות ישראל וגבורתם במלחמת מדין וכיוצא שי"ב אלף מישראל נצחו לכמה רכבות ואלפים ממדין יהיה ג"כ סיבה להזכיר צערינו ושפלותינו ודלותינו כי קול עלה נידף רודף אותנו עד חרמה עד ישקיף ה' משמים וישיב את שבותינו כבראשונה: ק"מ) מה שכתב הטור (באו"ח סי' תקנ"ט) מר' יעב"ץ שלמד מההיא דר"א בר צדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימין וחל ט"ב וכו' ולא השלמנוהו אפשר דאין ללמוד לזמן הזה דהתם י"ל משום שבה"מ היה קיים ואעפ"י שהיו מתענין בט"ב היה רשות להם כדאמרינן (ר"ה י"ח).

(רצו מתענין אבל בזמן הזה הוא חובה כמ"ש הטור (צע"ק דר"א בר צדוק אחר חורבן הוי כמש"כ הרא"ש רפ"ד דפסחים וכן מוכח מש"ס ערובין מ"א. ור"א ב"ר צדוק בדורו של ר"ג הי' כדאיתא בביצה כ"ב ור"ג אחר חורבן הוי דהא ריב"ז נשיא בשעת החורבן הוי ואחריו ר' גמליאל כמש"כ בס' הכריתות גם מש"כ דבזמן שבית המקדש הי' קיים הי' מתענין בט"ב באב צ"ע דהא דבזמן שיש שלום אין צום כדאי' שם וכ"כ הטו"א דבזמן

שביהמ"ק לא הי' השלוחין יוצאין על אב לפי שלא היו מתענין בט' באב) וצ"ע שם במקומו סי' תק"ן דקאמר והאידנא רצו ונהגו להתענות וסיים דבזמן הזה חייבין מדברי קבלה ותקנת נביאים ומיהו כולם מותרים ברחיצה וכו' וקשה דאם תקנת נביאים הם אין מותרים והב"י הביא רמב"ן דיהיב טעמא דכיון דהם רצו ע"מ כך קבלום אתי שפיר אבל הטור דכתב דמדין תקנה חייבים מי התירם:.

(ע"י בב"ח ובהגהת מהר"ח שם): קמ"א) בענין קבלת תענית יהר"מ שאומרים יש לחוש שמא יאחזנו בולמוס ויותר טוב שלא לומר כלום או שיאמר מה שהביא הב"י (באו"ח בסי' תקס"ג) משם ר"ח. יה"ר שתהא תפילתי ביום תעניתא מקובלתא"נ כמו שהביא בשם אבודרהם יה"ר שתענני בקראי ותרחיב צעדי ותענני בצר לי כלומר אפילו שלא אקרא (ע"י פח"י על קבלת תענית): קמ"ב) הא דיושב בתענית אסור להתראות לרבים שמתענה נראה דהיינו כשמתענה לתקן את נפשו בינו לבין קונו ע"ז נאמר והצנע לכת עם אלקיך ואפילו לבני ביתו יעלים אם אפשר אבל המתענה משום תשובה על עבירות שקדמוהו ונדעו לרבים טוב הוא שיראה להם תשובתו (כדי שלא יחשדוהו שעודנו מחזיק ברשעתו וכדי שממנו יראו וילמדו לעשות הצריכים לתשובה).

(עבאה"ט או"ח ס"ס תקס"ה וברוח חיים למרח"ף שם): קמ"ג קמ"ד קמ"ה) שאלה כיצד ינהגו בענין תרומות ומעשרות בירושלים ת"ו: תשובה מה שהנהגתי הוא נראה יותר בטוח לברך אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות (עיי' עיקרי הד"ט יו"ד סי' ל"ג אות י"ג) ולהרים בתחילה התרומה הגדולה כל שהוא ואחר כך נוטל א' מק' מכל מה שיש שם ואומר זה החלק ממאה שהפרשתי עם ט' חלקים אחרים שבראש הכד הרי הוא מעשר ראשון וזה שבידי הוא תרומת מעשר (והיא עם הת"ג שופכם במקום נקי) ואח"כ מכשיר את השאר אם הוא דבר יבש משום שאין פודין מ"ש טהור בירושלים ואומר (הרי מעשר שני בצפוניו והוא מחולל על שוה פרוטה ממה שיש לי תוך כ"ס) ובו אני לוקח מעט אוכל ושורפו או קוברו וזה האוכל אין צריך שיהיה בו שוה פרוטה דבשלמא בתחילה דכתיב ביה ונתת הכסף צריך שיהיה בו ש"פ אבל בכל [אשר] תאווה נפשך אעפ"י ששוה כל דהוא מטעם דאין אונאה להקדש ובזמן הזה אין קפידא כדשמואל (עירוכין כ"ט).

(: וזה מן היין שנעשה מן הענבים הלקוחות מן הגוי שבצרון ע"מ לידרך אבל מן הגדל בגינה קטנה שיש לי אני מברך אקב"ו להפריש ת"ג ונותנה לכהן והוא קוברה במקום טהור ואח"כ עם תרומת מעשר. ואח"כ אני נותן מעשר א' ללוי והוא מברך אקב"ו להפריש תרומת מעשר אח"כ אקב"ו להפריש מעשר שני וכו': ודרך זה בגלקח מן הגוי יות' נכון שאם יטול תרומה ותרומת מעשר כא' אפשר שלא יוציא השיעור וכשהוא נפטר מת"ג ויקח א' מק' ואח"כ ט' חלקים שבראש הראויים להיות מעשר א' שבין זה שבידו ובין מה שקורא שם יכוין שיהיה שם כל מעשר א' הראוי לכל ואח"כ אומר שזה שבידו יהיה תרומת מעשר ויכוין שאם אין במה שבידו כדי שיעור תרומת מעשר שמה שיש למעלה עפ"י הכד ישלים ואם אירע שאין במה שבידו כבר קרא שם ג"כ למה שעפ"י הכד ואפי' ישאר שם וישתהו הו"ל ספק מדומע ובטל ביותר הרבה מא' ומאה ואריך: ובכל שנה אני מתנה ואם השנה מעשר עני מה שאמרתי שהוא מ"ב הרי הוא מ"ע ופודה אותו בשווי לעניים: ואם הוא שדה ישראל צריך ליתן המעשר ראשון ללוי

משלם והבא לצאת ידי ספק יקנה ללוי כל חלק המעשר שלו ויקרא לו שם במקום ידוע והלוי יפריש תרומת מעשר ממקומו הראוי ואם באולי נשתייר מעט יכוין כדלעיל: קמ"ו) נראה דלי"א שהביא הב"י (באו"ח) סי' קפ"ה דאם ברך בלבו יצא מי שיש בידו ספק ברכה דמספקא לא יברך ויש לו להרהר בלבו לצאת כפי הי"א ולא ישאר בספק ברכה ואפשר דבזה נוכל לתקן לשותה משקין בתוך הסעודה דיברך בלבו ודיו משום ספק אם צריך ברכה או לא ואת"ל צריך ברכה ספק או הלכה כמ"ד אם ברך בלבו יצא והוא מתהפך: ויש לתקן בזה ג"כ ס' שנולד לי אם מה שמחזירין אותו כשנסת' אם ברך ברכת מזון אי הוי כשאכל שיעורא דאורייתא (עי' זכ"א או"ח ב' ד"ה סי' קפ"ד וטו"ז או"ח סי' ס"ב וישו"ע שם): וא"ל דגם ברכה בלב שא"צ הויא לבטלה דלא תשא משמע כמו (תלים ט"ז) ובל אשא את שמותם על שפתי (עי' בס' הגיד מרדכי דצ"ד שחולק ע"ז) והר"ן פרק בתרא דר"ה גבי אין מעכבין את התינוקות וכו' פ"י בהדיא דברכה שא"צ הויא מדרבנן (עי' מג"א ס"ס רט"ו) משמע דאין איסור דאת ה' אלהיך תירא ולא תשא אלא במזכיר שם מן השמות ללא צורך.

ועין מש"ל סי' קנ"ט (ובח"א ס"ו) דמשמע דהרהור כדבור (עי' בס' גן המלך סי' כ"ג): קמ"ז שאלה מי שאכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית אחר בתוך אכילת פרס ולא היה בדעתו כשברך על הראשון מהו: תשובה אפשר ללמדה מההיא דתנן פ"ג דכריתות (דף י"א.) שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב משני מינים פטור ע"ש ובגמרא ואפשר דכיון שיש שיעור אכילה במעיו יברך באחרונה (עי' מג"א סי' ר"י ס"ק א' ובאה"ט סי' קס"ח סקכ"א): קמ"ח מה שהביא הב"י (באו"ח) סי' קצ"ה (ועי"ש בבאה"ט ס"ק ב') בשם הר"ר יונה שאם רשות הרבים מפסקת ביניהם נראה דאין מצטרפין בשום ענין צ"ע במכות (ו':) שנים [רואין אותן] מחלון זה] שנים רואין אותו מחלון זה לענין עדות מצטרפין: קמ"ט שאלה אם ברך על היין בפה"ע מהו: תשובה דבר זה נפתח בגדולים ובמחלוקת שנויה בתשובת מהר"י הלוי ואיברא דכדבריו הכי משמע ומדיוק דברי הר"מ שהביא מתוספות (ברכות דף י"ב ד"ה לא) ויש לי לצרף עוד לומר דלא יצא ולא מטעמיה דהוא קאמר דברכת בפה"ע לא שייך ביין הא ליתא דיין ושמן שוין הם.

וכשם ששייך בפה"ע בשמן כך שייך ביין אלא נראה דטעם דמילתא דכיון דכל מין, ומין יש לו ברכתו הכללית כגון לפירות האדמה בפה"א ולעץ בפה"ע. יצאו לחם ויין ללמוד בדבר חדש דהיינו שקבעו להם ברכה לעצמן מפני חשיבותה אי אתה יכול להחזירם לכלל שאר פירות דמקרי משנה ממטבע שטבעו חכמים בפרט והוציאום מן הכלל.

זולת בשהכל שאמרו בפירוש (ברכות מ.) (דבדיעבד יצא ומכאן נפשט ג"כ שאם ברך בורא פה"א על הפת לא יצא (עי' מג"א סי' ר"ח ס"ק כ"ב ויד אפרים שם ושד"ח אסיפת דינים ברכות סי' א' אות א' וב' ובאה"ט או"ח סי' ר"ט סק"ד): ק"ן הביא הב"י (או"ח) סי' ר"ב מר' ירוחם בפ"י נובלות שהוא מין פרי ולא נגמר בישולו שהכל וכתב עליו הב"י ולא דק שהרי אמרו בגמרא (ברכות מ:) דנובלות היינו בושלי כמרא ופרש"י כמו שרופי חמה שבשלם ושרפם החום ויבשו ותמרים הם עכ"ל וא"כ אינו ענין לשלא נגמרו בישולם עדיין עכ"ד הב"י.

ועדיפא מינה הי"ל להקשות עליו וכי משום שלא נגמר בישולם מברך שהכל לא יהיה אלא משהוציאו פרי יש לברך בפה"ע כמו בשאר אילנות חוץ מבוסר וכו'. אלא שכוונת ר"י למה שפירש רש"י במלות שונות שמחמת שלא נגמר בישולו הטבעי יבא השמש ושורפו וזהו דרך טבע כאדם בקדוח עליו אש הקדחת אם לא ימצא לחות שרשי שיסבול חומו ישרף מעט והיה לעץ (עי' ט"ז סי' ר"ד ס"ק ג' ויד אפרים שם): קנ"א שאלה מ"ש הרא"ש דמים שמבשלים לחולה מברך עליהם שהכל קשה ומאי שנא ממיא דוכלהו שילקי (ברכות ל"ט).

(ועוד אי מיא דשלקי כשלקי הוי כבוש כמבושל לענין זה: תשובה אפשר דכיון שהם קשים אין מוציין כל תמציתם כמיא דשלקי: ולענין כבוש כמבושל יש להסתפק משום דמצינו. (עי' תוס' יו"ט פ"י דתרומות מ"י ובתוס' רעק"א רפ"ו דנדרים) [שלוך דהוא יותר ממבושל ויש שלוק כל דהו ואי מיא דסלקי הוי הרבה ממבושל לא אמרו כבוש כשלוך מיהו מסתברא דכבוש נמי הוי כשלקי וכן הרופאים קורין לכבוש אינפוזיו"ן ויוצא לפעמים יותר תמצית מן הבישול: קנ"ב) אוכל דבר איסור מפני הסכנה אם מברך: הביא הב"י סי' ר"ד בש"ר ירוחם דלא יברך והביא להפך מדברי הרא"ש שכתב דאוכל ביה"כ מברך ונראה דאין זה נגד דבריו דהתם הוא אוכל היתר ביום אסור אבל אוכל איסור נפשו קצה דומיא (או"ח סי' שכ"ח סי"ד) דשוחטין לחולה בשבת כההיא (תרומות פ"ו מ"ג ובסמ"ע סי' רל"ד סק"ד) דהמאכיל את פועליו תרומה ומה שהביא ג"כ מסימן קצ"ו (עי"ש בט"ז סק"א ובישו"ע) דהראב"ד והרא"ש סברי דאוכל טבל מברך אפשר דהתם מיירי שאוכלו במזיד וטעמא טעים ועוד סוף סוף טבל מאכל של ישראל הוא שיבא לכלל היתר אבל אוכל איסור מחמת שהוא אנוס קץ בו ואינו טועם בו דבר שהנפש נהנה ממנו (עי' שו"ת חיי ארי' סי' כ"ד): קנ"ג) שאלה מי שנטל טלית ע"מ להניחו וברך עליו וקודם שסיים הברכה נאבד מידו אם יש לו תקנה: תשובה אפשר שימשוך בברכה וילך למקום טלית או תפילין ויסיים אקב"ו להניח תפילין או ציצית (עי' באה"ט או"ח סי' ח' סקט"ז ובשער"ת ומוצל מאש לר"ח אלפנדרי סי' י"א ולק' סי' רי"ח) ועיין מש"כ (לעיל סי' קמ"ט) גבי אם אמר בפה"ע ותוך כדי דבור סיים בפה"ג: קנ"ד) שאלה למה ברכת שלש אינה פוטרת מעין ג' וכ"ת דאין ברכה חשובה פוטרת לפחות הרי הביא הטור סי' ר"ח משם הרא"ש דאם בירך על הענבים בפה"ג יצא מידי דהוה שאם ברך על פרי העץ בפה"א יצא ועוד ברכת מזון פוטרת תמרים ויין דמיון זייני ועוד מ"ט לא התקינו לפועלים מעין ג' דהא כתב הרמב"ם דשלש ברכות אסמכתא דמן התורה בברכה א' סגי וכשם שקצרו התפילה בהבינו וברכה מעין שבע למה לא קצרו ברכת המזון: תשובה ואמאי לא תהוי תיובתא ההיא דברכת שלש להרא"ש דהא חזינן דברכה חשובה דנתקנה על דבר גדול אין לאומרה על דבר קטן והו"ל למברך ברכת מזון על תאנים וענבים ורמונים: מיהו איכא למימר לדעת הרא"ש דהתם לא שייכא ברכה דמזון על אלו והו"ל כמי שבירך נותן ר"ט בפירות על פרי שאינו מריח.

מיהו קשה מההיא דתמרים ויין וכי הני זייני טפי מלחמניות: ועל השנייה אני אומר דכיון דברכת המזון מן התורה על כל פעם שהוא אוכל לא רצו לקצרה ודי במה שהקילו להם משלהם אבל תפילה בכל יום אינו מן התורה ומשום טירדא דאורחא קצרוה: ולראשונה י"ל דאם היתה פוטרת ברכת שלש למעין שלש הרוואה אומר דפת גמור הוא ויבא לאכול

פת בלא נטילת ידים (עי' באה"ט או"ח שם ס"ק כ"ב): מדי עברי בהלכות ציצית מצאתי להרא"ש שם שמביא דעת ר"ת דכיון דהותרה ציצית בכלאים מותר בין ביום בין בלילה בין לאיש בין לאשה מדבריו למדנו דהותרה שבת ולא דחוויה דכולן מטומאה בצבור למדנו בפסחים (דף ע"ז ועי' כ"מ רפ"ב דשבת) והפריז על המדה דבסוברין היינו אפי' למ"ד הותרה היינו דוקא כל שהוא לצורך החולה כגון שאין צריך אלא לגרוגרת א' והביא שנים (עי' רשב"א פ"ק דחולין ט"ו: ור"ן פ"ב דביצה) אבל לא שהותרה לגמרי ולדבריו דמתיר תכלת בלילה ולאשה הא דאמרין (חולין ט"ו:): גזרה שמא ירבה בשבילו אתיא כמ"ד דחוויה היא שבת דלמ"ד הותרה (עי' ברשב"א הנ"ל הובא בב"י או"ח סי' שי"ח שכ' דגזורה שמא ירבה בשבילו היינו אחר שיתן הקדירה על האש ירבה והוא חיוב סקילה אבל קודם שנותן על האש אינו רק איסור דרבנן עי"ש) כי היכי דכיון דהותר בגד זה לאיש ביום הותר גם בלילה ולאשה אע"ג דחשבינן לה בפרק במה אשה (דס"ב).

(נשים עם בפני עצמם. ה"נ נימא מגו דהותרה שבת זו בשביל חולה הותרו כל ישראל דכולן חייבים לרפאתו וק"ו הדברים ומה אשה דלא שייכא בציצית ועם בפני עצמה היא כיון שהותר איסור הותר נמי בשבילה.

כל ישראל דשייכי לחולה אינו דין ששבת זו הותרה להם ואי אפשר שלא יהא איזה חולה במדינת הים א"כ הותרה שבת וי"ל דהבערה תוכיח שלא הותרה אלא במקדש מדכתיב לת"א בכל מושבותיכם (שבת כ') אף אני אביא חולה שלא הותר אלא לו בשעתו. דכי פרכת נילף מינה איכא למימר מה לשבת שכן כרת תאמר כלאים שהם בלאו.

מ"מ קשה הדבר לשמעו וכבר הקשיתי על ראיות שלו בלחם הפנים' שלי ע"ש (עי' ראב"ד פ"א דתמיד ושאג"א סי' ל') ולדבריו צ"ל דישאל שאכל מליקת העוף יהא פטור משום נבלה כיון דהותרה לכהן ובסוף פ"ז דזבחים (ס"ט:): תנן דאין מליקתה מטהרת את טריפתה מטומאתה א"כ אין למליקה דין שחיטה וה"ה דלא פקע שם נבילה מינה מיהו י"ל דשאני כלאים דלא נשתייר איסורא עליה אבל מליקת העוף דאכתי אסור משום קדשים לזר לא פקע איסור נבילה מיניה (עי' יבמות ל"ב:): הנה הרמב"ם (פ"ב דשבת) סבר דחוויה היא שבת וצ"ע היכא מייתי ההיא (יומא פ"ד:): דלא יעשה על ידי קטנים וכו' דהיא על כרחין אתיא כמ"ד הותרה שבת דאל"כ היכי שרו רבנן מטעם שמצרפין לדעת אחרת לחלל שבת בקום עשה אבל למ"ד הותרה שבת אתי שפיר כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם כמש"כ הרמב"ם מיהו לטעמא דשלא יאמרו שאין לחלל שבת על החולה שיש בו סכנה אלא ע"י אלו וכשיבא לידם ולא ימצאו גוים או קטנים לא יתעסקו בו ישראל אפי' תימא דחוויה היא שבת אתי שפיר דסוף סוף מצי למיתי לידי סכנת נפשות ותנן ביומא (פ"ג).

(גבי נפלה עליו מפולת ספק הוא שם וס' אינו שם ס' נכרי ס' ישראל דכל ס' וספקי ספקות מחללין עליהם וצ"ע בהרמב"ם. וז"ל הרשב"א סי' תרפ"ט וכמדומה שהלכה כמ"ד שבת דחוויה היא ולא הותרה מ"מ כל שאין שם נבילה אמרינן לגוי לשחוט כיון

שהיא דחוייה אצלו ותדע לך שהרי שנינו בברייתא אין עושין דברים אלו לא ע"י גוים וכו' והכי איתא בשתי נוסחאות דפוסקים שלפני.

וקשה לנוסחא זו דהיכי מייתי ראייה מברייתא שאומרים לגוי דמדקאמר אין עושין ע"י גוים מכלל דאיתנהו תמן ולנסחת ב"י (או"ח סי' שכ"ח) דהעתיק אין אומרים לגוי קשיא דמה טענה היא כיון שהיא דחוייה אצלו אדרבה משום הכי הוה לץ לעשות ע"י גוי (ע"י בס' לימודי ה' סי' פ"ט) ועוד דע"כ צריכין אנו בביאור שמצטרפין לדעת אחרת גבי קטנים וגוי כדי שלא יאמרו אין גדול מחלל שבת במקום סכנה ואיכא לתא דפקוח נפש וא"כ אמאי יהבינן ליה נבלה הא נמי יאמרו חולה שיש בו סכנה אין מחללין עליו שבת אלא אם יש שם נבלה יאכל ואם לאו ימות ואפשר בזה דכשיש שם נבלה יאמרו לאו משום שאין מחללין אלא מפני שהיא מזומנת ואטרוחי בכדי לא טרחי אבל משהוצרך לחלל ומניחין הגדול משום הנך יש לחוש ושיעור דברי הרשב"א כך כיון דמכח ההיא גזרה דברייתא דחוייה אצלו אין לעשות ע"י גוי וכו': ולענין מעשה נראה כל דבר דאיכא למיחש לטירוף דעת החולה אם אין עושין לו כל צרכו עושין מיהו לקיים דברי רבותינו ז"ל היה נראה שיטפל הגדול בדבר שהוא משום שבות כגון שיוליך המחיתה שהבעיר הגוי או יקח נר בידו או יסיר הקדרה מן האור וכיוצא בזה (ע"י בלימודי ה' סי' פ"ט הנ"ל) והשאר ע"י גוים ע"י קטנים וכיון שרואין אותו שמחלל אין מבחינין בין דבר קטן לגדול דהיכא דאפשר למעט בתורפא ולא יהא שום בית מיחוש דנפשות אפי' אחר אלף ספקות עושין.

מעשה באשה א' בשכונתנו שהית מקשה לילד ונשים מקטרות אותם בדברים שאין בהם ממש ולא מחיתי בהן שלא תטרף דעתה: זה לשון הרמב"ם רפ"ב (דשבת ה"ג) כשעושין דברים הללו אין עושין לא ע"י כותים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים ולא ע"י נשים נראה דהכי הוה גריס בברייתא ואין להגיה גוים במקום כותים דבמשנה.

ובברייתא היכא דמיירי בכותים היינו קודם שגזרו עליהם והרמב"ם נגרר אחר גרסתו בברייתא ונראה דנקט כסדר דכותים גריעי מקטנים אשר לא מזרע ישראל הם. וקטנים לא באו לכלל מצוות ועבד אע"פ שאינו מזרע כשר כיון שמחוייב במ"ע כנשים ובשמירת שבת והוא נתון תחת ישראל ואין רבו מניח לו לעבור על המצוות ועדיף טפי מכותים דאמרינן בעלמא (חולין ד').

(כל מצוה שהחזיקו בה כותים משמע דהיו פוקרין בשאר ועדיף מקטן דזה חייב במצות וזה אינו חייב ונשים עדיפי מעבדים דחייבות ונזרעו בקדושה. ולא מבעיא קאמר.

והשתא מתורץ מה שדקדק הכ"מ דטעמא דשלא תהא קלה לא שייך בכותים ולא בקטנים דבכותים מיירי קודם שגזרו וקטן דילמא אתי למסרך כההיא (עירובין דף מ': ובתוס' ד"ה דילמא) דכוס לתינוק ואפי' למאן דלא חייש התם דמשנה לשנה ומזמן לזמן אבל הכא לשבת הבא יחלל וכן לשבת אחרת כי אין זמן לשכחה: שם בגמ' (שבת קנ"ג).

(מייתי דאם אין שם נכרי ויש שם חמור חש"ו אחמור מנח ליה אחש"ו לא מנח הני אדם האי לאו אדם חרש ושוטה לשוטה [חרש] וקטן מאי א"ד לחרש יהיב וא"ד לקטן

יהיב והרמב"ם בפ"ו לא הביא חילוקים אלו נראה דלטעמיה אזיל כמש"כ לתת טעם לדבריו דאף בקטן איכא טעמא שלא תהא קלה מיהו אכתי קשה דהול"ל חרש ושוטה.

שבתי וראה דבפ"ך מייתי לה וחוזרני בי דטעמא שלא תהא קלה לא קאי אקטן וא"כ שפיר צריך להגיה גוי במקום כותי ודרך המדפיסין באיטליא לעשות כן אי הכי קשיא על הרמב"ם אמאי לא יהיב טעמא לגוי וקטן וקשה הדבר לאומרו שהניח על פה האי טעמא אחרינא דשלא יאמרו. ועוד אי איכא האי טעמא דכולל לכולהו אמאי נקט פלגא: נוסח הברייתא דגריס הרי"ף ואין עושין דברים הללו לא ע"י גוים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל ואין אומרים לעשות דברים אלו לא ע"י נשים ולא כותים מפני שמצטרפין לדעת [אחרת] והרמב"ם במקום כותים גריס עבדים.

וי"ל דהרמב"ם ז"ל מפרש טעמא דגוים וקטנים קטן משום דאינו יודע לאמן ידיו לשמש חולה שיש בו סכנה וידחנו או יתשל להביא לו או יכעיסנו וגוים דחשודים על ש"ד כדאמרינן (ע"ז כ"ה:) שלא יתלוה עמו בדרך. ויבעט בו או ישקנו סם המות ולא ידברו עליו כי כבר הוא מסוכן ואלו הטעמים שכל אחד יכיר בהם לא הוצרך הרמב"ם אלא בטעם שהוא חוץ לשכל א"כ דמשום שישמשו לחולה כהוגן נשים ועבדים מ"ט לא דרכן של אלו לשמש ומשני שלא תהא שבת קלה בעיניהם ודייקא לישנא שפיר דמתרי טעמי נגעי בה גם תיבות ואין אומרים ודוק ומטעם זה אסור שיטפלו גוים וקטנים ואפי' בחול אפי' להביא לו הקערה וצריך שמירה לגוי והרי"ף דגריס כותים אפשר דמספקא ליה אי גרי אמת הו או גרי אריות ולדידיה אפשר שישמשהו עבדיו שרגיל בהם ויודעים ווסתו ואולי אם ישמשנו אחר שאינו יודע יכעס ויסתכן יותר והטור לא העתיק אלא קטנים גוים ונשים משמע דעבדים שרי.

ואם מיירי הרמב"ם בכותים בזמן הזה נפשטה שאלתינו אי ס"ל להרמב"ם דלכל דבר עשאו כגוים דהכא משמע דהא דעשאו כגוים היינו להחמיר כמשומד לע"ז ומחלל שבתות וכן נוטין הדברים שכתב רפ"ג שאכלו ז"ל והכותי מן הגוים שהביא מלך אשור מבבל ומכותא ויושב אותם בערי שומרון ואת ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים אבל באורך הימים למדו התורה והיו שומרים תורה שבכתב וכל מצוה שהחזיקו בה היו מדקדקין בה יותר מישראל והיו מאמינין בהם ישראל בקצה מצות עד שבדקו אחריהן ומצאו להם דמות יונה בראש ה"ג שהיו עובדין ומאז עשאו כגוים גמורים לכל דבריהם עכ"ל.

ממש"כ שבאורך הימים למדו התורה והיו מאמינים בהם משמע שנתגירו לגמרי אלא שאח"כ פקרו בדברי סופרים ובקצת מצוות שאל"כ היאך היו מאמינין בהם באיסור והתר וכי גוי שישמור קצת מצוות נאמינהו וכיון שכן כשחזרו ומצאו דמות יונה הו"ל כגר שחזר לסורו שאם קדש קדושי קדושינן כדאיתא בהחולץ (מ"ז:) ובספ"ח שם כתב שכל מה שנזכר במשנה מנאמנות הכותים לא נאמר זה אלא קודם שחקרו עליהם אבל משחקרו ומצאו אשר זכרנו עשאו פחותים מן הגוים וצ"ל דהאי פחותים מן הגוים (וא"ל לענין ענית אמן גרע כותי מעכו"ם דאחר עכו"ם עונין ואחר כותי אין עונין כדאי' בירוש' עב"י או"ח סי' רט"ו דהא הרמב"ם ס"ל דגם על ברכת עכו"ם אין לענות אמן)

לענין הא דאמרינן (חולין י"ג:) גוים שבחו"ל לאו עווע"ז הם אלא מעשה אבותיהם בידיהם.

והקלו בזה לענין לפני אידיהן ולאילו החמירו כעובדי ע"ז גמורים אבל לענין קדושין הניחום כדין גר. ואם נבאר דבריו דפחותין מן הגוים לכל דבר קאמר וגריעי מגר שחזר לסורו מ"ש י"ל דמחלוקת שנויה (בקדושין ע"ה:) למ"ד גרי אריות היו כיון שלא באו אלא מחמת יראה והוכיח סופן על תחילתן י"ל דאע"ג דטבלו והחזיקו יותר מישראל באיזה מצות לרמות את ישראל היו עושין וראיה שפקרו בד"ס ולא החזיקו בכל המצות ואם היו גרי אמת היו מדקדקים יותר מישראל כמש"כ התוס' פ"ג דקדושין (דף ע:): בשם ר' אברהם הגר.

אבל גר שבא מעצמו בלי הכרח ודאי גמר בדעתו להתייחד ואע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מ"ד.): ולמ"ד גרי אמת הם י"ל דיש להם דין גר שחזר לסורו ומפני שהדבר ספק הוה עובדא ואצרכה גט רב יהודאי ומר רב שמואל ריש כלה כמ"ש הטור [אהע"ז] סי' מ"ד מדקאמר ואצרכה משמע מספק דהרי מוכח באותו סי' דהיכא דאיכא קדושין ודאי אומר הרי אלו קדושין גמורים: (עי' בח"א סי' קכ"ו).

וש"ך יו"ד סי' קנ"ט סק"ה) והרמב"ם אחר שמסר לנו בחבורו כלל שהכותים כגוים גמורים לא הזכירם עוד כלומר דין גוים יש להם לכל דבר עם הכלל: ונ"ל דהא דנקט כותים בהיא סרכא דברייתא נקט ולא דוקא: מנוסח הברייתא שהעתיק הרמב"ם נולד לנו ספק דכיון דאיכא מדרגות במקום חולי שאינו של סכנה שצריך ישראל לחלל כדינו בשבותין אם יתן בהדרגה לאחד מאלו אם אין קטן יתן לעבד כההיא דמי שהחשיך (קנ"ג).

(להרמב"ם לא תיבעי לן דטעמא שלא תהא שבת קלה בעיניו דלא שנא (מיהו תיקשי ליה ההיא דהנותן כיסו לנכרי אין שם נכרי יתן לקטן) כי תיבעי לן למ"ד לא ניתן שבת לידחות אצל פיקוח נפש אלא ע"י אלו ונראה דה"ה דלאו כולהו ידעו שאין סכנה ויאמרו אין שבת נדחה אבל חולה וכן בכל דבר איסור: קנ"ה) דקדקתי בכתבים דהא דחביב קודם או מוקדם בפסוק כשישנם לפניו ואין קפידא לאכול זה קודם זה אבל אם דרך אכילתם ע"פ.

הרפואה או ממנהג בני אדם להקדים זה לזה כגון לאכול פירות ולשתות אחריהם אין שם דין קדימה ואמרת זה לפי דברי התה"ד שהביא הב"י סי' רי"א דאלת"ה קשיא: קנ"ו) מה שדחה ב"י או"ח ר"ס רי"ב דברי הכלבו שנסתפק הא דעיקר פוטר הטפלה אי הוי נמי מברכה דלאחריה וכו' ה"ל לאתווי מתני' פ"ו דנידה (נ"א:) כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו הרי בהדיא שאין לברך לאחריה מאחר שלא ברך לפניו.

ויש שם ברישא דתני ויש שטעון ברכה לפניו ואינו טעון לאחריו וקא טרח למשכח מידי לאתווי. הול"ל לאתווי אוכל פחות מכשיעור.

וי"ל דבאורייתא לא קמיירי ועי' לעיל סי' י"ח: ולדעת שאומרים דלברכת בורא נפשות לא בעי שיעורא עתו"ס ברכות ל"ט. ד"ה בצר) א"ש קצת דלא מייתי ליה משום דלא פסיקא ליה לומר אוכל פחות מכשיעור דהא איכא מילי דבעי שיעורא ואיכא דלא בעי ולמ"ש דבאוכל מליח ופת עמו אם שבע מן הפת טעון ברכה לאחריו אין להקשות דהתם

הרי הוא מברך שהכל בשביל מליח ואפי' את"ל דנפטר בברכת פירות אכתי מיקרי יש ברכה לפניו: קנ"ז) ירושלמי ר"פ הרואה רב אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר אין צריך.

צ"ע אם כללא דהלכה כרב באיסורי איתיה נמי בירושלמי ואין ראייה מההיא (ברכות נ"ד:) דברייך רחמנא וכו' דהתם תירץ ואיכא לתרוצי דאמר נמי אתה ומסתברה דאיתנאי נמי בירושלמי דכיון דחזי ליה דבקי באיסורא טפי מדשמואל אית לן למימר דבכל דוכתא הלכה כוותיה ולא דמי לכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו דהתם בדקו ומצאו (נדפס בספר תחילת חכמה): קנ"ח) שאלה כלי שיש לו ב' פיות או צנורות קטנות א' גבוה מחבירו אם מותר ליטול מן העליון ובכלי שניקב שאמרו (סי' קנ"ט ס"ב) שיטול מן הנקב ולמטה איך אפשר שיטול ולא יעברו המים מן הדופן שאינו חשוב כלי.

תשובה כלי העשוי מתחילה לכך לא מבעיא דאפי' דרך הפה העליון מותר ליטול דהא כיור היו לו י"ב דדין (יומא ל"ז.) ולמ"ד בידי אדם נמי אי אפשר לצמצם (בכורות ח"י.

(אפשר שהיה א' למעלה מחברו וא"ת דהתם לא בעי כלי הרי הכלים שלנו שקורין אגוה מאג"ל שיש להם ברזא ואנו נוטלין מהם והוי כההיא דפ"ד דכלים שולי קורפיות) אבל כלי שניקב יש לומר שאם יעלו המים על הדפנות שלמעלה מן הנקב ומשם יבוא לנקב דאין להכשיר אבל למצדד אצודדי ליכא למיחש שאין לצמצם שיהיה בכל הכלים המשפך שוה ושתהא שפה לפיו סביב שוה בעיגול (עבאה"ט או"ח סי' קנ"ט סק"ב ופח"י ע' נטילה): קנ"ט) שאלה השומע ד"ת אם צריך לברך.

תשובה נראה דמאחר דשומע כעונה (סוכה ל"ח:) יש לברך מידי דהוי אשומע שופר ומגילה. ואפי' לדברי אגור דהביא ב"י סי' מ"ז (ס"ד) דהרהור לאו כדבור דמי ושאין לברך התם הוא דליכא שומע ומשמיע כ"ש דאפשר דההיא לאו דסמכא דלאו מר בר רב אשי חתים עלה [עי"ש בישוע"ק ס"ק ד'] דהרי אמרו (ברכות כ"ד:) אסור להרהר בד"ת במקום הטינופת ואנו מברכים לעסוק בד"ת וכי היושב כל היום ולומד ומעיין ע"י הרהור לא מיקרי עוסק בתורה ושאני ק"ש דכתי' ודברת במ ואפ"ה אם קרא ק"ש בלבו יצא כגון אם היה אנוס וכו'.

ובס' לחם פנים' א"ח סי' פ"ה הוכחתי דרבינא דס"ל דהרהור כדבור דמי (שם כ':) כר' יהודה קאי דאמר הקורא ק"ש ולא השמיע לאזנו יצא (שם ט"ו.) (וקי"ל כוותיה ובסוגיא שם מוכח בהדיא דלר' יהודה לאו דוקא שהוציא בשפתיו דה"ה ע"י הרהור (עי' בח"א סי' ו') ע"ש והא דנקט הקורא משום ר"י נקט ליה וסוגיין דעלמא שומע כעונה והכי משמע נמי בירושלמי בההיא דאם היה אנוס דהרהור כ"ד (או"ח סי' ס"ב ס"ד) ובהל' ט"ב (סי' תקנ"ד ובמג"א סק"ה) הביא משם אגור ומהרי"ל שאסור ללמוד ע"י הרהור ולא פליגי דהתם משום שמחה ולכל הפירושים המברך לא הפסיד שכל היום חלה עליו חובת לימוד וברכת התורה א"צ ללמוד אחריה מיד וכמ"ש ב"י (סי' מ"ז ס"ט) ע"ש (עשע"ת שם סק"ג ושד"ח כללים ה' סי' ע"ה ומג"א סי' פ"ה סק"ב ודג"מ שם ועי' ס' הגיד מרדכי דצ"ד ע"ג): ק"ס) שאלה למה לא תקנו ברכה על שמיעת קול שיר כמו שתקנו על הריח ועל שמיעת בשורות טובות.

תשובה לא מצאתי לזה טעם מבואר ובספר מטה משה נ"ל שיש קצת טעם ואפשר לומר שכל ההנאות נשאר רושם התועלת בגוף אף משיעבור זמן הפעולה אבל השיר משמח בשעת שמיעה ברוחני ומשיעבור לא ישאר תועלת גשמי והו"ל כדבר שאין בו ממש דמש"ה ריח שאין בו עיקר אין מברך עליו: (עי' מג"א ר"ס רט"ז ושד"ח ד"ח סי' מ"ז אות י"א): קס"א) שאלה אם אשה תברך הגומל.

תשובה למ"ד דעשרה ותרי רבנן מעכב אפשר דאשה לא מיחייבא דכל כבודה ב"מ פנימה. ואפשר דתברך שהחיינו כהיא (ברכות נ"ד): דברין רחמנא דיהבך לן דאם על קניית כלי חדש אומרו (כמבואר באו"ח סי' רכ"ג) על חדוש וקנין גופא לכ"ש ועוד ק"ו מרואה את חבירו (בסי' רכ"ה) אלא שלהודות שבחו של מקום מברך ברבים ולהודות על חסרון מעשהו ושהקב"ה גמל עמו לא בצדקתו תקנו ברכה זו אבל אם אין שם עשרה מי פטרו מלשבח את יוצרו בברכת שהחיינו ועיין בסי' א': אמר המני"ח ועיין בב"י סי' רי"ט (ובבאה"ט ס"ק א') דאין לברך הגומל על הצלת אשתו או שאר קרוביו החביבים עליו ואם בירך גוערין בו דשמא הוא ברכה לבטלה.

ועיין מ"ש הרב בכה"ג ובשיירי: קס"ב) בפירוש הש"ע הוכחתי מלשון רש"י (ברכות נ"ט): דא"ל מת אביו ויורשו דמברך נמי הטוב והמטיב היינו כשלא היה יודע בו מתחילה שהיו לו נכסים ז"ש רש"י ולבסוף הוא אומ' הטוב והמטיב על בשורות הירושה שנשארה לו ירושה מאביו שכן בישרוהו מת אביו ויורשו כלומר הניח נכסים ע"כ.

והכי דייק לשון הרמב"ם מת אביו וירשתו נרא' דאם ידע שהיו נכסים אין לו לברך דמסתמא נכסיו שלו לאחר מותו דאין לחוש שיעבור ויכתוב נכסיו לאחרים דאין רוח חכמים נוחה הימנו (ב"ב קל"ג) ולשון רש"י כפול ומכופל (עי' באה"ט או"ח סי' רכ"ג ס"ק ז' ובח"א סי' ר"ד): קס"ג) שאלה השולח מעו' כסות וכלים בשביל מנות אם יוצא.

תשובה אם יוכל למכרם מיד ולקנות לצורך סעודה מהני דתנן (נדרים ל"ב): אין בין מודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל וכו' ורב מארי שלח לרבה זנגבילא ופלפלי (מגילה ז'): דהנאה המביאה לידי מאכל כמאכל דמי (עי' באה"ט סי' תרצ"ד ס"ק ז'): קס"ד) מציעא דף פ"א א"ר פפא דא"ל שמור לי היום וכו' הקשו דאמאי אמרה רב פפא למילתיה תרי זמני חדא אמתני' וחדא אברייתא.

וא"ת דאמרה אמתני' ומהתם ילפינן לבריתא הול"ל כדאמר ר"פ: ונראה דלבתר דאמר לקמייתא אצטריך לר"פ לדבר על הברייתא כי היכי דתהוי בר סמכא: קס"ה) ברכות פ' כ"מ (מ"ג.) א"ר בר ירמיה (לפנינו הגי' אר"ז א"ר בר ירמיה וכן נדה י"א: גיטין ע"ד. פסחים ל"ו. כתובות ק"ט).

והרא"ש גריס א"ר אר"י ועי' במעיו"ט) מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א"ל ר' זירא והא לא קארח א"ל וליטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא קאכל אלא דעתיה למיכל ה"נ דעתיה לאורוחי קשה וכי לא ראה ר' זירא דבר זה דעל כל דבר יש לברך קודם אלא דעת ר' זירא לאו נראה שבא לומר דלאו שפיר לברך קודם שיריח קצת דלפעמים נסתם חיש הריח מחמת הנזילה ונמצא שברך לבטלה [עי' ריטב"א חולין ק"ו ד"ה א"ר וירושלמי פ' הרואה מובא בש"ך יו"ד סי' י"ט ס"ק ג'.

ולעיל בח"א סי' מ"ח וקל"ט. ובס' מט"מ סי' תרס"ט כ' בשם מהר"ם מ"ץ דאיך יברך זמן על הספירה שמא ישכח יום א'.

ונמצא ברכה לבטלה ובחק יעקב סי' תפ"ט סק"ו. [ולא חש ר' זירא להשיב לרבא בר ירמיה שאם הוא בנו של ר' ירמיה היה קטן הרבה בפני ר' זירא שר' ירמיה אביו היה תלמידו (עתוס' גיטין י"א: ד"ה יתיב) וכה"ג איכא טובא דלא חש להשיב (ב"מ ל"ה). ב"ב ט.

(ומ"ש לעיל (בח"א סי' רס"ד) דברכות השבח אין שם משום ברכה שאינה צריכה (עי' שד"ח ברכות סי' י"ח והד"ט או"ח רס"י) היינו בדאיכא טענה קצת וכהיא נוסחא שכת' משם הרמב"ם (פ"ד דברכות) דספק ברכ' המוציא דמברך והוא ישרה בעיני: קס"ו) שאלה המוציא תפילין מונחין בגניזה מהו.

תשובה לכאורה איכא למימר דכיון דהשליכום שיש בהם איזה פיסול בסתר אע"פ שמוציא אותם כשרים דשמא לא נכתבו לשמן או שמא לא נעבד עורן לשמן דהא אמרינן (ב"מ י"ב:) גבי שטר כיון דנפל איתרע וחיישינן דילמא כתב ללוות ולא לזה וכו' חששות רחוקות מיהו אפשר דלא דמי דהתם אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ויד בעל השטר על התחתונה אבל גבי איסורא אין לחוש כל כך ואם מצאנדרך הינוח בכיסן ליכא למיחש אבל אם הם מושלכין שם בלא רצועות ופתוחות אפשר שאז יש לחוש ועיין המוציא תפילין (עירובין צ"ה).

(ומי שאבדו לו תרנגוליו ומצאן שחוטין וכו'. (חולין י"ב).

(ומיהו יש לומר דלא דמי כלל לשטר משום דאדם זהיר בשטרו ושמרו היטב ולאחר שנפרע אינו שוה כלום אלא לצור ע"פ צליחותו ולפיכך י"ל שכשנפרע השליכו אבל דבר שהוא שוה איזה מעות אין דרך להשליכו דאלת"ה מוצא כלים בשוק (ב"מ כ"ד:) אמאי יכריז (עי' באה"ט או"ח ס"ס ל"ט): קס"ז) שאלה אחד ענה קדוש קדוש ועדיין ש"צ היה אומר וקרא זה אל זה מהו: תשובה יש לדמותם לההיא (יו"ד סי' ש"מ סכ"ה) דמי שנתעלף קרובו וכסבור שמת קרע עליו וחזר בו ומת בתוך כדי דבור דאין צריך לקרוע שנית.

ובר מן דין מכיון שאמר ש"ץ נקדישך אם ענה מיד אפשר דיצא (עי' באה"ט או"ח סי' קכ"ה ושער"ת שם): קס"ח) שאלה תינוק שנולד כשהוא מהול כשמטיף ממנו אם צריך לבטל נפילת אפים: תשובה שמחה מיהא איכא ואין לומר (עי' באה"ט או"ח סי' קל"א ס"ק י"ב): קס"ט) סדר המילה טוב שראיתי בירושלים ת"ו מביאות נשים לתינוק לבהכ"נ ומוסרות אותו לאביו והוא תופס אותו ואומר בקול רם אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו' שמע ישראל יאי"א.

ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד. אנא ה' הושיעה נא ב"פ אנא ה' הצליחה נא ב"פ ויש מקדימין קודם אם אשכחך הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים אז תחפוץ זבחי צדק עולה ואז יעלה על מזבחך פרים.

וכל הפסוקים הוא קורא והקהל עונים אותם אחריו ואח"כ מברך בא"י אמ"ה אקב"ו להכניסו בשא"א והש"צ אומר אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך ועונין כל הקהל נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך: במקהלות ברכו אלקים וגו' בפרוע פרעות בישראל ומוסר התינוק למוהל והוא נותנו על הכסא המוכן לאליהו ואומר זה הכסא של אליהו הנביא ז"ל.

ואח"כ נותנו לסנדק ומל והאבי הבן אומר שהחיינו (ע"י יו"ד סי' רס"ה ס"ז) וש"צ מברך על היין ועל הבשמים וכל הקהל מריחין שכבר חלק להם בעל הברית ע"י השמש בד של הדס ואומר אשר קדש ואלהינו קיים וכו' וקדיש: גם מנהג טוב שכל הלילה שלמחר נעשית המילה לומדין ת"ח בבית האבי הבן: וסועד אותם בסעודה של מצוה בלילה וביום אחר המילה: כבר כתבתי שכשמלתי בני ברכתי על המילה שהבאתי ראייה שיש לברך על המילה: אמר המני"ח ע"י סי' מ"ט מח"א ואפשר דבתר החזרה הוא דקאמר הכא (ע"י כפי אהרן ח"ב יו"ד ס"ט והד"ט יו"ד סי' כ"ח ח'): ק"ע) שאלה אם יש לחוש למה שבא בתרגום שני (דברים ח"י) בפ"י לחיים דמתרגם לועא עילאה ולועא תתאה.

תשובה לא דאתי מעשה בכאן כי הכל פודין אותם במה שנותנין פרוטות לכהן ומדתנן איזהו הלחי מן הפרק של לחי וכו' (חולין קל"ד) אין ראי' דלא הוצרך לתת סימן אלא ללחי התחתון גם מדכתיב לחיים אין ראייה שיהיה גם העליון לפי שהתחתון מורכב משני עצמות כל א' בפני עצמו מקרי לחי ויש קצת דקדוק מן המשנה דפתח (שם ק"ל) בהזרוע והלחיים ואח"כ מפרש איזהו הלחי ולא אמר אלו הם לחיים משמע דלעולם תרתי בעינן והדבר בספק אצלי ועיין בס' פרי חדש' ששם הוכחתי שתרגום שני הוא מיוחס ליונתן ב"ע והוא לא היה המתרגם שיש בו הרבה תיבות משונות מתרגום נביאים גם הערוך כשמביא בשמו אומר בירושלמי תרגם וכשמביא מן הנביאים אומר תרגום יונתן.

וכמדומה שראיתי בדברי רש"י כשמביא מתרגום שני שאומר ובתוספתא מצאתי: (ע"י יד אפרים יו"ד סי' ס"א) אמר המני"ח עיין ביפה תואר במד"ר ר"פ ויגש ס"ג. חילוק בין תרגום שהוא הלכה למשה מסיני לשאינו הלכה למשה.

תרגום של תורה ושל נביאים הוא הלכה למשה מסיני: אבל תרגום של כתובים אינו הל"מ אלא לפרש הענינים כפי הסברא וכתובים לא תרגם יהונתן ב"ע אלא רב יוסף: וכן עקילס הגר ועקילס אינו אונקלוס ע"י"ש (ע"י בס' אמרי בינה להגאון מהרצ"ח ז"ל סי' ד' באריכות): קע"א) שאלה מי שאין לו יין לקדש בליל שבת וממתין שיהיה לו למחר מהו: תשובה מסתברא דשאני עיולי שבתא מאפוקי דאינו בדין שיתענה ליל שבת ואפי' ההוא דבת טות (פסחים ק"ז) איכא טובא דאמרי דמשום חומרא ועיין תוס' פסחים (דק"א).

ד"ה ובקידושא) גבי מתעקרא לכו שרגא (ע"י שער"ת ר"ס רפ"ט): קע"ב) מצאתי שהנהיג הרב כמהר"ר בנימין ז"ל כשמוציאין ספר שני קורא א' ואומר קדיש ואח"כ עולה המפטיר וזה בק"ק ת"ת שבע"ק ת"ו שאני מתפלל בו ומצאתי לו סמך בתוספות פ"ד דתענית והוא מנהג טוב (עב"י סי' רפ"ב בשם ר' ישע'י ובהג' לבושי שרד על ט"ז ס"ק ד'): ומה שביטל מלומר והוא רחום בשבת אני הוכחתי שצריך להתודות בכל יום ובכל רגע ואין שום חשש דכתיב תלים נ"א) וחטאתי נגדי תמיד (ע"י שו"ת שאילת

יעב"ץ ח"ב סי' ק"כ וחיים שאל ח"ב סי' י'): קע"ג) שאלה המתענה ביום שמת בו מרע"ה באיזה אדר יתענה.

תשובה מסתברא דכיון דאז"ל (ר"ה י"א) שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ודאי שאם השנה שמת בה מרע"ה היתה מעוברת לא מת אלא באדר שני ואפי' אם השנה שנולד בה היתה ג"כ מעוברת ונולד באדר ראשון ובירושלמי (פ"ו דנדרים ה"ח מובא בשו"ת ר"י מיניץ סי' ו').

ובש"ך יו"ד סי' קפ"ט ס"ק י"ג ובספר פני אריה פ' בראשית) דריש מלאל גומר עלי ולא ידעתי באיזה שו"ת שנדפסו מחדש שמדבר בזה (עי' מג"א סי' תק"פ ס"ק ח' ובבאה"ט סק"ז ויעב"ץ ח"א סי' קי"ז והד"ט או"ח סי' ל"ו אות י"ט וסי' כ"ט אות ד' ועי' או"ח סי' תקס"ח): קע"ד) שאלה אשה שלא בכרה וילדה תאומים א' פטר רחמה בכ"ט דאדר ראשון וא' בר"ח אדר שני שזה נכנס לכלל שנותיו חודש א' קודם חבירו לענין ייבום מהו: תשובה גזרת מלך היא בכה"ג דרב יעבוד צעיר ולענין כבד את אביך וגו' לרבות אחיך הגדול (כתובות ק"ג).

(הקודם יכבד את המאוחר וכן לענין ייבום אע"פ שהראשון בכור לכהן אבל אינו בדין והיה הבכור אשר תלד כי אין לנו אלא דברי רבותינו (יבמות כ"ד) דבגדול האחים הכתוב מדבר והצעיר הוא הגדול. ומי יודע אם לידת יעקב ועשו היתה כעין זה אע"ג דאפליגו (ר"ה י"א) או בניסן או בתשרי נולדו אבות אפשר דעל אברהם ויצחק (צע"ק דהא יצחק לכ"ע נולד בפסח) דוקא קאמרי (ועיין מוהרש"א ק"ד) (עי' שבו"י ח"א סי' ט' שחולק ע"ז): קע"ה) שאלה אם יש לברך הטוב והמטיב על שינוי יין בבית האבל.

תשובה אין להביא ראיה (ברכות נ"ט): מאמרו לו מת אביו ויורשו דמברך הטוב והמטיב דהתם הוי כמי שפודה בנו בין המצרים דמשום דלא יחמיץ המצוה יאמר שהחיינו (או"ח סי' תקנ"א ס"ז) אבל להרבות ביין כדי לברך אין ראיה וכן להביא לפניו פרי חדש לומר עליו שהחיינו. ונראה דאין ללמד מההוא דשאני אבילות בית המקדש דחמיר (עמג"א שם ס"ק מ"ב ושד"ח אבילות סי' ע"ט) והרי הרבה נמנעים באותם הימים מבשר ויין ובאבל יחיד אדרבא מרבים מהם משום ויין למרי נפש.

ונראה דבין המצרים הנוהגים שלא לומר שהחיינו גם יש למנעם שלא ישנו ביין כדי שלא יברכו ברכת הטוב ומטיב דבמקום שהחיינו הוא אלא שזה ליחיד וזה לרבים ובתוס' דאם אין אחרים עמו בשינוי יין לא יברך הטוב ומטיב ע"כ. ואפשר שיברך שהחיינו.

צ"ע דהתוס' ברכות נ"ט ע"ב ד"ה התם כ' להדיא דיחיד לא יברך על שינוי יין אפי' שהחיינו דלא אשכחן שהחיינו אלא על חזתא וכ"כ בתוס' ר"י החסיד שם וכ"כ האו"ז הלכות סעודה סי' קנ"ז. אולם הראב"י פליג עליהם דכ' בהלכותיו סי' קמ"ו וז"ל וכן בשינוי יין אי שתי אינש בהדי' או אם יש לו שותף בחביות מברך הטוב ומטיב ואי לא מברך שהחיינו.

ועי' זכ"א או"ח אות ב' ד"ה סי' קע"ה סק"ו): קע"ו) כתב הב"י (באו"ח סי' רכ"ג) דכלים חדשים שלא נשתמש בהם אם חזר וקנאם אינו מברך שהחיינו דכיון שהיו שלו פעם אחרת שוב אינן דבר חידוש כשחזר וקנאם ע"כ. והרשב"א הביא ירושלמי לא סוף

דבר חדשים אלא אפי' שחקים חדשים הם לו וכתב הראב"ד דחדשים דנקט למעוטי מכרן וחזר וקנה אותם כמו שאמרו (פ"ח דסוטה [מ"ד].

([באשה חדשה למעוטי מחזיר גרושתו שאינו חוזר עליה מעורכי מלחמה ע"כ. ומאחר דמדמה דין קונה כלים לאשה היה לנו לומר דלא כדברי הב"י דחדשים שלא נשתמש בהם מברך כשחוזר וקונה אותם דהא איתא בירושלמי בפ"ק דמ"ק (ה"ז) גבי הא דתנן אין נושאין נשים במועד אבל מחזיר אח גרושתו מפני שאינו שמחה לו הדא דאת אמר מן הנישואין אבל מן האירוסין אסור ופסקו ב"י (או"ח בסי' תקמ"ו ס"ב) נמצא דכשלא נשתמש יש שם שמחה בחזרה ה"נ י"ל גבי כלים ומה שלא חילק בירושלמי גבי חוזר מעורכי המלחמה אפשר דהוא הדין (וכ"כ במנ"ח סי' תקכ"ו) א"נ משום דהתם בעינן אירוסין חדשים ממש דכתיב כי יקח איש אשה חדשה: ובפי' הש"ע הארכתני ולשם הוכחתי דעת האומר דהם ב' שמחות א' בשעת קנין וא' כששתמש א"כ כשלא נשתמש בכלי וחזר וקנאו אפשר דחייב לברך ואפי' בישנים קשה הדבר שלא יברך דגדולה השמחה כשחוזר וקונה את שלו שנצטער במכירתו כדאמרינן בעלמא (ברכות ה').

(מוכר עצב ממה ששמח בקנייה של אחרים דהכא תרתי והתם חדא ועיין סי' א' (עי' בח"א סי' ר"ו ר"ח ולק' בסי' קע"ט): קע"ז) כתב הב"ח (בסי' רכ"ד וע"ש בט"ז ס"ק ב') דהא דמברך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו היינו ברואה' ע"ז עצמה אבל על הבית אומר בית גאים ע"כ ושם הוכחתי מלשון הרמב"ם (פ"ו דברכות ה"ט) להפך דקאמר הרואה מקום שעובדים בו ע"ז אומר ברוך שנתן וכו' ואפשר אפי' שלא יהיה בתוכו ע"ז אלא שמתקבצים שם להשתחות לשמש ולירח או לשאר ע"ז ולפי זה על הע"ז עצמה אין לברך דלאו משום ארך אפים הוא יתברך מניחם אלא כדי שלא לאבד עולמו מפני השוטים שאם באת לברך עליה היה צריך לברך על כל צבא השמים ואין לחלק בין דבר שיש בו תפיסת יד אדם כי אינו ענין לכאן ואין שייך נותן ארך אפים אלא בעוברים ואין נראה כן כן דעת הפוסקים.

נקטינן מיהא דלא כהב"ח דגם על הבית יש לברך (עי' בח"א סי' ר"ט): קע"ח) שאלה הרואה קבר אביו אחר ל' ום אם יברך דיין האמת. תשובה לאי דמי (ברכות נ"ח: או"ח סי' רכ"ד סי"ג) לרואה בתי ישראל בחרבנן דאחר ל' יום חוזר ומברך וכן ערי יהודה וכו' דחרבן כל זמן שרואה י"ל דיין האמת דאפשר היה שיבנה בימיו וכל מי שלא נבנה בימיו כאלו נחרב בימיו (ירושלמי יומא פ"א ה"א) ואלו היה לנו זכות לא היה נחרב מעולם אבל המת א"א בלא"ה ומאחר שמברך בשעת חימום שוב אין להתאבל עליו ע"ד בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ומהווא (יו"ד סי' ת"ג) דליקוט עצמות ליכא תיובתא דהתם איכא צערא דמת (עי' ח"א סי' רי"ב ופח"י ע' קברות): קע"ט) שאלה קהל שבנו או שקנו בית הכנסת אם מברכין: תשובה יעמוד הש"ץ ויברך בקול רם בא"י הטוב והמטיב.

ואם נסתר וחזרו ובנאוהו נראה נמי דמברכין דפנים חדשות באו לכאן (ועי' סוכה כ"ז:) מהו דתימא האי אחריתי הוא וכו' קמ"ל. הר"ן בנדרים דמ"ז כ' דאם אמר בית זה ונפל אעפ"י שחזר ובנאו מותר דכיון דנפל אזדא לי'.

אולם הרשב"א והריטב"א בחי' גטין דכ"א: פליגי על הר"ן עי"ש. ועי' מל"מ פ"ח דגירושין ה"ח שכי' בשם שו"ת מהר"ם קנגי שהביא ראי' ממד"ר קהלת דאם נפל וחזר ובנאו אמרינן פנים חדשות באו לכאן.

ובפר"ד דרוש ח' כתב שהריטב"א דחה דברי הרשב"א. והביא ראי' ממה דאמרינן במד"ר קהלת אם יבואו אל מנוחתי למנוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה אחרת אר"י אריב"ל משל למלך שכעס על בנו ודחפו והוציאו מן הפלטין שלו ונשבע שלא יכנס בנו לפלטין מה עשה היתה בנוי' וסתרה וחזרה ובנאה והכניסו נמצא מכניס בנו ומקיים שבועתו ע"כ.

ובחי' הרשב"א על סוכה כ"ד דעת' כר"ן עי"ש. וביו"ד סי' רט"ז ס"ה פסק דבנפל ובנאו מותר משום דהכי משמע בירושלמי ע"ש בש"ך ס"ק י"ד ומיושב לפי"ז קושית המל"מ פ"ז דמלכים ה"ח.

שהקשה על פיהמ"ש להרמב"ם סוטה פ"ח דמנ"ל דאין הלכה כר"י דס"ל דבונה בית על מכונו אינו חוזר מעורכי המלחמה ע"כ. ולפמ"ש"כ ניחא מאחר דהוכיחו הפוסקים מן הירושלמי ומן המדרש דבנפל וחזר ובנאו אפי' במקומו וכמדתו הראשונה מותר א"כ פשיטא דחוזר מעורכי המלחמה דפנים חדשות בא לכאן וכן לענין ברכה מברך כמש"כ הרהמ"ח ז"ל.

(ולא דמי (או"ח סרכ"ג ס"ג ובבאה"ט סק"ט) למכר וחזר וקנה. (עי' שו"ת זית רענן ח"ב או"ח סי' ג' ושד"ח א"ד בהכ"נ סי' י"ב): ק"פ) כתב הב"י או"ח סי' רמ"ה גבי ור"י היה מתיר בתנור שקבלו בשותפות דהטור דייק בלישניה לומר ור"י היה מתיר דמשמע היה מתיר בתחילה אבל לא בסוף ואין זה ראי' דבכמה דוכתיה אשכחן בהאי לישנא ובסי' תר"ע הר"מ מרוטמבורק היה אומר ובסי' תקס"ג ר"ת היה אומר דהוי קבלת תענית בהרהר בשעת מנחה והוא ז"ל פסק כן אלא אדרבא איכא למימר דהיה אומר ר"ל דמרגלא בפומיה כדאמרינן בהנהו היה אומר דמסכת אבות (עי' בח"א סי' רס"ג ושד"ח כללים אות ה' סי' ק"ח): קפ"א) שאלה מה שכתב הרמב"ם (פ"ה דשבת) דישאל על הפתחים להדליק נר של שבת שזה בכלל עונג שבת קשה והרי אמרו (שבת קי"ח).

(עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ולמה לא כתב הטעם מפני שלום הבית. תשובה איברא דמשום עונג בעלמא לא ישאל על הפתחים (אע"ג דלעיקר סעודה אפשר שישאל כדי שלא יתענה בשבת) אבל מוסף עליו הנר דאיכא עונג ושלום ואילו היה אומר הרמב"ם משום שלום הוה קשיא לן דטעמא דשלום בכל לילה איתיה לכך הניח טעמא דשלום דידוע והוסיף מדיליה דאיכאנמי עונג שבת וצ"ע אי אמרינן נר ביתו עדיף (שם כ"ג): של כל לילה.

(עי' בח"א סי' רמ"ז ומג"א סי' רס"ג ס"ק ד' ה' ופח"י ערך נר שבת): קפ"ב) הביא הרמ"א בשם רוקח שנוהגים לכסות הקטנים בפני הנר של שבת וכי נר קדושה יש בו (שבת כ"ב ע"א) ודווקא גבי נר חנוכה אסור להרצות מפני שהוקצה למצוותו אבל נר שבת דלשימוש עביד ואפי' בסוכה דהוקשה לחג (סוכה ט').

(שם כ"ח): דומיא דבית איש ואשתו ואין נראה לחלק בין הנר הגדול שמשמשין על השלחן לשאר נרות ויש קצת ראייה מההוא (שבת י"ב.) דאין פולין לאור הנר ושקיל וטרי אי טעמא שמא יהרוג וכו' ולא קאמר אי טעמא משום כבוד דגם לפלות כליו אינו דרך כבוד אלא שיש לדחות: קפ"ג) שאלה מה שהביא ב"י (או"ח) סי' רצ"ז בשם א"ח י"א שאעפ"י שאינו נהנה מטעם הריח מברך אם יש טעם: תשובה טעמו בצידו שאעפ"י שאינו מרגיש בריח הנאה יש לו שמחזיק ראשו וגופו ע"כ.

ואפשר דמודה א"ח דאם יש לו נזילה אינו מברך שהרי מחמת האוטם אינו עולה הריח למוח ולא מיירי אלא במי שאין לו חוש הריח בטבעו שזה נמצא באנשים כמו שנמצאים סריסים שמזריעין ואין בהם כח ההולדה גם התותרן לא ניתן בו סגולת הריח אע"פ שהצינורות פתוחין ולזה יעלה הריח למוח ויחזקו אבל הדבר קשה שאם יתן מלוגמא עליו להחזיק את גופו ויסוך בסמנים טובים מפני שמגיע לו הנאה יברך והלא הברכה נתקנה על הנאת הריח כמו כשהחייך אוכל יטעם לו וראיה דשותה מים לצמא אוכל אוכלין לרפואה אע"פ שמחזיקין גופו ולמ"ד (ר"י מובא בב"י או"ח סי' ר"ד) אע"פ שיש בהם טעם אינו מברך: ואפשר דטעמו משום דאמרו (ברכות מ"ג:) בריח שהוא דבר שהנשמה נהנית בו וכיון דאיכא הנאת נשמה מ"מ יש לברך דטעם הבשמים במ"ש בשביל נפש יתירה הם באים (עתוס' ביצה ל"ג: ד"ה כי) וא"כ חוץ מזו אין לברך: ועיין בס' "פרי חדש" שלי: קפ"ד) עוד הביא בשם א"ח (בסי' רצ"ח) שאפי' מי שסובר שמברך סומא על הנר ה"מ במ"ש אבל במוצאי יוה"כ לא ע"כ.

נראה הטעם דמה שאנו מברכין על האור במוצ"ש הוא זכר לבריאת העולם והאור היה תחילת הבריאה ולפיכך סומא מברך שיש לו הנאה בבריאה זו שאחרים יורוהו הדרך אבל טעם הנר במוצאי יוה"כ הוא להודות לה' שהבדיל בין יום גדול ונורא שאסור בכל מלאכה כשבת לימות החול שאנו מותרים במלאכה ולקחו הנר שהוא בנמצא יותר ועוד משום לתא דשבת והזהירו (בסי' תרכ"ה ס"ד ט"ז ומג"א שם) שיהא נר ששבת ממלאכת איסור לרמוז ממה שהתקינו דבר זה סימן להיתר המלאכות הוא וכיון דסומא לא היה יכול לעשות מלאכה לאור הנר אם היה רוצה א"כ לדידיה אין היכר בין נר האסור לנר המותר: קפ"ה) שאלה למה לא תיקנו (עי' או"ח סי' תכ"ג) בר"ח שיקרא הראשון ג' פסוקים ואח"כ הלוי יחזור ויקרא הג' פסוקים שקרא ראשון עם שנים אחרים נשאר ג' פסוקים בפרשה לישראל ועוד למה אין מתחילין מפסוק שלמעלה: תשובה במקום אחר כתבתי שבענין הקרבנות לא רצו להוסיף דבר אלא לקרות בעניינינו של יום דוקא דמש"ה אין מוציאים שני ספרים בשבת לקרות וביום השבת לפי שאין בה אלא ב' פסוקים ולא רצו להוסיף אע"פ ששייך הוא ליומו ענין התמיד (עי' או"ח סי' רפ"ג) ומה שלא תיקנו שיחזור הלוי משום הנכנסין שרואין שהתחיל הלוי בתחילה וסבר דאין קורין בר"ח אלא שלשה ומחש"מ אין קושיא ששם רואין שחוזרין כמה פעמים שהפרשה קטנה.

ובזה מתורץ למה לא תיקנו שכהן ולוי יקראו הח' פסוקים ארבעה לכל או"א וישראל חוזר ויקרא הד' פסוקים שקרא לוי והכא איכא חששא דנכנסין ויוצאין: קפ"ו) שאלה מאי פריך בפסחים (ד') כתיב ז' ימים שאור לא ימצא וכתוב וכו' וכי לא ראה דבנדה אמרינן מקצת היום ככולו (נדה ל"ג).

(תשובה יודע היה המקום דאך חילק ומשמע דאין איסור חמץ עד חצי יום ט"ו והוקשה לו דבשלמא גבי נדה כיון דיכולה לראות בתחילת היום או באמצעיתו או בסופו אתי שפיר דקאמר שבעת ימים תהיה בנדתה אבל הכא הול"ל למימר ששה ימים וחצי שאור לא ימצא. וז' ימים דאבלות נמי אפשר שימשך כל היום עד בא המנחמים ולא קבע לה זמן.

אמר המני"ח לפום האי כללא דמקצת היום ככולו יש לחקור אי הוי דוקא היום ולא הלילה. עיין פרק אין עומדין בהלכות הרי"ף דף כ"ד ע"א רבינו יונה ד"ה בנות ישראל הן החמירו על עצמן וכו' ומן הדין היתה טובלת למחר מיד שתנץ החמה ומותרת לבעלה דמקצת היום ככולו וכו' עכ"ל וצא"ל מאי דקאמר טובלת למחר מיד שתנץ החמה וכו' ולא קאמר טובלת מיד בלילה ביציאת הככבים משמע דדוקא מקצת היום הוא דאמרינן ככולו אבל מקצת לילה לא (עי' מגילה כ': קמ"ל וכו' ספירה ביממא הוא).

ועוד צא"ל אי ילפינן מינה לשאר דוכתיה כפי מ"ש מעיקרא בשאלה הנז' כי כעת אין בידי כי אם ס' הרי"ף לבד: קפ"ז) שאלה ספרים שבא"י כגון גמרות פוסקים ומפרשים. אי מותר להוציאם: תשובה בירושלמי (פ"ג דסנהדרין סה"ט ובמרה"פ שם) איתא ספרים שזכתה בהם א"י אסור להוציאם לחו"ל ואם כתבם ע"מ להוציא מוציא וצריך לידע אם ספרים שזכתה דקאמר היינו שנכתבו בתוכה או שהובאו מן החוץ שאם כוונת שזכתה היינו כשנכתבו כל אלו הספרים של דפוס הובאו מחוץ ויהא מותר ואם כוונת שזכתה ר"ל אפי' הובאו לתוכה ע"מ להשתקע יהא אסור והדעת נוטה לזה.

אלא דאיכא לספוקי אי ספרים דקאמר בירושלמי דוקא בס"ת דבימיהם לא היה שום תורה שבע"פ כתובה כמו שבא בהקדמת עץ החיים אלא שכבר כתבו הפוסקים (יו"ד ס"ס ע"ר) שבזמן הזה מאחר שכתבום משום עת לעשות לה' יש להם דין ס"ת מיהו דוקא בגמרות ומדרשים שהם דברי חז"ל אבל פוסקים ומפרשים שכל א' בונה במה בפני עצמו קרוב אני לומר שאינן בכלל זה.

אמר המני"ח דבריו ז"ל צדקו לולי שההסכמה הקדומה שבע"ק ירושלם ת"ו היא על כלל ופרט מהספרים הנכנסים שם שלא יצאו חוצה לה כיון שבאו ע"מ להשתקע ולישוב ותיקון לומדי התורה ג"כ נראה מנוסחה שראיתי שנתקנה כדי שימצאו בזול ובני העניים ימצאו כלים והכנות לת"ת ולא יתראו חסרונם ויוקרה דילייהו.

וא"א ז"ל אפשר שתשובתו היתה כפי הצעת השאלה שהיא בסתם א"י: קפ"ח) שאלה זקן שאין לו שינים וחביב עליה מן האמצע שהוא רך מהו: תשובה אע"ג דאמרינן בעלמא (ברכות מ"א.) חביב עדיף הכא שאני דבעינן מקום חביבותו דפת משום בוצע ברך מיהו אם אי אפשר לו לאכול מן הקשה יבצע מן הרך (עבאה"ט או"ח ר"ס קס"ז): שקפ"ט) נוסחת הטור (באו"ח סי' קס"ז) בדברי הרמב"ם (פ"ד דברכות) אם הוא מסופק אם ברך המוציא אם לאו יברך מספק י"ל דס"ל דק"ו דכשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש (ברכות ל"ה).

(הוי ק"ו גמור. א"נ אפשר דמיירי כשהתחיל לאכול ועדיין יש לפניו דבידו להפסיק ולברך ברכת המזון יברך המוציא ולמה יאכל כל הסעודה בספק ברכות דאסור ליכנס

בספק ברכות דנהנה בלא ברכה נקרא מועל (שם) ויש ללמוד מדברי הרמב"ם מ"ש סי' א' דס"ל דברכת השבח רשות מיהו לדידיה בעי תנאה כגון זה דנהנה מן העולם הזה בלא ברכה נקרא מועל גם ראייה דנהגו כל ישראל להרבות עולין הרבה ולא חשו לברכה לבטלה עיין (לקמן) סי' קצ"ג: ק"צ) שאלה למה בסי' קס"ז (ס"ח) גבי אם נזכר שלא ברך המוציא עד שגמר סעודתו אינו מברך ובמסקנת הגמ' ובסי' קע"ב (עמג"א סק"ג) מביא רמ"א דעות הסוברים דמברך ברכה ראשונה גבי שכח והכניס משקין לתוך פיו דבולעם: תשובה יש לומר כשנזכר בעוד שהמשקין בתוך פיו הרי גמר בלבו לברך וכאלו התחיל לברך דמי אבל אם לא נזכר שלא ברך עד אחר שבלעם יהיה דינם כדין המוציא: קצ"א) שאלה מפני מה תקנו המוציא בה"א ולא תיקנו הבורא אלא בורא פה"א: תשובה י"א דהמוציא משום פגישת ב' ממים עולם מוציא.

ויש לצרף לזה דהמוציא לישנא דקרא ובורא לישנא דקרא אבל לא נמצא הבורא בה"א (עי' עטרת זקנים סי' קס"ז ס"ב וב"ח שם ובמג"א סק"ח שם). אמר המני"ח עיין ריא"ז שכתב דצריך שכל הברכות יהיו משמעותן לשעבר כגון שהכל נהיה שאינו אומר יהיה בדברו וכן בורא פרי משמעותו שברא כמו יוצר הרים ובורא רוח וכן ג"כ המוציא לחם מן הארץ עבר והביאו הרב בכה"ג סי' ר"ב עי"ש: קצ"ב) שאלה למ"ד (או"ח סי' רכ"ה ס"ט) שאין לברך דיין האמת אלא על משונה שהוא מצטער עליו מ"ש אשתו של לוט (ברכות נ"ד): תשובה ב"י הקשה עליו מן הפיל וי"ל מלתא דשויה לתרווייהו דלא מיירי הראב"ד אלא לאפוקי דגריע מבהמה עכו"ם וכן דייק התם לשון הטור ואשתו של לוט לא נמצא שעבדה ע"ז: קצ"ג) בהגהות הרי"ף שבס' תומת ישרים דף י"ט על הר"ן דבשבת דמוסיפין כתב רשב"ץ שקבל מרביתו שלא התירו להוסיף רק בזמן המשנה שלא היו מברכין כל הקוראין אבל השתא שכל הקוראין מברכים אין להוסיף כדי שלא נוסיף בברכות שאינן צריכות ע"כ.

ואם הקריאה בתורה מצוה וכל א' רוצה לזכות ואם אינו יודע רוצה שיקרא לו ש"ץ למה ימנעו רבים מעשות מצוה יעשו מצות ויברכו אלף ברכות ומר זהו ממלא להו באספרמקי ומגדי נאמר לו שלא יאכל הרבה משום ברכה שאינה צריכה. ועיין מ"ש סי' א' ח' קפ"ט ותאמר דאיכא תיובתא מהכא ליתא דלכתחילה מיהא בעי עלילה כל דהו (עי' באה"ט או"ח סי' רפ"ב סק"ג: קצ"ד) שאלה מי שאין לו אלא אכסדרא לבער שאין צריך אור הנר אם יברך על ביעור חמץ: תשובה אם אמרו (פסחים ח).

(אכסדרה לאורה נבדקת שאין צריך אור הנר לא אמרו שאין לברך דהא ילפינן מציאה ממציאה וכו' (שם ז'): היא אסמכתא ואפי' אם במקום שאין שם נר וצריך לבער ביתו ביום יברך דמידי נר כתיב באורייתא (עשער"ת ר"ס תל"ג): קצ"ה) הביא הרמ"א (בסי' תל"ד ס"ז) שאין לבטל ביום אלא לאחר ששרף החמץ כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו ע"כ ולא נודע מה מצוה יש בשריפת חמץ או יאכלנו או ימכרנו ואם לאחר זמן איסורו תו לא מהני ליה ביטול ויותר נכון שיבטל מתחילה וכשיגיע שש שעות ישרפנו לקיים דברי חכמים: קצ"ו) שאלה בהלכות בשר בחלב (ס"ס צ"ה) גבי מלח הנתון בקערה של בשר הגיה הרמ"א דיש להחמיר ולמה לא הגיה כן בהלכות פסח דחמץ במשהו: תשובה משום דיש ללמוד משם דעיקר דיני איסור והיתר הם ביו"ד וכל החומרות השייכות

לשם מכש"כ שיש לנהגם בחמץ: אמר המניח הפרש גדול יש בין מדוכה לקערה של בשר שהגיה ביו"ד סי' צ"ה וק"ג וק"ה אף דלפי הטעם המותר בא"ח סי' תמ"ז סעי' ו' (עי' מג"א ס"ק ל"ב) נראה דיש במדוכה כדי כמו בקערה להפליט דהרי הכי אמרו טעמא דהיתרא משום דהמלח אינו מפליט מה שבלוע בכלים.

ואינו מפליט בצונן. הא לא אריא דקערה חמורה יותר בלי ספק: קצ"ז (קצ"ח) קצ"ט) שאלה המקדש את האשה בבשר סתם ונמצא שהיתה נבלה אי הוי מקח טעות: תשובה יש ללמדה מדברי התוס' פ"ב דקדושין (נ"ו): ד"ה המקדש בערלה דכיון דהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתה ואינו כן לא סמכה דעתא ע"כ ה"נ בנ"ד איכא למימר דכיון דסבורה דיכולה לאכלה וצריך למכרה הוי מקח טעות ויש לדחות דליהנות שלא בדרך הנאתה לא שכיחא אלא שאותו דבור מוקשה דהתם לאו משום מקח טעות נגעו בה דא"כ הול"ל אחרניי אלא משום אסורי הנאה מקניא ואיהו ידעא נמי דהכי הוא.

ומאותו דבור נולד לנו ספק אי פיגול נותר וטמא תופסין דמיהם. שמדברי התוס' משמע דפשיטא ליה דלא תפסי והוה נראה דתפסי כי קדש הם (עי' בס' חיי ארי' סי' כ"א ד"ה ונראה).

שם דף נ"ז רש"י ד"ה בקדשים יש מוחקים הא דקאמר בס"ד ולא פרכינן אי מה קדש וכו' ואין צריך למוחקו דהיקש קרי לג"ש וכיון דאין אדם דן ג"ש מעצמו [אלא] א"כ כשקיבל [מרבן] (נדה י"ט): י"ל דהכי קבל ולשון אין משיבין על ההיקש דקאמר הוא מושאל (עי' פנ"י שם) : ר') שאלה מ"ש הטור (או"ח) סי' תס"ו בשם הרא"ש דזיעת אדם אינו מחמיץ אי זיעת בהמה שוה מ"ט: תשובה כשם שרוק אדם וריר בהמה שוין כך היה לנו לומר שזיעת אדם תחמיץ אם איתא שזיעת הבהמה מחמצת ר"ל שתה"ד נסתפק אי זיעת בהמה מחמצת ואמר דאין להקל (עי' סי' תנ"ג ס"ז) ואי פשיטא ליה דזיעת אדם אינה מחמצת כך היה לו לפשוט בזיעת בהמה דשקולים הם ועיין לקמן סי' רי"א דמי רגלים מחמיצין ולפי הרופאים השתן והזיעה כולם אב אחד לכולם הוא הדם ושוין הם: ר"א) (ר"ב) ר"ג) שאלה מ"ש בעוף שנדרס דלא חיישינן לריסוק אברים ומותר לשוחטו ביום טוב ומ"ש בעגל שנולד דחייש הרא"ש והטור.

תשובה מצאתי בב"ח (באו"ח סי' תצ"ח ועי' ד"מ שם ס"ק ה' ועט"ז יו"ד סי' ט"ו ס"ק ב') שהרגיש בזה וחילק דעוף שנדרס היה לו שעת היתר בעולם דבהמה בחייה בחזקת היתר עומדת אבל נולד לא היה לו היתר מעולם. וקשה דעודנו באבו בחזקת היתר היה עומד אגב אמו אבל נראה לחלק דבנדרס צריך ב' דברים שהייה ובדיקה מאחר שיצא ידי שהייה יש לומר דישתכח שפיר בבדיקה אבל בעגל שנולד לא היה שם דבר שיוציאו מידי ספק לפיכך הצריכו שיפריס ע"ג קרקע.

ומה שפסקו להיתר בעגל שנולד אע"ג דכתב הר"ן דבעיא דלא איפשיטא איכא למימר דכי היכי דאתי עשה ודחי ל"ת ודאי ה"נ אתי ספק עשה דשמחת יו"ט ודחי ספק ל"ת דמלאכה אלא שיש לדחות דבשעה דעבר אל"ת לא מקיים ליה לעשה. ומיהו קשה דמנא ליה להר"ן דלא איפשיטא דהא דחי ר' ירמיה ההוא דרעפים דטעמא לאו משום שצריך לבדקן אלא מפני שצריך לחסמם ומשמע דקבלה מיניה ר' זירא ועוד מייתי תלמודא ההיא בריתא דא' הביא את האור דטעמא משום חסימה כדאמר דמשום ליבון רעפים

נגעו בה משמע דהיינו טעמא ולא דחיישינן לבדיקה א"כ שפיר פסק הרמב"ם להקל דבעיא דאפשיטא היא.

ואפילו את"ל דלא איפשיטא יש לפסוק להקל דבמידי דרבנן הוא דמאורייתא אמרינן הואיל דמקלעו אורחין ה"נ איכא למימר הואיל וישתכח כשירה מותר מן התורה לשוחטה וה"ל בעיא במדבריהם ונקטינן לקולא וכעין זה תמצא בב"י סי' תק"ג: ר"ד) שאלה השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא אבל מבושל לא גזירה שמא ירבה ומה בכך חד טירחא הוא כההיא (ביצה י"ז).

(דממלאה אשה קדרה בשר ביו"ט. תשובה אפשר בשתי קדרות א"נ אם יצטרך להאכיל לחולה צלוי איכא גזירה דירבה בשבילו ויצלה בשר ויאכל והתם איכא חיובא מש"ה הכל אסור (ע"י רשב"א חולין ט"ו: ור"ן פ"ב דביצה ד"ה מיהא משמע ותוס' מנחות ס"ד.

ד"ה שנים ולעיל סי' קנ"ד): ר"ה) הרמ"א (באו"ח סי' תק"ט ס"ה ובבאה"ט ס"ק י') הביא דמותר ללבן שפוד שצלו בשר שלא נמלח לחזור ולצלות בו ביו"ט ע"כ מתיבת, לחזור דקאמר משמע דצלו בו ביו"ט דאל"כ הוה ליה מכשירין שהיה אפשר לעשותם מעיו"ט וכן צריך להגיה בש"ע גם מותר ללבן ביו"ט כלי ברזל צ"ל שאפו בו ביו"ט וכן הובא בב"י ומה שסיים שם בש"ע אפילו לאפות בו דבר.

הם דברי מותר: ר"ו) שאלה מ"ש גבי תקיעות דשמע בתשע שעות יצא (ר"ה ל"ד): ובק"ש אם שהה כדי לגמור את כולה יש אומרים דחוזר לראש (או"ח ר"ס ס"ה). תשובה מסתברא דק"ש דבעיא כוונה לקבל עליו עול מלכות שמים ועול מצוות אין להפסיק בה כל כך אבל שמיעת הקולות משכיון לכו לשמוע יצא ואפשר דה"ה אם נטל ד' מינין שבלולב בד' שעות ביום דיצא אלא שקשה מה שהביא בב"י סי' תרנ"א (ע"י"ש במג"א ס"ק כ"ה) שאם סח בנייהם צריך לברך על כל או"א בפני עצמו דבשלמא אם היו ד' מצות כדברי ר' ישמעאל (מנחות כ"ח).

(י"ל הכי אבל כיון שהם מצוה א' משברך בתחילה והתחיל לעשותם אע"פ שהפסיק בנתיים אין צריך לחזור ולברך כמ"ש גבי ישיבת סוכה וברכת התורה (ע"י בתוס' ברכות י"א ע"ב ד"ה שכבר) ועוד כיצד יברך על נטילת אתרוג ואח"כ על נטילת הדס ועל נטילת הערבה מה שלא תיקנו רז"ל. ואם הכוונה לומר שיברך עליהם על נטילת לולב שכולם נקראו על שמו הדבר קשה וצ"ע: ר"ז) שאלה נטל מין א' ונאבד ואח"כ נטל מין אחר ונאבד וכן כולם מהו.

תשובה מסתברא דכיון שהיו כולם לפניו בשעת שיברך והתחיל לצאת בא' מהם כבר נגמרה מצוותו ומצוה תמה איקרית: ר"ח) שאלה ר"ח טבת שחל להיות בשבת וצריכין לעלות הרבה לס"ת כיצד יעשו. תשובה יחלק הש"ץ הפרשה לששה ושלימנה עם הששה ושאר העולים יחזרו לקרות ממה שכבר קראו שבזה אין עולין למנין .

שבעה והשביעי יקרא בס' ר"ח (ע"י זכל"א או"ח אות ס' ד"ה ס"ת): ר"ט) שאלה הא דשליח מצי מבטל אי הוי הלכתא תשובה בב"י (באו"ח ס"ס תל"ד) כתב דלפי דעתו מהני מהטעמים שכתב וכן כתב הטור ויש לי עליו תשובה חדא דהוה ליה דברים שבלב. ואפי' יצטרך דבור הוה ליה כההיא [גיטין כ"ט.

[דאמרינן מילי לא מימסרן לשליח ועוד אי דאמר ליה לך ובטל את חמצי הרי גמר בדעתו לבטלו והרי הוא מבוטל ואם בבא בהרשאה לעשות כל עסקיו מה שהוא תלוי בדבור אין בידו למסרו לשליח דהא אין שלוחו יכול לקרות ק"ש או להתפלל בעדו כ"ש דבר המסור ללב [עי' נובי"ת יו"ד קנ"ז ובחי' רעק"א גיטין דף ל"ב ושו"ת כפי אהרן ח"א סי' ט' ובקצה"ח סי' שפ"ב מש"כ בשם תוס' רי"ד]: ר"י) שאלה מ"ש לא חילק הטור בין ביטל ללא ביטל בכל הספקות כמו שחילק בתחילה (בסי' תל"ח).

תשובה אפשר דעתו דלאחר זמן איסורו שאין יכול לבטל יש חילוק אבל קודם זמן איסורו מספק יבטל שהרי בידו לתקנו: רי"א) שאלה אם הקום מחמיץ. תשובה ממה שהביא הב"י [או"ח סי' תס"ו] בשם ר' ירוחם דמי רגלים מחמיצים ודם אינו מחמיץ יש ללמוד דאע"ג דלדידיה (לב"י) החלב אינו מחמיץ הקום מחמיץ אלא דאעיקרא דדינא קשה על דבריו בסי' תס"ב שהקשה על הכלבו שאמר דחלב מחמיץ מההיא (פסחים ל"ו).

(דלושו לי בחלבא ואיך משמע מהתם דאינו מחמיץ דהא קאמר להו יומא קמא לא תלושו לי בחלבא משום מצה עשירה משם ואילך ללושו לי בחלבא ולעולם ע"י שמירה כמו שעושין במים משום דמחמיץ. ודע דאיתא בגמרא (בכורות ו'): דהחלב בא מן הדם שנתלבן וכמו שכתבו הרופאים וכמו שהחלב מוציא הקום כך מדקיות ותמצית הדם העב יוצאין המי רגלים נמצא דאבוהון דכולהו דם שיש בכחו החלב והמי חלב והמי רגלים.

והדם יש בו הד' חלטים ובעודו דם כתב ר' ירוחם שאינו מחמיץ משום דהו"ל כיון שנפל לתוכו מעט מים שמתבטל כך המי רגלים שהם החלק המימי מן הדם מתבטלין במיעוטו בתוך הדם והדם אינו מחמיץ וכשפושרין המים מתוכו מחמיצין אבל בחלב אינו לומר כן שאנו רואין כי מין חלב הוא הקום שהוא החלק המימי הרבה יותר מן הגבינה ואין לומר שמתבטלין בגבינה א"כ מטעם זה י"ל שהחלב מחמיץ מיהו אפילו לדברי הב"י הקום מחמיץ בלי ספק ואינו ענין לכאן מי חלב כחלב.

דפ' בתרא דמכשירין (עי' באה"ט ס"ס תס"ו): רי"ב) האי דיצא עליו ש"ר בילדותו אם עשה תשובה מהו. כגון (ב"מ פ"ד).

(ריש לקיש ששב לה' בכל לבבו ובכל נפשו וראה כל העם את מעשהו הטוב ומן הקצה הפך כושי עורו זה משובח וטוב וארז"ל (ברכות ל"ד): במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד ורעק"א כשהייתי ע"ה אם ראיתי ת"ח אנשכנו כחמור (פסחים מ"ט): וירד לפני התיבה ואמר אבינו מלכנו ונענה (תענית כ"ה): נהי דרע"ק הוה צניע ומעלי (כתובות ס"ב): כשהי' ע"ה אבל בהיותו ע"ה ודאי שהי' עובר על ד"ח וכשחזר ונתגדל בתורה היו מתכבדין בו אשריו ואשרי חלקו: ר"יג) שאלה מהו הכוונה באמרם (ר"ה ט"ז): ימחו מספר חיים זה ספרם של רשעים.

תשובה נראה דכוונת שלש' ספרים שלכל או"א יש לו ספר בפני עצמו שבו כותבין זכיותיו ועוונותיו כדרך התגרים שכותבין היציאה והכנסה בפנקס א' וכשנפתחין בר"ה נמצא כתוב על פנקסו של כל א' או רוב זכיותאו רוב עבירות או בינוני וג' ספרים ר"ל ג' מיני ספרים ומ"ש ימחו מס' שלא ימצאו בספרם של רשעים לפי שגם בתוכו יש זכיות קצת: רי"ד) שאלה דא"ר אבהו [ר"ה ל"ב]: מפני מה אין אומרים שירה בר"ה וביה"כ

מה ענין שירה שאין לומר הלל אלא ביום שנעשה בו נס דאי משום מוספין הרי שבת יש מוספין ובפורים אי לאו דאכתי עבדי אחשורוש היו אומרים הלל (מגילה י"ד).

(ואפשר במה שאמרו (ירושלמי פ"ק דר"ה) שישראל אוכלין ושמחין לפי שהן יודעין שהקב"ה עושה עמהם נס אלא שצריך לידע מהו הנס לזה יש לומר לפי שמדת הדין מקטרגת על העוונות כמו שהיה ביציאת מצרים (מדר' אבכיר) מה נשתנו אלו מאלו והב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ומחיה המתים ר"ל שהיו חייבים מיתה וכן ביום מתן תורה החיינו כשיצאה נשמתנו ובסוכות ג"כ החיה את אבותינו שלא ימותו במדבר אם יכם שרב ושמש: רטו) שאלה למה אין עומדין הקהל כשש"צ מברך ברכות המצות דאיתא בירושלמי (מובא בב"י או"ח ר"ס ח') דכל ברכות המצות מעומד ואין עמידת ש"ץ המשמיע מוציאה לשומעים דהא אמרינן (או"ח סי' קכ"ד ס"י) גבי מי שרוצה לצאת בתפילת ש"צ שיעמוד ויכוין ויפסיע ג' פסיעות.

תשובה איברא דמן הדין הכי הוה ליה למיעבד אלא דאפשר שכיון שלא נזכר דבר זה בתלמודא דידן לא נהגו קדמוננו לעמוד: אמר המני"ח שמעתי דשש מצות הן שברכתן מעומד וסימנם על"ץ של"ם ר"ל עומר לבנה בחידושה ציצית. שופר לולב מילה.

והטעם שקריתי בספרים הוא כי בכלם כתיב לכם ומצינו בעומר שהוא מעומד שנאמר מהחל חרמש בקמה אל תיקרי בקמה אלא בקומה וחמשתן למדין בג"ש מלכם לכם דכתיב בכולהו ויש שרצה לרמוז (עי' בס' מטה משה סי' תרס"ה ותתק"ל) שלשה בפסו' עצ"ת ה' היא תקים דהיינו עומר ציצית תפילין וכל זה איננו שוה לי (עשו"ת רמ"ע מפאנו סי'ק"ב ובאבודרהם ד' ווארשא דף ט"ו ע"ג ד"ה כשמתעטף:) רי"ו) אם ביטל ע"ז שלו וקודם לזה זכה ישראל במשמשין מהו.

אפשר די"ל בזה כיון דבטל העיקר בטל הטפילה ויש סמך בירושלמי פ"ד דע"ז א"ר זעירא כל שאלו מאליה בטילה ישראל וכו' מבטלה וא"כ הא דאמרינן (ע"ז ס"ד:) דאם נתכוון לזכות שוב אינה בטילה היינו בע"ז עצמה אבל במשמשין לא הוי מכתת שיעורה כיון שיבטל הגוי הע"ז וממילא בטילי משמשין [עי' יו"ד סי' קמ"ו ס"ב וי"ג וש"ך סק"א ועי' בס' פרשת הכסף על רמב"ם פ"ח דעכו"ם ה"ט ובמשנ"ח דצ"ז:] רי"ז) אם קדח הזכרות בלבד ותקע בו כ' הר"ן (רפ"ג דר"ה) דלא יצא י"ל דהיינו מדאמרי' (תוס' שם ד"ה חוץ) בקרן ראם דלא איצטריך למעוטי משום דאינו חלול משמע דלא יצא וקדחו בזכרותו כשר דמין במינו אינו חוצץ וקשה דאי קרי ליה מין במינו אמאי לא יצא ועוד לטעמא דיהיב דלא מיקרי שופר אלא שהוא כשפופרת הא מדמפסלינן קרן הפרה משמע דלאו בשפופרת תליא מלתא אלא אי איקרי שופר אי לא איקרי [עי' חי' הריטב"א ר"ה בשם הרמב"ן שדעתו כר"ן והרגיש בקושיות הללו.

ועוד לפירושו הו"ל כנותן שופר קצר לתוך שופר ארוך וקי"ל (ר"ה כ"ז:) דאם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון לא יצא וכ"ש זכרות דפסול בפני עצמו. לכן יש לפרש קדחו בזכרותו דמכשרינן מטעם מין במינו ר"ל דלא מיקרי שופר בתוך שופר כיון שהוא מינו ודבוק בו לאפוקי אם אירע שנולד בתוכו איזה בשר או היו שם תולעים דבוקים דלא ולעולם אימא לך דזכרות קדוח כשר והכי משמע לשון הירושלמי [מובא בב"י סי' תקפ"ו] שופר קדוח ר"ל שכולו קדוח דאל"כ פשיטא דכל השופרות קדוחים ואם לומר

שקדוח בזכרותו כגמ' דידן הול"ל שופר קדוח בזכרותו: רי"ח) שאלה אם באמצע התקיעה נאבד השופר והביאו אחר אם יברך.

תשובה כמחלוקת בכשנמצא טעות בס"ת והביאו אחר אם מברך בתחילה באו"ח סי' קמ"ג יו"ד סי' רע"ט ועי"ש בט"ז ס"ק ב' כך מחלוקת כאן אבל התם מטעמא אחרינא נגעו בה ואף אם לא יברך בתחילה היינו משום דהספרים בבית הכנסת אבל הכא מיירי שהביאו שופר מן החוץ ואפשר לדמותו להיא דברך על הפרי ונמאס וכו' (או"ח סי' ר"ו ס"ו) אבל מה שכתב הב"י (בסי' תקפ"ה) גבי תוקע שנתעלף שאחר תוקע ולא יברך דדוקא כשהיה שם התוקע בשעת הברכה וכו' נראה דלא דמי דהתם כשבירך על הפרי ונפל והביאו אחר על מה שהיתה כוונתו ליהנות אבד ואבדה הברכה אבל הכא הוא אינו נהנה מן התוקע אלא מן השופר והכי דייקא הברכה לשמוע קול שופר ולא קאמר לשמוע קול תוקע שופר (עי' לעיל סי' קנ"ג): רי"ט) שאלה איזה עדיף לומר בליל יו"כ כל נדרי להבא או לשעבר.

תשובה בפ"ד נדרים [דף כ"ג:]: אמרינן רב הונא בר חיננא סבר למידרש בפירקא ההיא דהרוצה שלא יתקיימו נדריו אומר מר"ה כל נדר שאני עתיד לידור ה"ה בטל א"ל רבא תנא מסתם ליה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת ליה בפירקא כ"ש שאין לעשות תנאי כזה ברבים: ר"כ) שאלה ענף א' של הדס שיש לו סעיפים הרבה שהוא נחשב א' אם נקטם האמצעי ונשאר סעיף א' שלם מהו.

תשובה אפשר הוא שיתקן במה שיחתוך האמצעי וישאר כמו בית יד לסעיף העליון ולא יראה שהוא מחותך ונקטם ראשו כמו כשענפיו מרובות מעליו [עי' שער"ת ס"ס תרס"ו]: רכ"א) שאלה אמאי לא סגי במה שיהיו הארבעה מינין ממינם אלא דבעינן שלמים בגופם. תשובה משום דכתי' הדר ואע"ג דלרבנן דרשינן הדר למילתא אחריתי (סוכה ל"ה) מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו [שבת ס"ג].

[ומש"ה אעפ"י שהוא ממין הדס הכשר כתבו המפרשים שצריך שיהא כולו עבות או רובו אלא שהראב"ד [מובא בטור סי' תרמ"ו] פסל בדיעבד וקשה דההיא דמייתי מר' טרפון דבעי הדס בת אמה דהשתא בת תלתא לא משכחינן ה' מיבעיא [סוכה ל"ב]: התם לאו משום דבעי עבות כל הענף אלא דהכי הוא דלא משתכח בת ה' טפחים שהבדים הם קצרים מטבעם ולטעם שכתבתי דהוי משום הדור אם ימעט בתפלות וישאר רוב מה שעומד עבות יהיה כשר כמו ענביו מרובות וכן בלולב עקום (עי' בס"ס תרמ"ה) אם יתנו במכבש וכל שיהיה אפשר לתקן יתקן: רכ"ב) שאלה מ"ט בר"ה אמרינן את מוספי וביום ב' של פסח אין אומרים.

תשובה קרבנות ר"ח יש להם יום מיוחד בלא ר"ה אבל י"ט שני של פסח יום הוא שנתחייב הקרבנות והו"ל כיום כפור וככבשי עצרת אמר המני"ח עיין מהר"מ מטראני ח"א סי' מ"ו בשם מהריב"ר שכתב שביום השני של ר"ה אין לומר את מוספי עי"ש ונפקא מינה שבמקום שנהגו לומר את מוספי בשני ימים ואירע שהש"ץ אמר ביום ב' את מוסף אין להחזירו כי כדאי והגון הוא מוהריב"ר רבו של מרנא לסמוך עליו כי טעמו ונמוקו עמומסתבר טעמיה ולא כמו שטעה איש חכם בעיניו והרים קולו להחזיר לש"צ במעשה שהיה (עי' באה"ט או"ח סי' תקצ"א סק"א ושער"ת שם והד"ט ח"א סכ"ב אות

נ"ב): רכ"ג) שאלה מ"ש הב"י (יו"ד סי' כ"ח) בשם מרדכי גבי כיסוי שאם לא ברך שאסור לאכול משחיטתו אם יש שורש.

תשובה לכסוי יש רמז אבל לברכה לא ידעתי דהא קי"ל ברכות אינן מעכבות (ע"ס לקח טוב סי"א). בריש ביצה (דף ח') גבי חופר גומא וא"צ אלא לעפרה פריך בתוס' (ד"ה ואינו) נהי דפטור איסורא מיהא איכא והיכי שרי בי"ט ותירץ דמשום שמחת י"ט מותר שיחפור בדקר ויכסה ע"כ.

משמע דאם לא יתירו לכסות יהא אסור לאכול וימנע משמחת י"ט (עי"ש בע"ב ושו"ע או"ח ס"ס תצ"ח ופרמ"ג שפ"ד יו"ד ס"ק ב') וזה יש לדחות דלאו משום איסורא אלא שאם אין לו במה יכסה לא ישחוט לבטל מצוה א' דכיסוי ואפשר דקנס הוא דקנסוהו הגאונים למי שהזיד וכיסה ולא ברך שהוא לא יאכל משחיטתו וקנס מועט הוא זה שהרי הוא עבריין וחיוב נידוי שעובר על דברי חז"ל: רכ"ד) בתשובת הרשב"א שהביא הב"י (יו"ד) סי' ט"ל בס"ה ובט"ז שם ס"ק י') גבי סרכא היוצאת מאונה לאונא וכו' והשיב רוב הבהמות כשרות ורובא דאורייתא וכיון שכן כל שנסתפק אם היא נפיחה כל כך במעי הבהמה אם לאו ואפשר שהוא כן העמדנוה על חזקת היתר ע"כ.

קשה דא"כ יש להכשיר כל ספק טרפות מטעם זה ואפשר דעת הרשב"א הוא דבשלמא כשנולד הספק מחמת מכה אז יש לאסור כיון דאתרע חזקתה אבל כשהספק הוא מדרך הבריאה והטבע שמשתדל לקיים כל דבר יש לתלות שרוב הבהמות בריאות וטובות וכיון שרוב הריאות מולידות ליחות מחמת רירין יש לומר דריר בעלמא הוא: רכ"ה) שאלה הא דתנן (כלאים פ"ח מ"ב) טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג נראה דכאן שנה ר' משנה שאינה צריכה.

תשובה אפשר דייתורא אתי לרבות את הכלאים או לפרה שילדה כמין סוס שאעפ"י שהוא נראה ממין הסוס אסור עמו מפני שהוא טהור עם טמא ועם אמו אפשר דמותר לחרוש דמילתא דלא שכיחא הוא וליכא למיגזר למראית העין דקלא אית ליה מיהו מההיא (יו"ד סי' י"ג ס"ב) דבן פקועה לא משמע הכי (עשו"ת יד אלי' סי' ב'): רכ"ו) שאלה הא דאסור לישב נגד המתפללים (ברכות דף ל"א: ובאו"ח סי' ק"ב וע"ש בבאה"ט סק"א) היינו דוקא להפסיק כנגד פניו או אפילו מן הצדדין כל שהוא רואה: תשובה מההיא דמצדד אצדודי משמע שאין אסור אלא כנגד פניו דוקא אבל לצפוננו או לדרומו ליכא קפידא מיהו לדעת המחמירין כנגד פניו אפי' כמלא עיניו יש לומר דמחמיר נמי מן הצדדין כל שהוא לפניו.

אמר המני"ח אשכחן כנגד שר"ל בצדו כגון ההיא דפרק תפלת השחר (דף כ"ז:): אל יתפלל תלמוד לא לפני רבו ולא לאחורי רבו ולא כנגד רבו ומייתי לה הרי"ף דף כ' וה"נ מתפרש קרא דפ' וישלח נסעה ונלכה ואלכה לנגדך עי"ש דפרש"י לנגדך בשוה לך (עי' פח"י ע' אין לישב כנגד המתפלל): רכ"ז) שאלה היה אוכל וספק אם אכל כזית דגן בכדי א"פ או לא מהו.

תשובה למאן דבעי בפ"ד דכריתות (דף י"ז:): חתיכה משתי חתיכות כל שנסתפק אם אכל או לא אכל די"ל אין לו לברך וכההיא (ב"מ צ"ז:): דאיני יודע אם הלויטני והכי נמי

אם אכל כזית בלבד וס' אם בירך אין לברך דמה"ת בעי' כדי שביעה (עבאה"ט סי' קפ"ד סק"ו) כי איכא לספוקי אי אכל כזית דגן ושבע משאר מאכלים אי מחייב מה"ת והיה נראה דכיון דפת פוטר כל מידי דמיון שהכל בא בשבילו וקבעי עליה אנשי אם אכל ושבע אפילו משאר דברים הוי דאורייתא.

וההיא דהוי כאיני יודע אם הלוייתי אפשר דיש לחלק בין ממונא לאיסורא וכ"ש דהוי דאורייתא וכ"ש למ"ד (תוס' ברכות י"ב. ד"ה לא) ספק ברכות להקל ויברך (עי' זכ"ל"א או"ח סי' קפ"ד אות ב' ושד"ח א"ד ברכות ס"א אות ח"י): רכ"ח) שאלה הרוצה לשתות משאר משקין בסעודה שכבר התחיל וכדי שלא יכנס בס' ברכות נוטל פרי העץ ורוצה לברך עליו שהכל אי הוי כבדיעבד תשובה.

מי הכניסו בתגר זה יקח דבר שברכתו שהכל ואם אין לו למה יכנס בתגר זה לשנות לכתחיל' מה שרומז בקרא תן לו מענין ברכותיו (ברכות מ.) ובידו היה לתקן במה שישתה פחות משיעור קודם סעודה אלא שגם בשותה פחות מכשיעור יש ספק לענין ברכה אחרונה ואם אינו יכול לסבול ישתה כדי לברך ברכת מזון על השבע ודרכי לשתות קודם סעודה אפילו יותר מרביעית משאר משקין ולברך תחילה ע"מ לשתות בתוך הסעודה: רכ"ט) שאלה מו"ט אין הבן נעשה גואל הדם להרוג את אביו (מכות י"ב.

(תשובה אם התורה לא עמדה בפניו כי יחם לבבו והתירה לו שפיכות דמים מה לי אביו או רבו או כל אדם בין בחול בין בשבת (עי' משל"מ פכ"ד דשבת) וכ"ש למ"ד מצוה ביד גואל הדם דגברא קטילא קטל דאין כל אדם חייבין עליו מיהו משום כבוד אביו לא הקלו ואם עבר והרגו אפשר דאין ממיתין אותו ב"ד דלאו עושה מעשה עמך ואם גואל הדם יהרגנו אפשר דב"ד ממיתין אותו: ר"ל) ועוד נשאל אם יד העדים תהיה בו נאמר גם ברוצח או שמא על גואל הדם הוא ונראה דדבר המסור לב"ד הוא ואין לגואל הדם עליו כלום: רל"א) שאלה מי שעשה עצמו טרפה והתרו בו אם ב"ד ממיתין אותו.

תשובה דרשו רז"ל (ב"ק צ"א:) ואך את דמכם לנפשתיכם אדרוש לרבות הממית את עצמו ולמ"ד (חולין מ"ב.) טריפה חיה לא קמיבעיא כי אבעיא למ"ד אינה חיה.

(עתוס' סנהדרין ע"ח ד"ה ההורג) בחלק הראשון הוכחתי דמחלוקת זה הוא על הרוב דלמ"ד רוב טרפות חיות ולמ"ד רוב מתות ומיעוטם חיות שם תמצאנו בפסק הארוך (עש"ך יו"ד סנ"ז סקמ"ח בשם רש"ל ובחיי ארי' סי' נ"ב) וכיון דאין הולכין בנפשות אחר הרוב (סנדרין ס"ט) אפשר דהויא לה התראת.

ספק דלר"ל לאו שמה התראה ולר' יוחנן שמה התראה (שבועות ג': ועתוס' גדה מ"ו: ד"ה ר' יוחנן) אמר המני"ח בחלק הראשון שכתב נראה שהוא מפסקים וכתבים שלו שעדיין לא זכיתי להם ובח"א של ההלכות קטנות לא מצאתי בהעתקה אפי' רמז לזה (עי' לימודי ה' סי' קס"ח): רל"ב) נסתפקו הא דאב (קודם) [פודה] את הבן אם משל אב או משל בן כגון שנתנו לו מתנה וכן במה שמוציא לחנכו ויש ללמדה מכיבוד דקי"ל (קידושין ל"ב.

(משל אב.

ואם אין לו ואביו פודהו מיבעיא אם העשיר הבן אם יכול לתבוע ממנו וכן גבי כיבוד: רל"ג) שאלה אם יש לסמוך למלוח הטלפים עם השער. תשובה הרשב"א התיר דבר זה (עי' יו"ד סי' ס"ח ס"ח) אבל לפי דעתי שלא התיר אלא ברגלי השור שיש עליהם שער דק אבל ברגלי הכבשים שהם מלאים מצמר ארוך ב' או ג' אצבעות איך יעלה על הדעת שבזה דיבר הרשב"א והכי דייק לישניה שלא הזכיר אלא שער ולא הזכיר צמר: רל"ד רל"ה) שאלה מאי שנא דלעצם הקדקד לא מהני מליחה ולעצם הקולית מהני (יו"ד ס"ס ע"א) ועוד מש"כ הרמ"א (שם סי' ע"ב ס"ג) דאין לך בהמה שהיא ששים נגד לבה מנא ליה.

תשובה איברא דאפכא מסתברא שעצם הקדקד עשוי שליכות והוא מורכב מכמה עצמות ונדבק עצם אל עצמו בכעין שינים דקים לזה מכאן כדרך התיבות ומחוברים בחכמת הבורא יתעלה ורוח לא יבא ביניהם שאם היה לנו לומר שהמלח שואב ומפליט מתוך העצם קרוב לומר שיפליט מן הקדרה ממה שיפליט מעצם הקולית שכולו עצם א' קשה כמרמרא ועצם הקדרה הוא ספוגי אלא שלזה השיב הרשב"א שמטעם קרום של מוח שארוגים עליו סורייקי דדמא אבל מה שהתיר בקולית קשה דהא קי"ל (בסי' ס"ט ס"ז) אין מליחה להפליט מן הכלים ל"ש כלי עץ או כלי עצם אלא דצ"ל דס"ל להרשב"א דכבולעו כך פולטו ויש כח במלח להפליט מה שבלע עצם הקולית ע"י הנקבים הדקים שקורין פורו"ש שמוכרח שיש לה אעפ"י שאינן ובולע מתמצית הדם דקה מן הדקה ולזה מפליט הדם משא"כ כלי עצם שבלוע מאיסור העב.

ויותר היה אפשר לומר שכשם שאמרו חולין קי"ג) אין מחזיקים דם בבני מעיים כך אין מחזיקין בקולית שאעפ"י שהאברים כולם שואבים מן הדם שם י"ל ששואבים מעביות הדם אבל עצם הקולית שהוא עב וקשה כששואב להבריא המוח שבתוכו מגיע אליו כזיעה בעלמא אבל לא נראה זה בעיני הרשב"א שבקש טעם אחר אפשר מפני שנמצא בתוך אותו מוח קצת אדמומית והיה שם מקום לומר שהוא כמו חמר בשר.

ולשניה אין לנו להשיב דכמה גדולים דברו כן והרמ"י הקשה על זה (עי' בש"ך ס"ק י"ט) ומה שהקשה עלי דילפינן לאיסורי תורה בששים מזרוע בשלה (חולין צ"ח:) ואית דאמרי במאה והזרוע הם ב' פרקים ואפ"י שתאמר שעצמות האיסור מעלין את ההיתר (עי' יו"ד רס"י צ"ט) נראה דבשר הב' פרקים גדול מן הלב הרבה ואפשר שלא אמרו אלא כדרך שהם היו נוהגים לבשל הבהמות בחסרון אברים שנתברר להם שלא היה נשאר ששים יש להכשיר דלאו מר בר רב אשי חתים עלה: רל"ו) שאלה מה טעם שבועת שוא אין לה התרה.

תשובה כללא דשבועת שוא כל שאינה חלה על שום דבר כגון (שבועות כ"ט.) על העמוד של אבן שהוא של זהב וכן הנשבע על דבר אחד ב' פעמים דאין שבועה חלה על שבועה השניה שבועת שוא וכן שבועה שאוכל ככר זה (ה"ז שבועת ביטוי) שבועה שלא אכלנה ה"ז שבועת שוא ואפשר שימצא היתר לשבועת שוא במה שיתיר הראשונה שהיא שבועת ביטוי ואז השבועה שהיתה לשוא יש לה מקום לחול ונעשית שבועת ביטוי ויש לה התרה אבל כשאין מקום לחול כלל כגון אבל שהוא זהב לזו אין לו תקנה.

ועיין לקמן סי' ש"ב: רל"ז) שאלה אם נוהג דין שביעית ביערות ובמדברות. תשובה בפ"ב דקדושין (נ"ז:) אמרינן גבי ושלח את הצפור החיה ע"פ השדה לאפוקי ים ומדבר ומי יודע אם יש לומר גבי שביעית שדך לא תזרע לאפוקי יער ומדבר: רל"ח) שאלה אם מותר לגרש בלילה.

תשובה ממה שכתבו בתוס' בריש מגילה (ד"ג.) גבי חיישינן שמא שד הוא דהיינו בשדה אבל בבית לא דא"כ אם אמר לנו א' שנכתוב גט לאשתו בלילה משמע דפשיטא להו דמגרשין בלילה וכעין ראייה מן הגמרא כתבתי במקום א' ושכחתי: רל"ט) שאלה מ"ש גבי אלם שחליץ דפסולה דבעינן ראוי לבלילה (יבמות ק"ד:) וגבי יושב אם אינו יכול לעמוד כשירה (שם ק"ג).

(דכדיעבד דמי. תשובה אפשר דסבר דועמד ואמר לאו דוקא בעמידה אלא עמידה דרבנן ובדרבנן לא בעינן ראוי לבלילה (עי' שד"ח כללים אות כ' סל"ז ובד"ח סכ"ג) ועיין בתוס' פ"מ חליצה (שם ד"ה בין): ר"מ) הא דאמרינן (סנהדרין דף מ"ד.

(גבי מומר אע"פ שחטא ישראל הוא לחומרא אמרינן הכי שאם קדש קדושיו קדושין אבל לטובתו לא ובריש ר"ה (ג'): הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחששתא ואומר בתוספות דדריוש זה הוא בנו של אסתר וקי"ל (יבמות כ"ג.) בן הישראלית הוא ישראל ואפ"ה לבתר דהחמיץ לא חשיב ליה אלא כאומות העולם באומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני וכו' ועיין לעיל סי' קנ"ד (עי' עקרי הד"ט יו"ד סל"ה אות י"א): רמ"א) שאלה אם אין שם עניים אין חייב בלקט שכחה ופאה מ"ט.

תשובה מדאמר מר בפ' הזרוע (קל"ד:) לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים וכו' משמע דאין צריך להניח כלל ולשקול לנפשיה כל התבואה דכל שהוא משום צדקה אם אין שם עני אינו חייב בה מיהו אם הפרישן וקרא שם ושמרם לעניי עיר אחרת י"ל דנותן ועיין תוס' פ"ק דר"ה (דף ד':) ד"ה לקט: רמ"ב) שאלה בפ"ק דר"ה (ז:) גבי שאם היה הקרבן חולה ברגל לא יקריבנו אם היה רגל האחרון דעבר נמי בלא תאחר מהו.

תשובה אע"ג דאיכא עשה ול"ת. עשה דכבוד שמים עדיף דהקריביהו נא לפחתך והיה לו להקריבו קודם שיחלה: רמ"ג) שם (דף ו') הרי עלי עולה ע"מ שאיני חייב באחריותה כתבו בתוס' לא דמי למתנה על מש"כ בתורה ע"כ פירוש דכיון דבידו לעשות בידו להתנות ולא דמי לע"מ שאין לך שאר כסות ועונה (ב"מ נ"א).

(מיהו ק' אמאי לא מייתי כאן פלוגתא אי תפוס לשון אחרון או ראשון (תמורה כ"ה:) לזה י"ל דבאומר על מנת סיומא דמלתא הוא והכל דבור א': רמ"ד) שאלה מי שהיה נשוי שתי נשים וגרש את אחת מהן ואח"כ מתה השניה אם יכול לכנוס את גרושתו תוך ג' רגלים. תשובה טעמא דרגלים כדי שתשתכח הראשונה ולא יהי' ב' דעות במטה (עתו"ס מו"ק כ"ג).

ד"ה עד) שתהא בדעתו כשיושב עם הב' כדאמ' ר' לא ישתה בכוס זה וכו' (נדרים כ'.) אבל גבי גרושה דדש בה בחיי הראשונ' עד האידנא מאן נטריה דהא אמרינן שם לא נצרכה אלא לשתי נשיו: רמ"ה) שאלה הא דתניא בפ"ק דר"ה (ח':) מר"ה עד יה"כ לא היו עבדים נפטרים לבתיהם ולא משתעבדים אם היו מותרים בשפחה.

תשובה מסתברא דכיון דלא נשלם דרור עד יה"כ רשות הוא בידם אבל אין רבו מוסר לו וכו': רמ"ו) שאלה אי אמרינן הואיל לחומרא. תשובה סתם הואיל אמרינן להקל כגון (פסחים מ"ו): הואיל ומקלעי אורחין מיהו אשכחן פ"ד דתרומות תרומה עולה בא' ומאה ולא אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה משום דאין מצוה בשאלה (נדרים נ"ט).

(הא לאו הכי אמרינן ואי הוה משאיל עלה הו"ל חומרא דהויא דבר שיש לו מתירין דאפי' באלף ל"ב מיהו לעיל (בסי' מ"ג) כתבתי דלהמית אותו נראה דלא אמרינן הואיל (עי' פסחי' דס"ב. יומא ס"ב): רמ"ז) שאלה למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן (יבמות פ"א) אם יש לתרום מעציץ שאינו נקוב ב: במאנטמהם נהעל הנקוב: תשובה היה נראה דהכא נמי איכא למימר דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן.

כההיא (עתוס' מגילה י"ט: ד"ה ר"י) דקטן במגילה אלא שיש לדחות דכיון דבטלה קדושה ראשונה נשאר הכל שוה בין נקוב בין אינו נקוב אלא שא"א לומר כן דהרמב"ם (בסוף פ"א דתרומות) דסבר [תרומה] בזמן הזה דרבנן מייתי [הא] דאין תורמין (בפ"ה דתרומות הט"ז) [עי' מנחות ל"א. וב"י בשם מ"כ יו"ד סי' של"א].

ובסידור דה"ח הל' חלה]: רמ"ח) שאלה מי שאין לו ישן לאכול מצה בליל פסח אם יקח חדש. תשובה בירושלמי הביאו תוס' פ"ק דר"ה דף י"ג (ד"ה דאקרובי) משמע דמותר אלא שיש לדחות דדוקא התם שהיו כל ישראל ולא מצאו אלא חדש היה מותר להם אבל לא אתי עשה דיחיד ודחי ל"ת דרבים ואע"ג דלא דמי דהא עשה דרבים מיקרי מיהו ה"מ דדחי עשה ל"ת היכא דלא היה אפשר לתקן אבל אפשר היה שימצא ישן דאל"כ מי שאין לו לקיים ושמת בחגך ישתה יין ערלה או כלאי הכרם (וכפי אותו ירושלמי משמע דלצבור מותר) אלא שצ"ע גבי קן צפור דתנן (חולין קמ"ב).

(לא יטול אדם אם על הבנים אפי' לטהר בו את המצורע דמשמע דהוה אתי עשה דטהרת מצורע ודחי ל"ת דשילוח והתם איכא נמי עשה ואמאי איצטריך למתנייה. ומצורע דחי ל"ת דגילוח ומה שהקשיתי מיין ערלה יש לחלק דחדש מותר לאחר זמן הפרי עצמו (וצ"ע מפסחים מ"ח).

דפריך אי איסור מוקצה מה"ת מה לי איסור מגופו מה לי איסור מדבר אחר. עי' בח"א סי' רי"ח ולימודי ה' סי' קפ"ג ובשאג"א סי' צ"ו יד אלי' סי' מ"ח ושד"ח מער' אכילה סי' ד' וי"א ובד"ח ס"ס מ"ז): רמ"ט ר"נ) איבעיא להו ר' יעקב ור"ש הלכה כמאן.

תשובה לכאורה היה נראה דהלכה כר"ש שהוא נזכר יותר במשנה ובברייתא כדרך שאומרים הפוסקים בענין האמוראים דהוא מאריה דתלמודא טפי מיהו ה"מ בשוין אבל ר' יעקב קשיש טפי דבירושלמי פ"ב דחגיגה גבי ייטב לך לעולם שכולו טוב ולא ידע מזה אלישע אחר שדבר זה דרשו ר' יעקב לפניו ממנו ור"ש תלמיד ר"ע ור"ע בזמן אחר היה נמצא ר' יעקב קודם ר"ע וקשיש טפי מר"ש.

אחרי כתבי זה מצאתי לס' יוחסין שכת' שר' יעקב סתם הוא בן בתו של אחר איברא דהכי משמע דאיתא בסוף חולין (קמ"ב) וקדושין (ל"ט): גבי אלמלא דרשיה אחר להאי קרא כר' יעקב בר ברתיה וכו' ואע"ג דכתב דעת י"א דסתם ר' יעקב הוא אביו של ראב"י מ"מ זה הדורש לעולם שכולו טוב א"א לומר כן דבפי' איתא בגמרינן שהוא בן בתו של

אחר ואולי אביו של ראב"י הוא זה נכדו של אחר ואינו רחוק שאחר היה קודם החרבן כשנתהפך וכבר היה גדול ודאי שנכנס לפרדס וראב"י אחר החרבן היה אלא שהקשה ס' יוחסין שהיל"ל ר"א בר ר' יעקב כמו ר"א בר ר' שמעון ואין זה כלום שמצינו הרבה שאינו אומר בר רב כמו ר' יוסי בר יהודה והוא בן ר' יהודה.

בר אלעאי וכן רשב"ג והרבה כיוצא באלו אבל לשון הירושלמי ק' דאמר ולא היה יודע אחר שדרשה ר' יעקב לפניו ממנו ואפשר שר' יעקב נכדו דרש זה קודם שיצא לתרבות רע והוא לא ידע ואשם. מ"מ אפשר דיש לסמוך דמדמזכיר ר' יעקב קודם ר"ש (בפ"ב דקדושין דף נ"ז).

גבי שחטה שלא באזוב) דהלכה כמותו דהכי אורחא למיקבע הלכתא בפוסקים וגם אפי' שיהיה אביו של ראב"י קשיש מר"ש דר"ש חבירו של ראב"י בנו (עי' בהון עשיר מכשירין פ"ו) : רנ"א) שאלה מי שנדר להתענות ארבעים יום רצופים וחלם בתוכם חלום בשבת והוצרך להתענות בו וליום מחר למיתב תעניתא לתעניתיה מיבעיא אם עולים לו מן החשבון.

תשובה ספק זה מתהפך לארבע רוחות ספק אם עולים לו שניהם (דתענית חל בשבת ככולל) או אחד מהם ואיזה הוא. או אם לא יועיל שום א' אם נלמוד מאותו (באו"ח סי' תקס"ח סעיף י' ויו"ד ס"ס רי"ז בהג"ה) שנדר לילך על קברי הצדיקים או למי שקבל תעניות רצופים ואירעו בהם תעניות צבור שעולין לו (שם באו"ח סי"א) י"ל דשבת עולה לו ויש לדחות דהתם ימים הם שראויים להתענות בהם ובדעתו היה עליהם.

אבל שבת לא היה דעתו עליו מ"מ יום השילום היה נראה דאין עולה לו דומיא דכל דבר שהוא בא חובה אינו בא אלא מן החולין (ביצה י"ט:) מיהו ההיא דקברי צדיקים פליגי (עי' שו"ת סמא דחיי חיו"ד ס"ט והד"ט או"ח סי"ב אות ד' ובאה"ט סי' תק"ע:) רנ"ב) שאלה אם בעלי הפסקות אם יפה הם עושים.

תשובה הרבה עשו ועלה בידם אבל יש לחוש לזה שהרי בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה לא רצו לגזור ב' ימים יה"כ מפני הסכנה (עי' ר"ה דף כ"א.) (בחזקה שאין ב"ד מתעצלין בו ובירושלמי פ"ק דר"ה אמר להו רב חסדא להנהו דהוו חיישי לצומא רבה תרין יומין למה אתם מכניסין עצמכם לספק זה אבוב דר"ש בר רב יצחק חש על גרמיה וצם תרין יומין אפסק כרוכה ודמך פי' כרוכה אפשר שנפסק א' האברים הפנימיים מחוסר לחות השרשי שנתאכל ומת ואע"פ שלא ימותו בתוך שנתם אפשר דמתחיל ליפסד או לינקב איזה מן הגידים או מן הוורידים או שיתביש המוח שבעצמות וברוב הימים תמצאנו ובכל דברי רז"ל לא הוזכרו הפסקות לענין תשובה כנראה שאסור לאדם ליכנס אפי' במיעוטא דמיעוטא דסכנתא דאין הולכין בנפשות אחר הרוב (יומא פ"ד).

(ומה היו הפסקות משמשות. והא (חגיגה כ"ב:) דהושחרו שיניו מפני הצומות.

דבר יום ביומו הוא. ואם לאיסור כרת דיה"כ לא חשו מס' נפשות כ"ש לדבר אחר בימינו אלה הרבה שלא הספיקו לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתם: רנ"ג) מ"ש בס' תה"ד (מובא באו"ח סי' קל"ח ועי"ש במג"א סק"ב) דאין חשש לשייר בפרשה של ב' פסוק' נראה דהתוס' לא ס"ל הכי בפ' הקורא עומד (דכ"ב).

(ד"ה אין דאין לחוש במה שהשלישי לא קרא בר"ח אלא ב' פסוקי' מביום השבת שהרי הדבר ידוע לעולם משמע דטעמא דהדבר ידוע כמו שאר פרשיות ידיעות שכתבו למעלה מזה דאין לחוש (עי' לקמן סי' רנ"ו) הא לאו הכי יש לחוש וק"ו הוא ומה היכא דהוי סיומא דעניינא בלא תחילתו כשמניח ב' פסוקים בפרשה עצמה חיישי' היכא דהויא פרשה שלמה בב' פסוקי' כ"ש שיש לחוש ליוצאים שיסברו דודאי יקראם א' שכולו ענין בפני עצמו מראש ועד סוף וכמ"ש בפ' ויבא עמלק ובזה אין מקום למה שהשיב הב"ח דהיכא דאיכא קושיא חיישינן דאי משה קושיא חיישינן כ"ש במקום דאיכא ק"ו דאין עליו פירכא ומה שדייק התה"ד מן הגמ' אינו דיוק דידע עולא בודאי שצריך בר"ח לעבור קצת על התקנה אלא שהיה מהפך כל הצדדין עד שתתברר לו האמת ושום פוסק גם הב"י לא כתב כן כנראה שהוא פשוט כדברי התוספות: רנ"ד) שאלה מים שיש עליהם קש או שום דבר שצף אם מותר לנפח בו לסלקו לצד אחד כדי שישתה בשבת.

תשובה במלאכות בעץ החיים' תמצא דזורה ובורר ומרקד שלשתן שם א' הן ואם יש חשש ברירה אסור לזרות ודבר שמותר לבררו מותר לזרותו כל אחד כדינו המפורש (רנ"ה) שאלה נוהגין כאן בירושלם תוב"ב שמקיפין בס"ת פתוח בכל הבית הכנסת להראות את העם אם יפה הם עושין. תשובה בירושלם הוצרכו לעשות כן מפני שהבית הכנסת הגדול הוא ארוך וקצר אורכו פי ג' או ארבע מרחבו וכשהעם רבה מפני העולים לרגלים ישארו הרבה בעזרה ולא די כדישיראו כולם פני הכתב במה שיגביהו ס"ת בתיבה ולכך הוצרכו לסבבו ג"כ בעזרה גם בק"ק ת"ת עושין כן מפני הרואים שיזכו לחזות בנועם ה' ועוד שכולם רואים בראש הפרשה: רנ"ו) בהבנת ס"ד התוס' (מגילה כ"ב.

ד"ה אין) שכתבתי לעיל סי' רנ"ג. ז"ל וגם יש להם לחשוב שא"כ לא הי"ל להניח כשהגיע לפרשה שהרי גם זו מעין פרשה שהניח בה ע"כ.

נראה דה"פ מאחר שפרשת שבת קשורה עם התמידים שבת שבה ג"ר קרבים א"כ כשסיים פ' התמיד ופגע בו ביום השבת לא היה לו להניח לקרותה בפני עצמה היה לו ל עם התמיד שהיא מעין מה שהניח כי מה ענין שבת אצל ר"ח לעשותה קריאה בפני עצמה דבשלמא תמידין קריבין בר"ח: רנ"ז) שאלה מהו לברך שהחיינו על האתרוג.

תשובה מסוגיית פ"ק דר"ה (י"ד): משמע דאין בו חידוש שדר ב' וג' שנים באילן ומדינא הו"ל לידון כירק לכל דבר וכבר תירצו זה בתו' בד"ה ולשביעית ירק נמי וכו' (עי' בח"א סי' רל"ג ושו"ת שע"א סי' ל"ה עקרי הד"ט או"ח סי' י' אות נ"ה ואות ס"א כת"ס או"ח סי' כ"ג ופח"י ערך אתרוג באה"ט או"ח סי' רכ"ה ס"ק י"א): רנ"ח) שאלה הסורק זקנו ונופלות לבנות מתוך שחורות אם אסור משום לא ילבש.

תשובה אע"ג דבשבת דבר שאינו מתכוין היכא דלא הוי פסיק רישיה מותר התם משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורין הוה משמע דלא הוי הכי אלא שמצאתי להפך בכמה דוכתי (שבת פ"א: בכורות ל"ד.) מיהו בנדון זה נראה דהוי פסיק רישיה ואיכא למימר דאי ניחא ליה שאסור ואי לא ניחא ליה אין בכך כלום לכ"ע ולא דמי לשבת (עי' רא"ש שבת פי"ד סי' ט' ובעקרי הד"ט יו"ד סי' י"ט אות ט"ו): רנ"ט) שאלה

אם יכולים חכמי העיר במעמד ז' טובי העיר הם המנהיגים להסיע קצת מסים על קצת מהקהל בלא מעמד כולם.

תשובה אם מכח הדין הם באים שרואין שראוי הוא להעריכם שיתנו לערך שאר פורעי המס כופין על זה כמו שכופין על הצדקה (ב"ב ח'): דהא כתיב ונוגשיך צדקה ואף אם לא יסכימו כי מה לנו בהסמכתם ודאי שאין שום א' רוצה לפרוע ואפילו אם לא קבלום כ"ש מאחר שקבלום עליהם גזרה שלהם קיימת ולא שייך הכא נוגע בדבר שתקנת הקהלות כך הוא: ר"ס) שאלה מ"ש גבי גט דלא סגי במה שתטול האשה גיטה מיד בעלה וגבי קדושין אע"פ שנטלתן מע"ג קרקע שפיר דמי.

תשובה בגט הקפידה תורה ונתן בידה ולא שתטול ואע"ג דהקיש יציאה להוייה לא לכל מילי הוקשו כההיא (קידושין דמ"ד:) דצווח ר"ל ככרוכיא ויצאה והיתה. ויש סמך לדבר נתתי כסף השדה קח ממני שאם כבר פשט עפרון ידו וקבל הכסף לא שייך קח אלא כלומר מוכנים הם בידי קחם בידך וטעמא איכא דהתם דלרחוקה קאתי לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה (גיטין ע"ה:) ושקליה מזידיה עד דיהבי ליה אבל היכא דלקרובה קאתי אשה בכל דהו ניחא לה (עי' באה"ט אהע"ז סי' כ"ז ס"ק ג' וסי' ל' ס"ק ח' ופת"ש שם): רס"א רס"ב) שאלה ראובן א"ל לשמעון תן לי חפץ זה שבידך שתשחק בו בתי השיב שמעון בפני שנים שהיו שם יהיו אלה עדים אם תקבלנו לקדושין בעד בתך אתננו לך ואז חטף ראובן החפץ מיד שמעון ונתנו בחיקו בלא שום דבור וכל א' הלך לדרכו מהו.

תשובה מלבד שהלשון גרוע יש לצדד להתיר במה שחטף החפץ וגרוע משתיקה דלמ"ד כהודאה דמיא (ב"מ ל"ז:) ולא בעי שיאמר הן דמאחר שהתחיל לשואלו לשחוק בו וכששמע הדברים חטפו על דעת הראשונה חטפו שאם הוא שהודה לדבריו למה לו לחטפו ודמי לאשקיי אשקייין (קדושין ט') (ואולי עדיף טפי ויש צד אחד להחמיר במה שייחד עדים והלה שתק דבשלמא בלא ייחד הו"ל כמנה לי בידך א"ל אין דמצי טעין משטה הייתי בך אבל בייחד עדים אזלא לה טענת השטאה דאין אדם מזמין עדים להשטות שיודע שלמחר יעידו עליו בב"ד ולא ישכחו הדבר מאחר שהוזמנו לכך ולפי זה אפילו לא היו שם ידים מוכיחות הזמנה תוכיח (ובפרט למ"ד ספק קדושין דאורייתא) וא"כ הלכה רופפת וקשה הדבר למה לא צדדו גדולי האחרונים צד זה דייחוד עדים וצל"ע: רס"ג) שאלה זכיות ועוונות לפי מנין או לפי משקל.

תשובה דבר זה תלוי במדת אל דעות וכפי הנראה היה דלפי משקל שיש עון ששוקל הרבה כנגד כמה מצוות או להפך ד"מ אם ישימו חמש עוונות בכף מאזנים וזכות גדול מצד א' מכריע הוא את כולם אבל מדברי ב"ה לא משמע הכי דקאמרי (ר"ה י"ז) דמחצה על מחצה רב חסד מטה כלפי חסד ואי איכא ממושעי [ישראל] בגופן לא סגי בלא והבאתי את את השלשית באש.

ואי במשקל לפי חומר העבירות הרי כנגד פושעי ישראל הושמו בכף של זכות כ"כ מצוות שהושוו ואין שם הכרע. אלא נראה כפי זה דלפי מנין משלם ואפשר דבהא פליגי אמוראי (שם) דר"א אומר כובש ס"ל דלפי משקל נידונין שנשקל חומר הזכות כנגד קולי העוונות ור' יוסי בר חנינא אמר נושא לאו בכף מאזנים מיירי כמ"ש רש"י דמגביה

כף מאזנים אלא דרך מנין נמנה הכל ומבליע בחשבון וזהו נושא עון ועובר על פשע שדולגו ואינו מכניסו במנין ותנא דבי ר' ישמעאל דאמר (שם) מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה סבר דבמדה הדין נידון וכל א' מיקל מחבירו דתנן (תרומות פ"ד מ"ו) המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח מחברו: רס"ד) שאלה אי דרשינן לשון הדיוט בזמן הזה.

תשובה נראה דדוקא בזמנם שהיה להם סופרי הדיינים ומתוקנים לשונותם בלשון קצרה והיו מדקדקין בתיבות והא דקרי לשון הדיוט שהיו רגילין לכתוב כן מסתמא אדעתא דהכי סביר וקביל מאן דמוזיף ומאן דיוזיף (ב"מ ק"ד ע"א) אבל בימינו שרבו הסופרים שגורעין ומוסיפין ואין דורשין איך יעיין הדיין באותם דברים כמי שמעיין בגפ"ת ומילתא דלא צריך אי לטפויי אתא או לפטומי מילי ואפילו יהיה הסופר חכם לא רמי אנפשיה לפלפל כמו שעושה בישיבה כ"ש אם הוא ע"ה אשר ע"כ י"ל דדוקא בדבר הניכר בסתירה ראשונה יש מקום לדון ע"פ השטר אבל מה שהוא חוץ ממנו אין פותחין בנולד ובמילתא דלא שכיחא מ"מ הכל לפי מה שהוא אדם ועיני הדיין רואות וכעין זה הביא ב"י [חו"מ] ס"ס ס"א משם משרים והרשב"א ע"ש: רס"ה רס"ו) שם (בס"ס ס"א) הביא הב"י מתשובות הר"ן דכשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אינו יכול למחול דבר שלא בא לעולם וקשה דאיך נוהגים בשטרות לכתוב שכל מין טענה וערעור שיפול באותו דבר עד סוף העולם הכל מחול לו מעכשיו.

ועוד קשה על דבריו דבשלמא מקנה משום דקונה צריך שכנגד מה שנותן יחול כנגדו דבר הנקנה ואם אינו בעולם היאך יקנה אבל מוחל הוא מפקיע עצמו ומפקיד דבדיבורא בעלמא סגי ואין צריך קנין כמו שהוכיח בתוס' פ"ק דסנהדרין (דף ו'. ד"ה צריכה) ואיך מדמה מחילה לקנין.

והא דפשרה צריכה קנין משום דלא ידע כמה מחיל כמש"כ התוס' וא"כ שפיר כתיבנן האידינא מחילה על מה שלא בא לעולם ולמאי דלא ידע כמה מחיל קונין בשטר והוא דומיא דפשרה אבל להר"ן קשיא: וכדי לצאת לדעת הר"ן אפשר לתקן במה שהביא בתוס' פ' יש נוחלין דף קל"א (ד"ה וש"מ) בשם רש"י משום דמפיק בלשון ירתון ואין זה מקנה לדבר שאין בעולם כיון שאין המתנה באה אלא לאחר מיתה ואז הבנים כבר בעולם ע"כ.

משמע דהא דאין מתנה למי שלא בא לעולם כשרוצה שתחול המתנה מעכשיו אבל באומר שלא תחול אלא לכשיבא חיילא ה"נ לדעת הר"ן אם יכתוב לכשיבא דבר טענה הרי מחולה לו בלא מעכשיו מהני והתוס' הקשו שם על פרש"י: רס"ז רס"ח רס"ט ר"ע) שאלה הא דלא תהוי בעבורי אחסנתא (ב"ב קל"ג:) אי הוי בקרקעות דווקא.

ואי הווי בר נידוי. ואם נתן לאחרים ע"מ שכשיהיו בניו נוהגים כשורה יחזיר להם מהו. תשובה אפשר היה לומר שלא דברו חכמים אלא בקרקעות כי אחוזת עולם הם ומלא תסוב נחלה איכא למילף דלאו שפיר למיעבד הכי והתם משום קרקעות היו נידונין בני יוסף והיינו דמייתי פ' יש נוחלין (שם) שכתב נכסיו ליונתן ו' עוזיאל בקרקעות איירי מדתני מכר שלישי דהול"ל ונטל שלישי לעצמו ומההיא דיוסי בן יעזר דאקדיש עליתא

דדינרי הוה אפשר למילף דאפיל במטלטלין אסור אע"ג דבגמ' דחי לה לאו משום האי טעמא דחי לה משמע דבכל דבר אין רוח חכמים נוחה הימנו ויש במפרשים באותם שמרבים בנדוניאות לבנותיהם דאיכא משום אעבודי אחסנתא וסתם נדוניא מטלטלין עיין מהרשד"ם אה"ע סי' קפ"ח וקשיא לן עלה דבפ' נערה שנתפתתה (נ').

(א"ר אלעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש שמא יצטרך לבריות ולא נגעו בה משם אעבורי אחסנתא ובפ' המקדש שדהו (כ"ח:) גבי אראב"ע ומה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו עאכ"ו שיהא אדם חייב להיות חס על נכסיו ומייתי עלה הא דהמבזבז דלראב"ע אית ליה ולר' אליעזר לית ליה אלא כל מה שמשייר קצת יכול לבזבו.

ובפ' מציאת האשה (ס"ז:) מר עוקבא כי קא נייחא נפשיה אייתי ליה חושבנא דצדקה אמר זוודאי קלילי ואורחא רחיקתא קם בזבזיה לפלגיה ממוניה והיכי עביד הכי והא אל יבזבו יותר מחומש ה"מ מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לא (עי' ברא"ש כתובות פ"ד סי' ט"ו ועי' רמ"א יו"ד סי' רמ"ט ס"א).

שכ' אבל בשעת מותו יכול ליתן צדקה כל מה שירצה עי"ש. ועי' מש"כ שאלתות דר"א גאון פ' תשא ושאלות שלום שם.

(מכל הני משמע דליכא אעבורי אחסנתא אלא בנותן או מקדיש כל נכסיו ולא שייר כלום והכי דייק מתניתין הכותב כל נכסיו לאחרים והניח את בניו אין רוח חנ"ה דמאי והניח את בניו דקאמר. ולמאי דמיבעיא לן אי הוי בר נידוי לא בא זה בכלל הכ"ד (ברכות י"ט).

וי"ד סי' של"ד סמ"ג) ואולי הוא בכלל המזלזל בדבר א' מדברי סופרי' ומיהו מאחר דבכלל זה איכא רוב הכ"ד דברים וזה לא נזכר י"ל דכיון שלא נזכר בגמרא אין לנדוות. ואם עבר החכם ונידהו נראה דצריך להתירו וז"ל רשב"ם אין לחכמים נחת רוח ממעשיו אלא חרון אף גורם להם שכועסין עליו דקעקר נחלה דאורייתא.

ולמאי דאיבעיא תו אם מותר לתת לאחרים וכו' אלו לא הוה טעמא אלא משום דילמא נפיק מיניה זרעא מעלייא ניחא אבל איכא טעמא דעקר נחלה דאורייתא והרוצה לעשות דבר זה יניח דבר מועט משום ירושה והשאר יעשה מה שלבו חפץ. מיהו משמע דאיסורא איכא בכל גוונא דאם לא יהיה בנו אפשר בבן בנו עד סוף כל הדורות: רע"א) הטוען את חברו בדבר שלא היה חייב לו ומביא עליו עדים שנתחייב בפניהם בקנין והלה טוען אנסתני עד שהודתי אי מהימן במגו דפרעתי.

תשובה אפשר דאין כאן מגו דבשלמא גבי מלוה ופקדון וכיוצא בהן יש להאמין במגו דפרעו דאם איתא דינף פרע דאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינן ומש"ה טענינן ליה מגו דאיבעי אמר פרעתי די"ל דפרעו אבל היכא דליכא דררא ממונא כגון בנדון זה שלפי דבריו אינו חייב כלום מעיז ומעיז וכל טצדקי דמצי לאשכוחי משכח: רע"ב) שאלה הא דאמרינן יבמות (כ"ה).

(אשה דייקא ומינסבא והא קחזינן דלא דייקא דאין בידה אלא מעשה ב"ד. תשובה בכתבים הוכחתי דתנן בסוף עירובין שכל מה שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך דמן

התורה רוב הנטבעים מתים ורוב ההולך ולא ישוב לביתו ונאבד שמו מן העולם ונשתקע בחזקת שמת או שנהרג הוא (עי' מבי"ט ח"א סי' שכ"ו ולעיל בח"א סי' רכ"א) ומ"ש דייקא ומינסבא כי הוא יודעת ומכרת בבעלה אם רואתהו שמתקוטט עמה ושונאה אינה נישאת כל כך במהרה שיש לה לחוש שמא הניחה והלך למקום אחר ולמחר ישוב או יוודע ותשאר בחרפה (וחילוק זה ישנו בפוסקים לענין מזונות) ואם תראהו מתנהג באהבה ושלווה ואוהבה כגופו ואוהב את בניו והלך ולא בא יש לומר מקרה הוא כי לא טהור מיהו מדברי המפרשים לא משמע הכי (עפ"ח ע' אשה עגונה): רע"ג) בפ"ק דר"ה דף י"ו תוס' ד"ה ליום הדין קאמר דיש אשר הם בגהינם וביום הדין יזכו משמע מדבריו דיום הדין הגדול אינו אלא לאותם דגהינם ובהם יש הג' כתות ואפשר לשמוע מדבריהם דלכולם יהיה יום הדין וקשה דאותם שכבר זכו לג"ע מה דין יש עליהם ולדידי חזי ליה דיש מיני דינים על דברים פרטיים שנידונין בר"ה ויש בכל יום או בכל רגע ויש ביום המיתה ויש דברים כלליים שאין עומדין עליהם לדין עד אותו יום הגדול והנורא ואלו ישנים בקבר לא דין ולא רוח לא חיים ולא נידונין עד עת התחיה ואז רבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו' וכל זה הוא לשכך האוזן כי מי אשר יחובר לדעת א' מרוב רובי רבבות ממחשבות אל דעות כי לא מחשבותי מחשבותי: רע"ד) שאלה למה אמרו (אבות פ"א מ"ח וע"ש בתיו"ט) וכשיהיו בה"ד יושבין לפניך יהיו כרשעים יאמר כצדיקים.

תשובה קיל"ן (שבועות מ:) אין אדם תובע אלא א"כ יש לו וקי"ל אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח אלא דלשתמוטי ואם יהיו בעיניו כצדיקים יחייב מיד ללוה ועוד על שהביאו עצמם לידי כך שהיה להם לתקן מתחילה בשטר ועדים שלא יבואו מעולם לידי ריב ומדון ולכך אומרים בשעת שבועה סורו נא מעל אהלי הרשעים וכו' (שם ל"ט):.

אמר המני"ח כ"ף הדמיון (עי' שד"ח כללים כ' סי' ע"ה ע"ו) וקושית הלא ימנע דאיכא במתניתא דא המה הכריחוני לפרש באופן אחר שתכלית היותם שניהם כאחד בתחילת הדין דומים לפניו כרשעים ולא רשעים ממש ולא כצדיקים הוא לסיבת שידון ביניהם דין אמת לאמתו ולא יצדיק צדיק ודל בריבו אלא יש לו לדרוש ולחקור היטב בטענת התובע והנתבע ולא יסמוך אחזקת דאין אדם מעיז ואין אדם תובע אלא יש לו לחשוד ולומר דיש מעיז ויש תובע דבר שאינו שלו וכיון ששניהם בעיניו בחזקת הרשעים ודאי שיחקור היטב בטענתם עד מקום שידו מגעת ואין לדין אלא מה שעניו רואות (סנדרין ו:) ולפיכך אין לו להחזיקם לרשעים ממש ולא לצדיקים ממש כי לעולם לא יגמור דין ביניהם אבל על האופן האמור אחר החקירה יוציא הדין לאמיתו ולא ירחם בדין יען שניהם שוין בעיניו ברשע וכשקבלו עליהם את הדין אינו יכול להחזיקם לצדיקים גמורים יען כי סוף כל סוף הא' מהם יצא חייב בדין והא' לפי שנשתתף עמו והביא עצמו לידי כך ראוי להחזיקו כמוהו אבל מאחר שסוף כל סוף אותו שחייב בדין כבר קיבל עליו את הדין ראוי להחזיקו כצדיק בהתנצלות המפורסם כי אינו מן התימא שאין אדם רואה חובה לעצמו ודוק: רע"ה) שאלה אם נתן ב' שופרות בפיו ותקע מהו: תשו' אם כיון לצאת בשניהם נראה דלא יצא דשופר א' אמר רחמנא ולא שנים וג' שופרות (ר"ה כ"ו).

(ודומה לנוטל שני לולבים שאם לא ביטל א' מהם לא יצא (עתוס' ר"ה כ"ח: ד"ה ומנא וסוכה ל"ד: ד"ה ערבי. ותוס' סוטה י"ח.

ד"ה כתבה.

ומג"א סי' ל"ד סק"ג. ושו"ת חיי ארי' סי' י"ז.

והרי בשמים סי' י"ז ד"ה ומה שהביא. ומנ"ח מצוה שכ"ד ותנ"ד).

והכי איתא בתוס' (שם כ"ז: ד"ה אם) גבי נתן שופר בתוך שופר שהקול יוצא באויר שבין חיצון לפנימי ובירר עוד הרא"ש שאף קול הפנימי שומע והווי ב' שופרות ע"כ משמע דטעמא משום דקול א' יוצא מבין ב' שופרות ה"נ בנ"ד מיהו אם נותן דעתו לא' מהם בלבד אפשר דיצא: ומתוך דבריהם אולי נשמע לדברי ר' ירוחם שהביא הב"י שאם סתם פי הפנימי ולא שמע אלא קול היוצא באויר שבין חיצון לפנימי דיצא משום דמין במינו אינו חוצץ והו"ל כקדחו בזכרותו: רע"ו) שאלה היו יושבין במערה וקורין את המגילה וא' שומע מרחוק הבת קול וכן בשופר אם יצא ולא ששמע קול הברה אלא בת קול ברור.

תשובה אפשר דכיון דבעינן (ר"ה כ"ט. ט.) שומע ומשמיע ואותו בת קול שנעקר ונצטייר באויר ופורח אין לו עוד קשר עם המשמיע דלא יצא רמז לדבר מפיו (דבר) [יקרא] אלי (ירמ' ל"ו) דבעינן שומע מן הפה ולפי זה אפשר שעדים ששמעו בת קול של מגדף שאין מעידין ואין ב"ד מקבלין בת קול ויש כעין ראייה מאריתא דדלאי דפרק כל הבשר (דק"ז).

לפי"ז לא יצא אם שמע ת"ש או מגילה ע"י פאנאגראף וטעלעפאן ע"י בחיי ארי' סי' ל') : אמר המני"ח לתועלת הקורא ולהגדיל תורה אכתוב פה מרגלית ואבן יקרה שזכרתי ממרי הרב מר זקני זלה"ה כדי שתעמוד לעד ולא תשתכח מפי זרעו איתא בר"ה פ"ג (כ"ד:) מי שהיה עובר אחורי ב"ה או שהיה ביתו סמוך לב"ה ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא אעפ"י שזה שמע וזה שמע זה כיון לבו וזה לא כיון לבו ע"כ.

שכל חכם לב יתקשה במה שאמר אע"פ שזה שמע וכו'. שהם דברים מיותרים ובלתי מיושבים והוא ז"ל היה אומר לנו שראה בכתיבות הרב כמהר"מ אבולעפייא ז"ל מהרב הגדול אביו ז"ל נתקשה בזה ושלא השיב ובמה שהוא השיב לא נתיישרה דעתו אך שבהיותו הולך בשליחות מצוה בלומדו ספר כנסת הגדולה שהיה מוליך עמו למבחר הספרים שהאיר ה' את עיניו עם מה שהביא שם בסימן תקפ"ט משם מהרדב"ז.

וז"ל מי שבא לבית הכנסת לצאת י"ח עם הצבור אעפ"י שבשעה ששמע לא כוון לבו אלא סתמא יצא אפ"י למ"ד מצות צריכות כוונה. אבל מי שבא לב"ה בסתמא לא יצא עי"ש ואת זה היה אומר מ"ה ז"ל שכיון במשנתנו לומר שהנה א' במי שהיה עובר אחורי ב"ה או שהיה ביתו סמוך לב"ה שצריך שיכוין לבו בפירוש.

ואם לא כוון לבו רק בסתמא לא יצא ואל תתמה אם קרית ושנית שאדם הבא לב"ה לצאת י"ח עם הצבור אעפ"י שבשעה ששמע לא כוון לבו. אלא סתמא יצא י"ח ולמה

באלו הנז' במשנה אמרנו שצריך שיכוון לבו בפירוש לזה אמר דע וראה שאע"פ שזה שמע וזה שמע דהיינו אלו שנזכרו במשנה דהיינו מי שהיה ביתו אחורי ב"ה או עובר אחורי ב"ה כיון שלא עשו מעשה בעצמם צריך כוונה בפירוש משא"כ באדם הבא לבהכ"נ לצאת י"ח שאע"פ שבשעה ששמע לא כוון לבו אלא סתמא אמרינן כיון שעשה מעשה ובא לב"ה סתמו כפירושו שכיון ממש קרינא ביה אך זה שמדי עוברו שמע קול שופר או מי שהוא ביתו אחורי ב"ה לא עשה מעשה ותנועת הגוף עד שניכרים מעשיו שרוצה לכוון לכך אע"פ ששמע צריך שיכוין בפירוש משא"כ אותו שבא לב"ה לצאת י"ח עם הצבור אין לך כוונה גדולה מזו וכן הביא מרן בב"י סי' תקפ"ט בסופו משם הירוש' עיי"ש: (עי' באה"ט ס"ס תקפ"ז ולק' סי' רע"ט): (רע"ז) שאלה מי שהוא ספק אם אכל שיעורא דאורי' אם מוציא למי שאכל כשיעור.

תשובה למאי דקי"ל דספקא דאורייתא לחומרא הוי דרבנן כמ"ש הרמב"ם בכמה דוכתיה (פ"י דכלאים הכ"ח) לא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא אלא אפילו אי הויא דאורייתא אין ספק מוציא מידי ודאי כדאיתא פ"ק דפסחים (דף ט' ע"א עקרי הד"ט או"ח סי' ט' אות מ"ו זכ"ל"א או"ח סי' קפ"ד אות ב' ובשו"ת סמא דחיי או"ח סי' ו'): (רע"ח) שאל מאן דהו ספק אכל ס' לא אכל מהו ורצה לדמותה לההיא דספק קרא ק"ש דחוזר וקורא (ברכות כ"א).

(ודחו אותו דהתם איקבע זמן חיובא הכא לא איקבע ודמי לאיני יודע אם הלויטני דפטור מלשלם (ב"מ צ"ז):) ואע"ג דאיסורא מממונא לא ילפינן. (שם כ').

(היכא דמסתבר טעמא ילפינן. ואין צורך לזה דהתם לאו חד ספקא היא דהא איכא ספק אכל ס' לא אכל ואת"ל [אכל] ספק בריך ס' לא בריך דכשם ששכח האכילה דתלוי במעשה כ"ש ששכח הברכה ולפי זה מי שתוכף בה"מ לאכילה ומורגל בכך שאינו מתעסק בדברים אחרים אפי' ספק אין שם ואת"ל אכל ספק אכל כשיעור דאורייתא או אפי' דרבנן ואעפ"י שאינו מתהפך אין בכך כלום וכן הסכימו האחרונים (עי' באה"ט או"ח סי' קפ"ד ס"ק ו' ובס' בן אברהם דף נ').

(רע"ט) בפרק ראווה ב"ד (כ"ז): אעפ"י שזה שמע וזה שמע זה כיון לבו וכו' הא תו למה לי. י"ל דלר"ג איצטריך דאמ' בסוף ר"ה (ל"ד): מתוך שש"ץ מוציא את שאינו בקי מוציא את הבקי והכא נמי ס"ד שאם היו שנים שומעין א' כיון לצאת וא' לא כיון לצאת מתוך שמוציא את שכיון וכו' קמ"ל (עי' לעיל סי' רע"ו): ר"פ רפ"א) שאלה כל דבר שהוא למצוה ולא לעכב ולא עשהו אם עובר משום לא תגרע.

תשובה מההיא דפ"ח דזבחים (פ'). (כשלא נתת עברת על כל תגרע משמע דעבר דהא מתן ארבע למצוה היא ולא לעכב כדתנן (שם ל"ו):) הניתנין על מזבח החיצון שאם נתנו מתנה א' כיפר וה"ה לא יצק לא בלל (מנחות י"ח): והכי איתא בכמה דוכתי מה שעשה עשוי אלא שחיסר מצוה וצריך להגיה שם כן בעה"ח" וצ"ע כפי זה אם לוקה הכהן שהקריב מנחה שלא בללה משום לא תגרע (עי' מנ"ח סי' תנ"ה) ואי חשבינן לא תוסיף ולא תגרע לאו שבכללות ובהא דאמרינן ניהא טפי דבעינן ראוי לבילה דאם מביא דבר שאינו נבלל נראה כמתנה לעקור דבר מן התורה אבל מאחר דראוי לבילה אלא שעבר ולא בלל אעפ"י שעבר אלא תגרע מה שעשה עשוי: רפ"ב רפ"ג) שאלה השותה מים

ביה"כ אם חייב כרת תשובה אפשר דמן התורה אינו חייב אלא אכל מידי דמיון אבל מים אינן זנין כלל כמו שכ' הרמב"ם (בפהמ"ש) בפ"ג דעירובין דאין מערבין במים שהמים הן להוליך המזונות למקומות הצריכים ואין בהם אלא הרחקת הנזק הוא הצמא אבל תועלת הזן אין בהם כלל ובר"פ יוה"כ (ע"ד).

(מיייתי ברייתא מוהאבדתי הנפש עינוי שיש בו אבידת נפש (בתוך חלל הגוף) ואיזה זה אכילה ושתייה ע"כ ר"ל עינוי מדברים שבהעדרם יאבד הנפש מן הגוף ובקחת מהם תתקיים הנפש בגוף וזה הוא האכילה מדברים הזנים לאפוקי ציר ומוריס ודברים המרים והשתייה מיינן ודבש וחלב שאם לא ישתה אלא מהם יקיימוהנפש בגוף ולא יאבד אבל המים אם לא ישתה אלא מהם יבלה ויאבד כי אינן זנים כלל וא"ת למה תיקנו ברכה על שותה לצמא ולא תיקנו על הרחיצה אין זה כלום דהא אי חנקתיה אומצא אינו מברך על המים ואי חנקתיה ושתי חמרא מברך כמ"ש בתוס' (ברכות מ"ח).

ד"ה דחנקתיה) אלא בדין היה שלא לברך על המים כלל מיהו בשותה לצמא החשיבו ההנאה הגדולה שהוא נהנה כאלו אכל כל מעדני עולם כי כן הוא האמת מש"ה תיקנו ברכה אע"פ שאין בהם תועלת אחר והנאת רחיצה לא חשיבא כל כך כמו שותה לצמא ויש כעין ראייה לזה מהא דמיייתי התם דף פ"א דרש רב גידל אין הלכה כרבי דאמר השותה חומץ חייב לשנה נפקי כ"ע מזגו (מפרש"י נתנו בו מים להתיש כחו) ושתו חלא שמע רב גידל איקפד אמר אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחילה מי אמרי אימור ד"א פורתא טובא מי אמרי: אימור דאמרי אנא חי מזיג מי אמרי מעתה קשה דתיפוק לי' משום מים ואיך לא הרגישו עליהם אי אמרת בשלמא מים דרבנן סברי דבדרבנן מבטלין איסור לכתחילה ומים לבד לא היו שותין דיודעים דאסור מדרבנן אבל חומץ טעו כדראבי"ה שהביא הטור (או"ח סי' תרי"ב) דדברים שאינן ראויין לאכילה מותרין לכתחילה אלא אי איסור מים דאורייתא וחיובין עליהן כרת היאך חשבו כזאת למזוג במים ועוד דלא קאמר אלא איקפד ולא קאמר רתח.

משמע קפידא בעלמא דלא עברי אלא אדרבנן מיהו מדברי המפרשים לא משמע הכי דכתבו דשתה חומץ מזוג חייב. ומיהו לא מחייבו משום מים שבו אלא דחומץ מזוג הו"ל כיון מזוג ומייטבא דעתיה (עי' בס' רוח חיים לר"ח פאלאגי או"ח סי' תרי"א): רפ"ד רפ"ה) ובגמרא שם דף ע"ו קאמר דשתיה בכלל אכילה דיליף שכר שכר מנזיר וכתוב ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך תירוש הוא יין וקרי ליה ואכלת והביאו לזה משו' דפריך הני ענויין ה' הווי ואנן שיתא תנן ומשני שתייה בכלל אכילה.

וקשיא לן עלה מאי דמקשה בתוס' דאמאי לא חשיב כי כל הנפש אשר לא תעונה ודוחק מה שתירץ שם אשר אני אחזה לי דאיכא חמש' עינויין לבד מאכילה ושתייה שאר משקים דאורייתא. דהיינו שתיית מים רחיצה סיכה נעילה ותשמיש וכנגדן באו החמשה עינויין דכתיבי ואין כתוב בהם עונש והיינו דקבעי הני חמשה עינויין כנגד מי אבל כי כל הנפש אשר לא תעונה מיירי באכילה ושתייה דאורייתא ושם נאמר ונכרתה ופריך הני ה' הווי ואנן שיתא תנן כלומר אי קחשיב כולהו הווי להו שבעה הני ה' דרבנן ואכילה ושתייה דאורייתא והיכי תנן שיתא ותו לא ומשני שתייה בכלל אכילה א"כ הא דתני יה"כ אסור

באכילה ר"ל אכילה ושתיה דשאר משקין דהיא דאורי' ובתר הכי תני החמשה עינויין שתיית מים רחיצה סיכה וכו' ודוק.

ואין להקשות דמים נמי אם הוא צמא הרבה ולא ישקוהו מים ימות בצמא דזה חולי רע הוא ה"ז דומה לחולה שאם לא ישקוהו סם מר ימות והשותהו ביה"כ אין חייב עליו דהרחקת הנזק הוא ולקיימת המזון הוא הקרבת התועלת אחר כתבי לעיל סי' רפ"ב מ"ש דקדקתי בדברי תוס' שם דף ע"ז ד"ה מנין לסיכה שהיא כשתיה שנא' ותבא כמים תימא לי אמאי אצטריך תלמודא למיגמר סיכה מוסוך לא סכתי הא מהאי קרא נפקא ונ"ל דאצטריך דאי לא כתיב אלא האי קרא דותבא כמים היינו אוסרין אפי' סיכה שאין תענוג כשתיה להכי מייתי קרא דדניאל הא קמן דקארי לשתיה שאין תענוג ואע"ג דמסיר הצמא הרי כתבתי שזה הרחקת הנזק ה"ז דומה למי שנתלהב בשמש ויורד וטובל בים שאין לך תענוג גדול מזה אבל אינו דבר הזן את הגוף.

וא"ת כי היכי דמייתי גמ' ראייה לד' עינויים אמאי לא מייתי למים לאו מילתא היא דמתני' היא (שבת פ"ו.) מנין לסיכה שהיא כשתיה ביה"כ שנא' ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו דהתם אתא לאשמעינן כדכתבו התוס' דלא תימא אפי' סיכה של תענוג תשתרי מקרא דסוך לא סכתי דכמה עניינים של צער שהיה מענה ומצטער נפשו ולא גמרינן מהתם ע"כ לפיכך איצטריך לאקושי סיכה לשתיה דמה שתיה (דמים) אסורה מדרבנן אף סיכה.

וממילא שמעינן דשתיה אסורה ולא איצטריך לאשמעינן דאין היקש למחצה (מנחות ד'). עי' בס' בית המנוחה דף מ"ו: רפ"ו רפ"ז) שאלה מי ששדך אשה ובא חבירו ולקחה הימנו אם יש בזה משום עני המהפך בחררה: תשובה היה נראה דאין לו עליו אלא תרעומת אבל רשע לא איקרי מההיא (קדושין נ"ח:) דהאומר לחברו צא וקדש לי אשה פ' והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני ואיתא בגמ' מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות.

משמע הא רשע לא מיקרי (צע"ק מרמב"ם פ"ט דאישות הי"ז ועי' ב"ש אה"ע סי' ל"ה סק"כ) מיהו איכא למידחי דהתם בדלא שדיך. ולמדנו מדברי התוס' שם (דנ"ט).

ד"ה עני) דבמציאה ליכא דין עני המהפך בחררה ואשה איקרי מציאה (ברכות ח') ואמרינן מותר לארס במועד שמא יקדימנו אחר ברחמים (מו"ק י"ח:) ולמה התיר לקדש יאמרו שישדך ואחר שידוכין לא יבא אחר ללקחה שלא ליקרא רשע אלא ודאי ליכא בהא דין עני המהפך בחררה ועוד דמן השמים הוא בת פ' לפ' וגדולה מזו כתבו התוס' שם דמלמד שהשכיר עצמו אצל בעל הבית יכול בעה"ב אחר לשכור אותו ולא יאמר הראשון לך ושכור מלמד אחר דנימא ליה אין רצוני אלא בזה שהרי כמדומה לי שזה ילמד בני יפה מאחר ע"כ: כ"ש הכא שיאמר איני מוצא אשה טובה מזו: ועוד היה אפשר לומר דלא שייך עני המהפך בחררה היכא דאיכא דעת אחרת מקנה כגון הכא גבי אשה שהיא אינה חפצה בראשון וחזרה בה ורוצה להקנות עצמה לאיש האחרון ודמי להא דמייתי שם בגמ' רבין חסידא אזיל לקדושי איתתא לבריה וקדשה לעצמו והא נהג מנהג רמאות ומשני דלא רצו ליתנה לבנו.

הוה ליה לאודעי. סבר אדהכי אתא איניש אחרינא מקדש לה (עי' פח"י אות ע' דף קי"ט ע"ב): וצ"ע בתשובת דר"מ מינץ סי' צ"ח שדנו לכנ"ד דגרוע טפי מעני המהפך בחררה וכמדומה דס"ל כפירש"י שם ואם לאו י"ל דהויא לה כשגגה היוצאת מלפני השליט כי שר וגדול היה והוא מזמן מהר"י קולון והרב בעל תה"ד והר"י ווייל ומהר"י מרגלית כולם דור דעה היו גם הזכיר בשאלותיו מהר"י מינץ והר"י מינץ שקיל וטרי עם הרא"ם ז"ל תא חזי כמה גברי רברבי שהיו בימיו ז"ל וזכר כולם לברכה: מידי עברי בדברי הרב הנז' ז"ל נפשטה לי שאלה א' קטנה והיא אם א' נתחייב נידוי לפני חכם וקלל אותו ואת אביו או אותו וזרעו מהו: לשם ראיתי שנתרעם עם מהר"ר ליווא לנדיא שנידה מי שיעבור על גזרתו אותו ואת זרעו ואמר שהוא דבר שלא נשמע ואפשר היה לתרץ דברי מהר"ר ליווא לנדא דבאוחזין מעשה אבותיהם קאמר ועל אותם שבחיים דמסתמא מחזיקין בדברי קרוביהם מיהו קשה הדבר לקלל את מי שאינו חייבו אע"ג דלרשע בן צדיק קורין רשע ו' רשע (סנדרין נ"ב).

(אבל מילט לא לייטינן ליה אע"ג דאיכא למיתלי הסרחון קצת באביו שלא לימדו ואפשר שלימדו ולא קיבל ולמה יקללוהו. והא דאמרי' ארור שזה ילד ארור שזה גידל לשון בני אדם הוא לדבר כך אבל אין לדיין אלא מה שעניו רואות כ"ש שלא לקלל זרעו דאפשר דנפיק מיניה זרעא מעליא (עשו"ת ר"מ פאדווא סי' ס"ט ובס' חיים ושלום אהע"ז ח"ב סע"ג): רפ"ח) מעשה בהאי צורבא מרבנן בוכרא ברא דכהנתא הנישאת לישראל ואיתיליד ליה בוכרא מישראלית ורוצה לפטור את עצמו מדתנן (בכורות מ"ט) הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו.

השתא קאמר אם מת אבא והיה כהן תובע ממני ה' סלע אמינא ליה מזרעא דאהרן קאתינא: ומה אבא שאינו יורש את אמי בקבר נפטר מפדיוני בשבילי אני שירש את אמי בקבר אינו דין שאפטר מפדיוני בשביל אמי ועוד ק"ו אם פטרתי את עצמי מפדיוני שאני קודם לבני אינו דין שאפטר מפדיון בני עכ"ד.

תשובה לכאורה היה נראה מההיא (בכורות מ"ז.) דבפטר רחם תלה רחמנא דדוקא אמו הכהנת פטרה אותו משום דבעינן כל פטר רחם מישראל אבל הוא שהוא ישראל דלביית אבותם כתיב ואשתו הישראלית איך תפטור מן הכהונה הא איכא כוליה רחם מישראל.

ולאו מילתא היא דההיא דבפטר רחם תלה רחמנא לא אתיא לאפוקי כה"ג אלא לומר דלא דוקא כהן שנשא ישראלית פטור אלא אפי' כהנת שנשאת לישראל פטורה וזכות זה הביאה מביה אביה והורישתו לבנה. וכיון דירושה אין לה הפסק יכול הוא לפטור זרעו וזרע זרעו עד עולם.

דלביית אבותם לענין קריאת שם הוא דכתיב אבל לשאר דברים הוא כרוך אחריה ואלו לא היו זכרים לבית אהרן היא היתה יורשתו ומרישה לזרעה הישראלית א"כ זכות זה שהביאה עמה מבית אביה לפטור ה' סלעים וליטול מתנות הזרוע וכו' אין לו הפסק וטעמא דהני משום דלא כתיב בני אהרן (צע"ק מרא"ש סוף בכורות) כמו בתרומה ולא בנות אהרן אבל היכא דכתיב כהן דרשינן בגמ' (חולין קל"א:) ואפי' כהנת הנישאת לישראל וכן מציינו בדוד מלך ישראל שהנחיל הנשיאות לר' שהיה מצד האם ובפסקים שלי הארכתי הרבה וגם מההיא דכהן שהוא שותף אפי' באזן דבהמה (טהורה) [טמאה]

פוטר מן הבכורה כ"ש כשחצי זרעו משותף דין הוא שיפטור מכל זכות שהביאה הבת עמה מבית אביה כל זה כתבתי להלכה וכשבא מעשה לידי ברכתי הב' ברכות בשם ומלכות ונתתי חמשה גרושש שלמים לכהן ולא החזירם לי שע"מ כן נתתים לו מההיא דר' יוסי יודע אני בעצמי שאיני כהן וכו' (שבת קי"ח) וכתבו התוס' משום.

ברכה שאינה צריכה. ומכאן נמי ראייה דהויא מדרבנן (עי' מג"א סי' רט"ו): רפ"ט ר"צ רצ"א) שאלה מי שהניח תפילין היום ונשבע שלא להניחם עוד היום אם עבר משום שבועת ביטוי.

תשובה בפ"ג דשבועות דכ"ה: גבי לא אכלתי היום ולא הנח' תפילין היום משביע' אני וא' אמן חייב בשלמא לא אכלתי איתיה בלא אוכל אלא לא הנחתי מי איתיה בלא אניה כתבו בתוס' וליכא לאוקומה בשבת וי"ט דלמאי קתני לא הנחתי אי לאו לאשמעינן אע"ג דליתיה בלא אניה א"נ משני אפי' למ"ד שבת זמן תפילין הוא ע"כ.

השתא לתירוצא קמא ליכא למיפשט בעיין דאיכא למימר דלעולם פטור אלא דאתא לאשמעינן היכא דליתיה בלהבא. וק"ל על האי תירוצא דלימא דקתני הנחתי דומיא דאכלתי דאתא בלהבא ואשמעינן דשבת זמן תפילין וסתמא כוותיה.

ומתירוצא בתרא איכא למיפשט בעיין דלא אשכח בתוס' זמן שיהא הנשבע שלא להניח תפילין בדין ביטוי ואפי' בהניחן כבר היום וקשה על דבריהם דהא בפ"ק דנדרים (ח.) גבי או' אשנה פרק זה פריך והא מושבע ועומד היא ואין שבועה חלה על שבועה ומשני וכו' כיון דאי בעי פטור נפשיה בק"ש וכו' ומה בין זה לתפילין דכי היכי דמשמע מדבריהם דאע"ג דלבש תפילין היום אם נשבע שלא ללבשם עוד היום אין שבועה ביטוי חלה עליו כיון דאי בעי לביש ועבד מצוה ה"נ הול"ל גבי תורה (עי' בס' מנ"ח סי' שפ"ו שכ' דאם נשבע שלא לילך בציצית דהשבועה חלה ולא הוי נשבע לבטל את המצוה משום דאינו מחויב ללבוש בגד של ציצית אולם התשב"ץ ח"ב סי' קס"ג כ' על אדות א' שנשבע שלא לעבור לפני התיבה דאין השבועה חלה דהוכיח דהא דארז"ל (ברכות כ"א): אין דבר שבקדושה פחות מי' הוא מה"ת (וצ"ע בזה) ועל מצוה מה"ת לא חלה השבועה לכ"ע.

ואע"ג דלאו אדידי' רמיא שיעבור לפני התיבה מ"מ אם עובר ומקיים המצוה אין השבועה חלה דבעינן הרעה רשות) מיהו אפשר דאיהו מפרש התם כמ"ש הר"ן שם ולא מידי הוא כמו שאכתוב לקמן ולפי פרש"י והרא"ש שם אפשר שנלמוד לנ"ד דכיון שלבש תפילין היום ונפטר איתא בשבועת ביטוי כמו באשנה פרק זה ולקושית התוס' יתרצו כלישנא קמא מיהו יקשה להו מה שהקשיתי לעיל.

ועוד קשה לדברי התוס' דהיכי לא אשכחו זימנא שיעבור בתפילין משום ביטוי דלהבא דהא בפ"ק דר"ה (י"ז.) גבי קרקפתא דלא מנח תפילין (הרי"ף גריס מעולם) מייתו התם דעוסק בתורה פטור מתפילין ועוד אור"ת שאם דואג שמא לא יוכל לשומרם בטרהה אין לו דין זה.

וא"כ ישנם בלהבא בכה"ג ולא סגי במה שיפרשו כדברי הר"ן כמ"ש לעיל דר"ן ס"ל דכל שאינו מפורש בכתוב חייל עליה שבועת ביטוי והיכן כתיב שיניח לעולם תפילין בפעם א' סגי דלא להוי קרקפתא דלא מנח תפילין מעולם וכ"ש היכא דאיכא פיטורא

לגמרי כדברי התוס': רצ"ב רצ"ג רצ"ד רצ"ה רצ"ו) בההיא דנדרים דף ח' קשיא לן דא"ר גידל א"ר מנין שנשבעין לקיים את המצות שנאמר נשבעתי ואקיימה דמשמע דאתיא כר"י נ' בתירא פ"ג דשבועות דף כ"ז נשבע לקיים את המצות חייב דאלו לרבנן אין שם שבועת ביטוי והכי משמע התם בתוס' וא"כ היכי מייתי הטור בסי' רי"ג ההיא דר' גידל אשנה פ"ז דאתיא כריב"ב ובשאר נשבע לקיים המצוה כרבנן דפטור: עתה אפרש.

הר"ן פירש בהדיא קמייתא דרב דנשבעין לקיים המצות דנהי דאין שבועת ביטוי חל על קיום המצות אבל קאי בבל יחל ע"כ: נמצא נשבע לקיים המצות מלבד שמושבע ועומד מה"ס קאי בלא יחל. לפי דבריו וא"כ אינה שבועת שוא.

דהא חיילא בלא יחל. וק"ל על דבריו דהא גמר' פריך התם והרי מושבע ועומד הוא והיכי נשבעים ומשני לזרוזי נפשיה ואי אין שבועה חלה ע"ש וכל שאין מקום לשבועה לחול.

איכא שבועת שוא היכי מזרז נפשיה בדבר איסור. וי"ל דהיא גופה קמ"ל דוד דבדבר מצוה חיילא לזרוזי וקאי בלא יחל נהי דאימעטא משבועת ביטוי לקרבן ליכא שבועת שוא: והיה נראה לו' דהא דאין חלה שבועת ביטוי במצוה היינו בגוף המצוה אבל בזהירות ומהירות לעשותה חיילא והיינו דקאמר בתר הכי האומר אשכים ואשנה פ"ז נדר גדול נדר (פירש הר"ן שהוא שבועה) ודייק לומר אשכים שעל ההשכמה הוא נתפס והקשה גמר' על מימרא בתרייתא זו דר' גידל מאי קמ"ל דאפי' לזרוזי כלומ' דלא מיבעיא שחפץ באשנה פ' זה אלא אפי' על הזריזו' נשבע היינו דר' גידל קמייתא ומשני כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית מש"ה חייל שבועה עליה השתא לאו מטעם זריזות נגע בה אלא אפי' אעיקר שבועה חיילא לקרבן מטעם דאי בעי פטר נפשיה בק"ש וכו' ומ"ש אשכים לאו דוקא.

וכן הטור לא אמר אשכים: והשתא האי מימרא מצי אתיא אפי' כרבנן דפליגי עליה דריב"ב ומש"ה פסק הטור כוותה אלא דאכתי קשה עליו וז"ל האומ' אשנה פ"ז הוי נדר גמור כיון שנדר דבר מצוה ע"כ ואין זה הטעם דמסיק בגמ' אלא כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש: ועוד דאי מטעמא דנדר חל ע"ד מצוה נגע בה הו"ל לאתויי דין זה בסי' רט"ו אבל הכא בסי' רי"ג לא שייך: ע"כ אני אומר דלאו מדרב גידל נפיק ליה להטור האי דינא אלא אידי דאיירי בסי' רי"ג דאין נדר חל ע"ד שאין בו ממש קאמר דבדבר מצוה חל אע"פ שאין בו ממש כמו אשנה פ"ז ופליג אאבוה הרא"ש שפירש שם בנדרים דאין נדר כזה חל דאין מתפיס בדבר איסור וכו' אפי' אמר קונם נבלה עליו לא חיילא וכו' עיין עליו: מדברי התוס' שכתבתי סי' רפ"ט למדתי כשתופס להקשות על דברי המקשן ומתריך דשפיר משני וכל בני ישיבה נותנין קולות בזה צ"ל דמעיקראכוונתו להקשות למקשן למה לא עלה בדעתו תירוצ' זה והתרצן למה לא דחה כך וטורח ליישב דעת שניהם: רצ"ז) שאלה אם נשים חייבות בתקיעת שופר של יובל תשובה אפשר דכיון דאיתנהו בשילוח עבדים איתנהו נמי בתקיעת שופר אע"ג דאי לא תקעו נמי עבדים יוצאים דדרשינן (ר"ה ט'): יובל היא אע"פ שלא תקעו מ"מ שופר סימן לחירות היא

וכתיב וקראתם דרור בשופר א"כ אשה נמי מחייבא אע"ג (דזמן) [דיובל] עשה שהז"ג הוא.

ואין להקשות דנימא נמי דאשה פטורה משילוח מהאי טעמא לאו מילתא הוא דיובל אפקעתא דמלכא היא דכתיב ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו וגזור על ישראל שלא יחזיקו בעבדיהם א"כ אקרקפתא דגברי ודנשי מנחא: רצ"ח) שאלה יהודי היה מהלך עם פליל בדרך וא"ל מסיח לפי תומו איך בזמנו נהרג פ' מהו.

תשובה אע"ג דאיתא פ' כל הגט (כ"ח): שמע מקומנטריסין של גוים איש פ' נהרג לא ישיאו את אשתו דעבדי לאחזוקי שקרייהו אפשר דה"מ היכא דקביעי בדותייהו דלהטיל אימה הם עושין כדברי הרמב"ם אבל פליל זה שעבר יומו ובטל מקומו מה לו לשקר. ובמה שפ' ר"ח פורסי שנמג דיין גדול שלהם משמע דלא עביד לשקר מיהו יש לדחות דהתם מוקי לה בדחתם דכולי האי לא עביד למחתם בשיקרא דנתפס כגנב אבל על פה אשר פיהם דבר שוא.

עכ"ז היה נראה דבמקומות שמסבבין את הנידון בעיר וכרוז יוצא לפניו ותולין אותו בפהרסיא כדי שכל העם ישמעו ויראו הוה ליה מילתא דעבידא לגלויי וכל כי האי לא משקרי מיהו לפירש"י דפירש דמידי דשייכי בה דמשקרי שמתפארים שהרגו בדין משמע דבנ"ד אין להתיר דכדי להתפאר לפי שעה שקורי משקר כדי להתנאות בפני בני אדם שהתנהג בדין: רצ"ט) שאלה מי שקדש אשה וא"ל ע"מ שאם יארע ממנו העדר ולא יהיו שם עדים שיהיו המעות מתנה מעכשיו מהו.

תשובה אפשר יועיל תנאי זה לקודם שכנסה אבל אם כנסה כיון דקי"ל (כתובות ע"ג.) (א"א עושה בעילתו ב"ז איכא למימר דבטליה לתנאיה: ש') שאלה אמאי הדר תנא ותני חולין נ"ו.

(בטרפות העוף נקובת הוושט רש"י פירש מה שפ' ואין מתישב דכיון דקי"ל כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף ואין לך בטרפיות אלא מה שמנו חכמים היכי תיסק אדעתין להוסיף שום דבר ועוד תינח אי הוה תני גבי כשרות דעוף ניקבה הגרגרת או שנסדקה כי היכי דתני גבי כשרות דבהמה היה מקום לומר מ"ש רש"י דלא תימא עוף דזוטר חיותיה בכל שהו מיטריף קמ"ל ומדתני גבי טרפות איכא למימר איפכא דלטפויי איסורא הוא דאתא דאע"ג דלא איפסיק רובא טרפה.

תשובה נראה דנקובת הוושט איצטריכא ליה לרבוויי הא דאמר רבה (שם ע"ב) גגו של זפק נידון כוושט כל שנמתח עמו. ופסוקת הגרגרת נמי איכא למימר לטפויי איסורא דזוטר הכשרו משל בהמה דמגיע עד כנפי הריאה משא"כ בעוף (עי' יו"ד סי' כ').

בחלק ראשון כתבתי דמטעמא שכתבו בחסרה המרה טועמין בכבד דדוקא כשהכיס קיים ולא ניקב אלא שנחרקנה דכבד כועס אינו בולע וכן מצאתי בפסיקתא (עי' שבו"י ח"א ס"ס כ"ג ופת"ש יו"ד סי' מ"ב): ש"א) שאלה גגו של זפק שניקב אי הויא טרפה או נבלה. תשובה ממאי דאמר רבה (חולין נ"ו): שנידון כוושט היה מקום לומר דמה וושט אם ניקב נבילה אף גגו של זפק נבילה וא"כ יהיה שם מקום שחיטה דהכי כתב הרמב"ם

פ"ג מה"ש ניקב הוושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבלה מחיים כתב הכ"מ כלומר דאלו שלא במקום השחיטה טריפה היא.

וכשמנה הרמב"ם הטרפיות בפ"ו לא מנה אלא תורבץ הושט ואם איתא דגגו של זפק אם ניקב טריפה הוי ולא נבילה אמאי לא חשיב ליה אלא ודאי להרמב"ם מקום שחיטה הוי ואם ניקב שם נבילה דמקום שחיטה הוא דהכי משמע לישנא דגמ' כמ"ש. ובפ"ק (ה"ו) כדיהיב שיעור לסימנים כתב ובעוף עד הזפק דמקום השחיטה בושט עד הזפק בגגו של זפק בכלל דגג של זפק איקרי זפק סתמא לא איקרי דהוה ליה ככיסוי שע"ג קדירה כמ"ש הרשב"א מובא בב"י ס"ס ל"ג) זהו מה שנ"ל ויש חולקים כמ"ש באחרונים (עבאה"ט יו"ד סי' כ' ס"ק ו').

ואין להקשות על דברי הרמב"ם פ"ו כתב וזפק דניקב גגו במה שהוא טריפה דכיון דמיירי בטרפות אישתמיט אגב שיטפיה דכה"ג משני הכ"מ פ"ק (דהל' שחיטה ה"ו) גבי שחט למעלה ממקום זה פסולה דלאו דוקא אלא דמשום דרוב הנזכרות באותו הפרק נבלות נקט לשון נבלות ועיין כשמנה הע' טרפות לא מנה ניקב גגו של זפק אלא ודאי שהוא בכלל ניקב הוושט דהוי נבילה: ש"ב ש"ג ש"ד ש"ה) שאלה הנשבע לפרוע לחבירו אם עובר משום שבועת שוא.

תשובה מהא דאמרינן (ב"ב קע"ב) פריעת ב"ח מצוה היה נראה כל שנשבע לפרוע אחר ל' יום הו"ל כנשבע לקיים את המצוה דאין שבועת ביטוי חלה וכמ"ש סי' רפ"ט ע"ש (עפח"י נ' דצ"ג:) אלא [לענין] בל יחל כמ"ש הר"ן בנדרים דף ח' (עי' בארעא דרבנן מהדו"ב סי' קע"ז ותוסד"ר סי' רנ"ח) ובשו"ת הרא"ש כלל ח' סי' ב' הביא ב"י ח"מ סי' ע"ג על ראובן שנשבע שלא למכור וכו' ובי"ד סי' רל"ח הביאה ג"כ יש לגמגם במאי דקאמר אם קדמה שבועה או קדם החוב דמה לי זה או זה אם פריעת ב"ח מצוה כשנשבע מתחילה שאם ילוה משום אדם שלא ימכור כדי לפרעו הוא נשבע ומתנה לעבור על ד"ת ה"ז דומה למי שנשבע שכשתבא לידו הנבלה שיאכלנה או לכשיבא חבירו או ממונו לידו שיזיקנו אם לא שנאמר דה"ק שלא ימכור את הפציו אבל ישתדל לפרעו מיגיע כפיו אלא דאכתי לא הונח דא"כ אפי' אם קדם החוב תחול השבועה ואם היו לו קרקעות למ"ד שעבודא דאורי' לא חלה שבועה עליהם ואפי' קדמה לחוב כדאמרינן.

ועוד קשה אפי' את"ל דחיילא. מה לנו ולשבועתו ירדו ב"ד לנכסיו במקל על קדקדו ונמצא שהוא לא עבר (עי' בט"ז חו"מ סי' ע"ג ס"ה) דדכוותה איתא בתוס' פ"ק דשבת (ד').

(גבי הדביק פת בתנור מהו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה והקשו שם (בתוס' ד"ה קודם) פשיטא שלא ישמע אם נאסור לו ותירץ ריב"א דאם לא התירו לא מחייב סקילה כיון שמניח מלרדות על ידי מה שאנו אוסרין לו ע"כ הכא נמי ב"ד הוא דקא מעשי ליה והביא שם דעת זה בהגהת הרא"ש ומסתמא לא פליג הרא"ש אתוס' אע"ג דדברי התוס' איכא למידחי דאם הוא לא ישמע ישמיעוהו אחרים וימנעוהו מלרדות ואם יסקלוהו ב"ד איהו דאפסיד אנפשיה ודמי להא דהניזקין (נ"ה:) אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב כרת.

גם במ"ש ואם מתוך המלקות יתחרט וימצא פתח לשבועתו ראשונה יתירוה לו ויפרע שבועה שניה ואין פותחין זה בנולד כי הדבר ידוע הנשבע שמכין אותו מכת מרדות(עי' ט"ז יו"ד ס"ס שכ"ג) ע"כ קשה דמה ענין המכות שלוקה על השבועה השניה שהיא שוא להתיר הראשונה ואין לומר דה"ק אם כשנשבע בתחילה היה עולה בדעתו חדא שהיה בא לו צורך.

וב' שלא ימצא מי שילוהו בלי שישבע לפורעו. ג' ומשישבע ילקוהו ב"ד אין כאן נולד א' בלבד אלא ולד ולדי וולדות ולמה לי כולי האי די לפתוח לו אלו היית יודע שמצוי אדם להעני כדאמרין (גיטין ל'): מת חברך אישר איתער לא תישר) דעניות שכיח וצריך ללוות ולא ימצא אלא בשבועה ויש לדחוק דהב"ע שכבר היה עני כשנשבע וכעת צל"ע.

הנה בש"ע י"ד סי' רל"ח סי"ז הביא תשובת הרשב"א סי' תש"ב דיש להסתפק אם התיר הראשונה אם חלה שניה ובסעיף כ"א פסק בהדיא דאם הותרה ראשונה חיילא שניה וכן בח"מ סי' ע"ג סתם כההיא דהרא"ש דלעיל וצ"ל דאיזה תלמיד טועה כתבה להא דרשב"א. (עי' לעיל סי' רל"ו) והש"כ תירץ דברים שאין להם שחר דמאן דפסק כרבא בכל גוונא חיילא וכמ"ש סי' רל"ו ומ"ש בסוף דה"ק יקיים שבועתו שנית מטעם מחויב לפרוע מבלי משים כתב כן דכשהמכות הם כדי שיפרע בלבד בלא שבועה דייק הרא"ש לומר מכין אותו עד שתצא נפשו וכשמכין אותו משום שבועת שוא דייק לומר מכין אותו מכת מרדות היינו ארבעים במקל (עתוס' רפ"ד דנזיר ותוס' דרבנן סי' קע"א): ש"ו) שאלה כהנים שלא התחילו ברכת כהנים עד שסיים ש"צ המברך את עמו ישראל בשלום קודם שיעקור רגליו אם יש להם לברך.

תשובה לכאורה היה נראה דכיון דהכל שלום יבא יניח שם דאיתא פ"ב דמגילה (ח"י.) ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים דכתיב ושמו את שמי עב"י ואני אברכם ברכה דהקב"ה שלום.

א"כ כולה חדא מילתא היא אבל מסתברא דחוזר לרצה ואומרה במקומה דבגמ' שם יהיב טעמא לסדר הברכות וכי היכי דבשאר ברכות אם הקדים ברכה לחברתה לא יצא דאפי' אמצעיות דאין להם סדר היינו שאינו חוזר לראש אבל אומר משם ואילך על הסדר (ברכות ל"ד.) הכי נמי הכא ואם עקר רגליו חוזר לראש דקי"ל (או"ח סי' קכ"ו ס"ג) כל מקום שיחיד חוזר ש"ץ חוזר וכשם שאם לא אמר היחיד ברכת השלום חוזר כך הצבור שנתחייבו בברכת כהנים זו מאחר שעלו כהנים לדוכן חוזר: ש"ז) שאלה מה שמפסיקין הש"צ אחר תפלה קודם שיאמרו תתקבל ועושה שלום מהו.

תשובה אי לדידי הווי צייתי היו פוסעים אחר שהתפללו תפילתם מיד כי הרבה הפסקות עושין ואין רוח חכמים נוחה מהם כי מה שתקנו תקנו כגון קריאת התורה ואשרי ובא לציון. ונראה דמש"ה הנהיגו לומר קדיש תתקבל אחר תפילת שחרית של שבת מיד ולא המתינו עד אחר קריאת התורה ואשרי כמו בחול.

וז"ל הרדב"ז הביאו בכנה"ג ואם רגיל לפסוע אפילו אחר התפילה בקול רם אין למונעו ע"כ. גם נוהגים שלא לומר קדיש אחר קריאת התורה בשבת במנחה ומפסיקין ולמה לא יקדשו תיכף אחר הקריאה כמו בשאר הימים ונראה שכיוונו שהקדיש קטן יעלה לכאן

ולכאן על הקריאה ועל תחילת התפילה שי"ל קדיש זולתי בתפילת שחרית כדי שיסמוך גאולה לתפילה ומפני כך תקנוהו קודם יוצר מה שלא תיקנו בערבית שלא היו מתחילין אלא והוא רחום וגו' וברכו ובערבית של ליל שבת לא היה צריך אלא להתחיל ברכו שהקדיש קטן על התחלת התפילה אומרו אחר השכיבנו ולהיות כי כבר נהגו כל זה שכתבתי יהיה לענין דינא בעיר חדשה או אם יתרצו לחזור ולתקן (עי' באה"ט או"ח ס"ס קכ"ג) : אמר המני"ח ומטעם זה אין אומרים קדיש ליל יוה"ך עיין בא"ח סי' נ"ד בהרב המגיה וז"ל כי לעולם אין אומרים קדיש בלא תהלה שלפניו ולכן לעולם מתחילין ערבית בלא קדיש עי"ש והספרדים נהגו לומר בימות החול איזה פ' ולומר קדיש דערבית ובשבת אומרים מזמור שיר ליום השבת ובמועדים כל חג וחג משירי דוד השייכי לחג כגון בר"ה הרנינו וכו' אבל ביה"כ שאין מזמור קבוע מדבר בו ואין אומרים אלא בקשות וכל נדרי לכן אין אומרים קדיש וכדי שנדע שאין אומרים קדיש אלא על מזמור לכך תקנו שבליל יוה"כ לא יאמרו מזמור ולא קדיש כדי שאגב זה ההמון יתנו לב לדעת על מה זה.

וילמדו כי אין לומר קדיש אלא בתהלה ואם נאמר איזה מזמור כיון שאינו מדבר בעניינו של יום גנאי לאמרו ולא נכון לעשות כן ודוק: ש"ח ש"ט ש"י) שאלה בפ"ב כותים (ל"ו) אנא איסי נ' יהודה דהוא איסי בן גור אריה דהוא איסי בן גמליאל דהוא איסי בן מהללאל מה ענין לכל אלו השמות.

תשובה בפ"ע פסחים (קי"ג:) איכא תנא שהיו לו כל אלו השמות מוסף עליהם יוסף איש הוצל הוא יוסף הבבלי ומה שמו איסי בן עקביא שמו ואותו דפ"ב כותים היה אמורא תלמיד של רב כמו שמוכיח שם וקשה על דברי התוס' דכתב והכא לא מייתי אלא שמות דאיסי דדמו לרב אסי ע"כ. כי אפשר שזה האמורא לא נקרא אלא אלו.

ולענין בעיין אפשר מפני השמד היו משנים שם אביהם כשהיו בורחין ממקום למקום שלא יכירום. ה"ג התם פע"פ הוא ר' יצחק נ' טבלא הוא ר' יצחק נ' חקלא הוא ר' יצחק נ' אלעא הוא ר' יצחק נ' אחא דשמעתא הוא ר' יצחק נ' פנחס דאגדתא פרש"י ר' יצחק סתם האמור באגדה ר' יצחק נ' פנחס ובשמעתא יצחק נ' אחא.

כפי זה היה נראה אם כל החמשה שמות היו של א' שהיה נקרא נ' פלוני ע"ש ממי שלמד ממנו ד"מ ר' יצחק נ' טבלא היה שמו ושם אביו. הלך אצל ר' חקלא ולמד ממנו מקרא נקרא ר"י נ' חקלא בא אצל ר' אלעא ושנה עמו משנה נקרא נ' אלעא וכן השאר כי התלמידים קרויים בנים ואולי שהיה.

יתום ור' חקלא גדלו איזה זמן עד שלמדו מקרא וכן כולם כמ"ש. ובפי' רשב"ם ל"ג הוא גבי רבי יצחק דשמעתא דמלתא באפי נפשיה הוא ואם היה בא ד"מ איסי נ' יהודה לכתוב גט אפשר היה כותב כמו שבא בגמ' אנא איסי נ' יהודה דהוא איסי בן גור ארי' דהוא וכו' לפי שנראה שבכל א' משמות אלו היה ניכר בפי איזה בני אדם ולא ידענא אמאי לא תיקנו לכתוב כן בגיטין כשכותבין ב' שמות יאמרו אנא שמעון דהוא ראובן דכוונת דהוא ר"ל שהוא כמו דהיינו ואינו כינוי לשלא לנוכח ועד שכותבין דמתקרי יותר היה ראוי לכתוב דמתקרינא דכל לשון הגט נסדר כמדבר בעדו ולפיכך נמנעו מלכתוב תיבת איך ואפשר לפרש דמתקרי כמו כל הנקרא בשמי קרוי שהוא שם הנקרא בלעז ליא"מדו ולא

קיסי ליאמה שהוא שלא לנכח וכבר כתבתי ע"ז בח"א (סי' רמ"ב) עי"ש (עי' לק' בקונ' לגיטין סי' כ"ח שנדפס אי"ה בתואר ח"ב): שי"א שי"ב) שאלה אם יש לקרות לאבי זקנו זקני.

תשובה חזינא ליה להרא"ש דקרי ליה לראב"ן זקני והטור מזכיר סתם כתב ראב"ן ולטעמיה אזיל דמשמע בטח"מ סי' ל"ג דמכשיר שלישי בראשון דהביא סברת הרי"ף והרמב"ם דמכשירי ולא הביא אחריהם אלא דעת ר"ת דפוסל משמע דאתא למימר דכרבים ס"ל. וכיון שכן איפלג דרא ואין להקפיד.

אבל מאן דפוסל שלישי בראשון יש לקוראו זקני כי עדיין הוא נושא משך הזרע. (עי' שו"ת חיים שאל ח"א ס"ס ס"ח) והואיל והזכרנו לראב"ן ז"ל יש לספר בשבחו שזכה לבנים ובני בנים גדולים בישראל הוא היה זקנו של הרא"ש כנודע וזקנו של המרדכי כמ"ש כנה"ג בא"ח דף קמ"ו ריש ע"א והוא היה חמיו של רבינו יואל שהיה אביו של ראבי"ה כמ"ש מהר"י מינץ בתשוב' עשירית והוא ז"ל כתב שם שקבלה בידו שהוא אביאסף הוא אבי העזרי זכר כולם לברכה שי"ג) שאלה מי שנסתפק אם אכל כזית מפירות בתוך אכילת פרס אם מברך בורא נפשות רבות.

תשובה נ"ל שכבר כתבתי (בח"א סי' ט') בענין הקאו"י דאפשר לברך דאיכא ספיקי טובא ספק אם הלכה כהר"י (בתוס' ברכות ל"ט. ד"ה בצר) דאפ"ל על פחות מכזית מברך כיון שאינה ברכה חשובה כ"כ מברך ואת"ל דאין הלכה כמותו שמא הלכה כמ"ד דשיעור שתיה כשיעור אכילה ובמידה דרבנן ס"ס כי האי אינו בכלל ס' ברכות להקלוכש"כ למ"ד ס' ברכות להקל ויברך (תוס' ברכות די"ב ד"ה לא ושבו"י ח"א סי' א' ושד"ח א"ד ברכות סי' א' ח"י) ועוד דברכה שאינה צריכה דרבנן (עתוס' ר"ה ל"ג).

ד"ה הא ועי' מג"א ס"ס רט"ו.) ה"נ בנדון דידן (עי' בארעא דרבנן סי' תמ"ט): (שד"י) שאלה אם מותר להשתמש באותיות שד"י להפכם לרמוז למספר שי"ד.

תשובה שאר שמות מצינו משתמשים קדש וחול אהיה עמך אלהים לא תקלל וכן שם אדנות. וגם שם זה מצינו מתנובות שדי.

אבל שם ההויה אע"ג דאפשר שישמש לפועל ביו"ד שו"א ה"א פת"ח וא"ו סגו"ל על משקל יגלה לא נכון לעשות כן דאין שמות דמיכה ראה (עי' עקרי הד"ט או"ח סי' ז' אות ח' ויו"ד סי' כ"ו אות ל' ובקונטרס באר בשדי להרב בעל שד"ח נ"י סוף אות כ'). שהביא תשובות חכמי דורינו יצ"ו שהאריכו בנד"ז ולפלא שנעלם מכולם תשובת רבינו המחבר ז"ל): מי שאמר לעולמו די יאמר די לצרותינו אכ"ר.

תמו להו הלכות קטנות חלק שני. השבח וההודאה לאל אלהי ישראל שזיכני להשלים ספר זה נקרא זבח תודה לזכות בו את הרבים כן יזכני להשלים פי' הש"ע שאני מתעסק בו עם ספרים אחרים וימלא בידי ללמוד תורתנו הקדושה וללמדה לשמור ולעשות את כל מצותיו חוקותיו ותורותיו ולעבדו בלבב שלם וישימני מאוהבי שמו וימנעני מחטא לפניו ומעשות דבר נגד רצונו תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינו נצח כה מעתיר העבד ישראל האגי"ז ה"ה יעקב בכמוהר"ר שמואל זלה"ה אכ"ר וכהיום כ"ו שבט שנת התל"ב הגיעני הי"ת בחמלתו לחמשים ושנים שנים כן יגיעני לשנים

רבות לעבוד עבודתו וימלא בידי לעשות רצונו בלבב שלם יראני נפלאות מתורתו ואזכה לחזות בנחמת ציון ובנועם ה' ולבקר בהיכלו אכי"רא: אמר המני"ח ראיתי להעתיק ג"כ ארבעה סימנים אחרים שמצאתי בקונטרס אף כי זוטרי ניהו בהשקפה ראשונה לב' סיבות האחת לפי שהשלים המנין רסי' שי"ח שאפשר רצה לרמוז בו את שמו הטוב דר"ל שלי יעקב חגיזו וגם לסיבה אחרת שנגמר עמהם חשבון תרי"ג בהצטרף יחד חלק א' וב' כי הואיל שהדבר נרמז שלא בכיוון וכך עלה סכומם אמרתי מה' יצא הדבר ואולי בזכותם תגן עלינו זכות אבות ברמ"ח אברינו ושס"ה גידנו ונזכה לקיים התרי"ג מצוות ככוונת הבורא ית': שט"ו) לספירת דברים הוא דאתא (גיטין כ"א:) יש שפירשו שירבה בדברים מענינו של גט וטעות הוא בידם אלא הכוונה דלאו דוקא ספר כריתות אלא כל שהוא מענין כריתות כגון גרושין פטורין תרוכית הכל אחד: שט"ז) שאלת מה ענין רואין את הנשמע (רש"י יתרו) תשובה היה לך ללכת אחר הבחורים ללקט מן הפסקים וכתבים אבל אפשר שלא ליקטוה וזה דעתי בקיצור שניתנה כח הראיה לאוזן והכי דייק מה ראתה אוזן אוזן ששמעה (רש"י משפטים) ואל תתמה שמי שאמר לעין שתשמע יאמר לאוזן שתראה שהחושים מוצאם ממקום אחד גם אמרו רואין את הנשמע והיל"ל שומעין את הנראה: שי"ז) נשאל הרדב"ז (ח"ג סי' תק"מ) אם היה בא בדרך והוצרכו ללכת בשבת איזה עדיף להלך ברגל או לרכוב על הגמלים.

והשיב דיותר טוב לילך ברגליו מלרכוב על הבהמה דאיכא תרי איסורי איסור בהמה ואיסור תחומין ע"כ ונראה שאם היו גמלים שגבוהים עשרה היה מותר אלא שהרב הנז' הביא משם הריב"ש דלא חילקו בין בהמה לבהמה מ"מ אם מצטער בהליכה יש להתיר לו דבמקום צער לא גזרו. אמר המני"ח ראיתי למהריק"ש שכתב וז"ל כתב הרדב"ז כשיודע שמוכרח לצאת חוץ לתחום לילך ברגליו יש להתיר להערים ולישן תוך המוחר"ה והגויים ישימוה על הגמל עכ"ל ולע"ד קולא גדולה היא זו דהא מוכרח להשען ע"ג צדדי הגמל כנודע וצדדין אסור ועיין סי' ש"ה סי"ח בדין הקרון מש"כ בעל המפה ואפי' את"ל דלא שייך שמא יחתוך זמורה והאי לא פלוג רבנן ותו דהכא הוי צדדין ממש כמש"כ ונראה דלא אמרה הרב אלא ע"ד בחור הרע במעוטו וניחא ליה למעבד איסורא זוטא ולא רבא דהיינו כשיש איסור תחומין דהיינו י"ב מיל דהוי מדאורייתא: שי"ח) שאלו לי למה סתמת דבריך באיזה מקום.

תשובה ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם. אמר המני"ח הרואה יראה שבתשובה סתם יותר את דבריו ואני אפרש מה ששמע' משמו שהי' אומר שיובן האי קרא בההיא (עירובין י"ג:) דרבי מאיר דלא פסקו הלכה כמותו משום שלא ירדו חכמים לסוף דעתו.

זהו שאומר ויותר שהיה קהלת חכם לא מפני זה שהיה חכם ביותר תעלה על דעתך שאין הלכה כמותו מפני שלא ירדו לסוף דעתו אלא עוד לימד דעת את העם והיה אומר מלתא בטעמא כדי שיבינו העם ואיזן וחקיקר תיקן משלים הרבה דהיינו שעשה אזנים לתורה ולמד ותקן ערובין וכן כל כיוצא בזה אלו דבריו ז"ל ומרוב ענותנותו סתם כאן דבריו כי כל חכם לב ישכיל וידע דבמחלת ה' עליו ובהיותו שוקד על לימודו יומם ולילה הוו נהירין ליה שבילי דתלמודא כשבילי דנהרדעא ושמעתי עליו דקרא ושנה התלמוד בבלי

שלש עשרה פעמים ולכן כל דבריו באו בשאלותיו ותשובותיו בדקדוק הלשון צח ומתוק בתכלית הקיצור כדרך הגדולים אשר בהעמיק עליהם העיון תמצאם על קו הדין והיושר אין בהם נפתל ועקש כי דבריו צדקו יחד אחר השקפה בעין החמלה.

הי"ת ברחמיו יזכני להיות היכולת בידי לאחוז מעשה אבותי בידו להיות כמוהו שקד על התורה ועל העבודה לשמו ולשמה כתאותי וחפצי אכי"ר: תושלב"ע